

บทที่ 2

ขบวนการต่อต้านโลกเสรี

การประกาศนโยบายแข็งข้างโลกเสรีเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลจอมพล ป. ถูก รุมกระหน่ำโจมตีจากกลุ่มการเมืองต่างๆ ขบวนการต่อต้านได้ขยายใหญ่โตจนนำไปสู่การจับกุมฝ่ายต่อต้านจำนวนมากในกรณีกบฏสันติภาพในเดือนพฤศจิกายน 2495 เสียงต่อต้านประณามนโยบายอเมริกันนิยมได้เงียบสงบลงช่วงขณะหนึ่งจนกระทั่งจอมพล ป. ประกาศให้เสรีภาพทางการเมืองในกลางปี พ.ศ. 2498 กระแสต่อต้านอเมริกาก็ดับกระหึ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่งจนกระทั่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำรัฐประหารในปี พ.ศ. 2500 และ 2501 สังคมไทยได้ตกอยู่สภาวะที่ไร้เสียงคัดค้านจนกระทั่งถึงต้นทศวรรษ 2510 อันเป็นยุคของรัฐบาลถนอม-ประภาส การเคลื่อนไหวได้เริ่มต้นขึ้นจากปัญญาชนกลุ่มเล็กๆ ภายในรั้วมหาวิทยาลัยและขยายใหญ่สู่การเคลื่อนไหวมวลชนจนกระทั่งถึงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

ไทยกับเมืองขึ้นอเมริกา

กระแสต่อต้านโลกเสรีเริ่มก่อตัวขึ้นนับแต่เดือนมกราคม 2493 มีใบปลิวจาก “กลุ่มนักเรียนประชาธิปไตย” แจกจ่ายไปตามโรงเรียนต่างๆ โจมตีผู้นำไทยว่าขายชาตินำโคตรทรัพย์ของแผ่นดินไปให้จักรวรรดินิยมอเมริกัน¹ เจ้าหน้าที่ไทยเชื่อว่าใบปลิวนี้เป็นฝีมือของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แต่การเคลื่อนไหวที่ได้รับความสนใจและสนับสนุนจากประชาชนอย่างกว้างขวางก็คือ การเรียกร้องสันติภาพที่เริ่มขึ้นในปลายปี 2493 โดยดูได้จากจำนวนผู้ลงนามสนับสนุนข้อเรียกร้องของคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทยในเดือนตุลาคม 2494 มีจำนวนถึง 152,531 คน² อย่างไรก็ดี งานศึกษาเกี่ยวกับกบฏสันติภาพที่ผ่านมาพยายามปฏิเสธอิทธิพลของพคท. ในขบวนการเรียกร้องสันติภาพ แม้จะยอมรับว่าจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งขบวนการสันติภาพในไทยได้รับอิทธิพลจากการเคลื่อนไหวเรียกร้องสันติภาพสากลที่มีสหภาพโซเวียตอยู่เบื้องหลัง ที่ต้องการใช้ประเด็นสันติภาพต่อสู้กับการขยายตัวทางทหารของสหรัฐฯ และพันธมิตร ด้วยการปลุกเร้าความรู้สึกขมขื่นของชาวยุโรปต่อสงครามครั้งแล้วครั้งเล่า ให้ลุกขึ้นมาเรียกร้องสันติภาพ ต่อต้านความพยายามของมหาอำนาจที่อาจนำไปสู่สงคราม จนมีการจัดตั้งขบวนการสันติภาพในประเทศต่างๆ ในยุโรปและขยายไปยังส่วนอื่นๆ ของโลก ในส่วนของขบวนการสันติภาพไทย คณะกรรมการสันติภาพของไทยยังได้เข้าร่วมการประชุมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์อยู่เสมอ และประการสำคัญ แม้ในปัจจุบันจะเป็นที่ทราบกันดีว่าสมาชิกบางคนของคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย เช่น กุหลาบ สายประดิษฐ์, ครอง จันดา วงศ์, ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร มีสายสัมพันธ์อยู่กับ พคท. แต่อิทธิพลของ พคท. ก็ยังถูกมองข้ามอยู่ดี³

¹ ทรงชัย พึ่งกันไทย, สัทธาคอมมิวนิสต์ และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520, น. 278.

² อ้างใน วิวัฒน์ “กบฏสันติภาพ,” วารสารธรรมศาสตร์, 14, 2 (มิถุนายน 2528) น. 5-38.

³ เติ้งอว้าง.

จากวิทยานิพนธ์ของสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ทำให้เรารู้ว่าจุดเริ่มต้นของขบวนการเรียกร้องสันติภาพ นั้นมาจากผู้ปฏิบัติงานของพคท.ในเขตเมืองเป็นผู้เริ่มชักนำบุคคลผู้มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในสังคมให้เป็น ผู้นำเปิดเผยของกลุ่ม ความสำเร็จของการรณรงค์เรียกร้องสันติภาพก็นับว่าเป็นฝีมือของสมาชิกพคท.อีก เช่น กัน นอกเหนือจากนิตยสารรายสัปดาห์ *การเมือง* และใบปลิวเดือนที่เป็นกลไกโฆษณาชวนเชื่อของตนเอง แล้ว พคท.ได้ส่งคนของตนเข้าไปทำงานอยู่ตามหนังสือพิมพ์-นิตยสารสำคัญๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์รายวัน *ข่าวภาพ*, *สารเสรี*, *เดลิเมล์*, *พิมพ์ไทย*, *สยามนิกร*, *วารสารอักษรศาสตร์*, และ *สยามสมัย* สิ่งพิมพ์เหล่านี้ได้ดี พิมพ์ชื่อเขียนของปัญญาชนที่มีสายสัมพันธ์กับพรรค ได้แก่ บรรจง บรรเจิดศิลป์, สุภา ศิริमानนท์, กุหลาบ สายประดิษฐ์, อัครนิ พลจันทร์ (นายผี), ทวีปวร, อุษา รุ่งเรืองแสง, เปลื้อง วรรณศรี, มณี โชติรส, อุชเชณี, จิตร ภูมิศักดิ์, อรัญญ์ พรหมชมภู, ผา เพ็ญไทย, ช. สัจจวลี, ธรรมนุ นวบุค และยังมีงานของนักเขียนอิสระ เช่น ครู เทพ, พระยาศรภัยพิพัฒน์ และเสนีย์ เสาวพงศ์ อิทธิพลของ พคท. ยังได้แทรกซึมเข้าไปในการเคลื่อนไหว ของขบวนการกรรมกรในยุคนั้น⁴

การต่อต้าน โลกเสรีในยุคแรกนี้จึงถูกรอบงำด้วยวาทกรรมมาร์กซิสม์-เหมาอิสัมในแบบของพคท. เป็นหลัก งานเขียนชิ้นสำคัญที่ถือได้ว่าเป็นตัวแทนคำการวิเคราะห์สังคมไทยและยุทธศาสตร์การปฏิวัติ ตลอดจนจุดยืนของพคท. ต่อนโยบายโลกเสรีของจอมพล ป. ก็คือหนังสือ *ไทยกึ่งเมืองขึ้น* โดย อรัญญ์ พรหมชมภู พิมพ์เผยแพร่ในปี 2493⁵ อรัญญ์ หรือ อุคม ศรีสุวรรณ ในขณะนั้นเป็นกรรมการกลางของ พคท. เคยผ่านการอบรมจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทฤษฎีกึ่งเมืองขึ้นจึงเป็นผลผลิตที่อรัญญ์รับมาจาก เหมาอิสัมโดยตรง อรัญญ์ชี้ว่านับแต่สนธิสัญญาเบาริ่ง ประเทศไทยต้องถูกคุกคามทั้งทางทหารและเศรษฐกิจ ทำให้ไทยต้องตกอยู่ในสภาพ "กึ่งเมืองขึ้น" ระบบศักดินาไทยได้กลายมาเป็น "ระบบกึ่งศักดินา" ที่อยู่ ภายใต้อิทธิพลของจักรพรรดินิยมตะวันตก และเมื่อถึงยุคจอมพล ป. :

จักรพรรดินิยมอเมริกาได้อาศัยอาวุธและเหรียญดอลลาร์ไปความหาตลาดการค้าและฐานทัพ ไปสู่ขวัญเสรีชน ผู้รักสันติ และเตรียมก่อสงครามมหาปรัสเซียครั้งใหม่ เพื่อเป็นทางออกสำหรับแก้ไขความยุ่งยากลำบากภายใน ประเทศของตน

จักรพรรดินิยมอเมริกาได้สร้างฐานทัพบก-อากาศ-เรือขึ้นทั่วโลก บ้างได้มาด้วยการบังคับ บ้างได้มาด้วยการ หลอกลวง และบ้างได้มาด้วยการให้สินบาทคาดสินบน จักรพรรดินิยมอเมริกาเที่ยวแจกจ่ายอาวุธที่เหลือเศษเหลือ เคนให้แก่ชนชั้นปกครองในประเทศต่าง ๆ หมายมุ่งที่จะอาศัยเป็นกำลัง เพื่อรักษาระบบเมืองขึ้นให้คงอยู่ต่อไป โดยจักรพรรดินิยมอเมริกาสร้างไว้ซึ่งฐานะราชาผู้ครองโลก

เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยเฉพาะในเอเชียอาคเนย์ จักรพรรดินิยมอเมริกาทางหนึ่งสร้างแผนการ ข้อที่ 4 ขึ้น อ้างว่าจะช่วยเหลือประเทศที่ล้าหลัง เพื่อจะได้แทรกแซงเข้าไปควบคุมประเทศที่ต้องการความช่วยเหลือ อีกทางหนึ่งก็กวาดล้างอุทยานภาพของระเบิดปรมาณูและไฮโดรเจน และเดซานุภาพแห่งกองทัพทั้งสาม...

⁴ Somsak, Jeamteerasakul, *The Communist Movement in Thailand*. Ph.D. dissertation., Monash University, 1993, pp. 334-353.

⁵ อรัญญ์ พรหมชมภู, *ไทยกึ่งเมืองขึ้น*. กรุงเทพฯ, ชมรมหนังสืออุดมธรรม, 2493. พิมพ์ครั้งที่สองใช้ชื่อว่า *เส้นทางสังคมไทย*. กรุงเทพฯ, สำนัก พิมพ์อักษร, 2522. ในที่นี้ใช้ฉบับพิมพ์ครั้งที่สองสำหรับการอ้างอิง

เพื่อขู่ขวัญประชาชนทั้งปวง ทั้งนี้ จักรพรรดินิยมอเมริกาพยายามจนสุดกำลังที่จะอ้างการกอบกู้อิสรภาพของ ชาวเมืองขึ้นว่าเป็น "ภัยคอมมิวนิสต์" เพื่ออาศัยการแอนตี้คอมมิวนิสต์นี้เป็นโล่ สำหรับปราบปรามการก่อกวนอิสรภาพของประชาชนชาวเอเชีย

.....

บัดนี้ ภัยของสงครามกำลังขึ้นกงเล็บของมัน ...โดยประเทศเราก็ได้ตกเป็นเหยื่อของจักรพรรดินิยมอีกประเทศหนึ่ง ด้วยนโยบาย ชักน้ำเข้าลึก ชักศึกเข้าบ้าน อันเป็นการร่วมมือกับจักรพรรดินิยมอเมริกาของรัฐบาลปฏิวัติ ในปัจจุบัน ปลอมให้จักรพรรดินิยมอเมริกาเข้ามาควบคุมการเศรษฐกิจ การเมือง และการทหารของชาติโดยสิ้นเชิง เอาอาวุธยุทธภัณฑ์ของจักรพรรดินิยมอเมริกามาขายกองทัพ เพื่อจะให้ประเทศไทยกลายเป็นฐานทัพ สนามรบ และอู่ข้าวอู่น้ำของจักรพรรดินิยมอเมริกา⁶

อรรถยุทธสรุปว่าศัตรูแห่งการปฏิวัติคือ "ทางหนึ่งจักรพรรดินิยมเป็นศัตรูแห่งการเป็นเอกราชของประเทศเรา อีกทางหนึ่งศักดินาที่เหลื่อมเดนเป็นศัตรูแห่งการดำเนินระบอบประชาธิปไตยของประชาชน การต่อสู้เพื่อทำลายกวาดล้างศัตรูทั้งสองนี้ จึงเป็นทางออกที่ถูกต้องทางเดียวเท่านั้น" ทั้งนี้ ภาระหน้าที่ "ก่อนอื่นและสำคัญที่สุดอยู่ที่การแอนตี้จักรพรรดินิยม... (เพราะ) เป็นผู้ค้ำจุนอิทธิพลของศักดินาที่เหลื่อมเดนภายใน แต่แน่นอนการแอนตี้จักรพรรดินิยมและแอนตี้ศักดินานิยมนั้น จะแยกออกจากกันมิได้ หากต้องเชื่อมประสานกันไป" เราจะพบว่ากรอบการวิเคราะห์ "กึ่งเมืองขึ้น กึ่งศักดินา" ตามแนวทางของ พทท. นี้ได้ถูกส่งต่อมายังงานเขียนของนักเขียนฝ่ายซ้ายคนอื่นๆ ในยุคนั้น

ในด้านหนึ่ง เราสรุปได้ว่าการต่อสู้เพื่อเอกราชและประชาธิปไตยเป็นประเด็นสำคัญของขบวนการต่อต้านอเมริกันในยุคนั้นนี้ เป็นการชูประเด็นชาตินิยมที่วางอยู่บนหลักการความเท่าเทียมทางชนชั้นตามกรอบทฤษฎีมาร์กซิสต์-เหมาอิสต์ มิใช่ตามหลักชาติ ศาสน์ กษัตริย์แบบของรัฐไทย แต่ในอีกด้านหนึ่ง เมื่อวิเคราะห์กันให้ถึงที่สุดแล้ว โวหารทางการเมืองของฝ่ายซ้ายที่ใช้โจมตีรัฐบาลก็มิได้มีความแตกต่างจากของรัฐบาลเท่าไรนัก โดยต่างฝ่ายต่างใช้ประเด็นชาตินิยมและข้อหาในทำนองเดียวกันเป็นอาวุธทำลายความชอบธรรมของอีกฝ่ายหนึ่ง กล่าวคือ ขณะที่ฝ่ายรัฐไทยโจมตีพวกเวียดกง-เวียดมินห์ว่าเป็นลูกสมุนของจีนคอมมิวนิสต์และรัสเซีย เป็นผู้รุกรานทำลายสันติภาพและเสรีภาพของไทยและของโลก เป็นจักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์ที่สนับสนุนคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และไทยให้กำเริบเลิบบ้าน ฝ่ายซ้ายก็ใช้ข้อหาทำนองเดียวกันโจมตีว่าอเมริกันคือจักรพรรดินิยมที่ต้องการยึดครองมีอำนาจเหนือเอเชีย กระหายสงคราม รัฐบาลไทยทำตัวเป็นจี้ข้า-ลูกสมุนของจักรพรรดินิยม พวกเขามิได้เรียกขานอเมริกาว่าเป็นผู้นำโลกเสรีหรือประชาธิปไตยตามอย่างรัฐบาลไทย แต่อธิบายใหม่ว่าโลกทุกวันนี้เป็นการต่อสู้ระหว่างค่าย "สงคราม, การรุกราน และ ลัทธิล่าเมืองขึ้น ฝ่ายหนึ่ง กับ สันติภาพ, การอยู่ร่วมกันโดยสันติ, และความเป็นเอกราชของ

⁶ เห่งอ้าง, น. 259-260.

⁷ เห่งอ้าง, น. 275.

ประเทศทั้งหลายฝ่ายหนึ่ง"⁸ ขณะที่รัฐบาลโงมตีว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ขัดกับความเป็นไท ฝ่ายซ้ายได้กลับด้วยการชี้ว่าการดำเนินนโยบายเสมือนเป็นเมืองขึ้นของอเมริกาได้ทำให้ประเทศสูญเสียอธิปไตย ทำให้เราสูญเสีย "ความเป็นไท" ซึ่งเราจะต้องหาทางปลดปล่อยตนเองจากพันธะอันไม่เท่าเทียมนี้เสีย ดังตัวอย่างที่ปรากฏในบทกวีชื่อ "เลิกเสียเถิด...ความเป็นทาส" ของเปลื้อง วรรณศรี⁹

เห็นไหม...	ใครที่ไหนจะรักเราฝ่าปลูกฝัง
ร่วมทุกข์ร้อนร้อนสิ่งอย่างจริงจัง	ให้จริงเหมือนข้า...ประชาชน
คบกับเขาผูกมัดรัดเราแน่น	มีแต่เส้นล้าเคี้ยวไม่เป็นผล
เฝ้าเหยียดหยามประณามเพราะความจน	ไม่ใช่คนขมขื่นสะอื้นซ้ำ
ข้าวในนาปลาในน้ำที่ทำได้	อีกแระ, ไม้, ยางผืนสุดกลืนกล้ำ
เขาสัญญาว่าจะช่วยให้รวยทำ	ได้อย่างคำสัญญาหรือว่าไร?
เห็นแต่คนจนแย่งไปทั่ว	แทบหมดตัวทั้งนั้นมันไม่ไหว
ไม่ปลดปล่อย "พันธะ" อธิปไตย	ความเป็นไทที่ทะนงคงสูญนาม
อดีตเป็นเช่นไรอย่าไปคิด	มาเริ่มมีตรภาพใหม่ในสยาม
แต่ต้องมีเอกราชประกาศนาม	เป็นไทตามศักดิ์ศรีเสรีจริง
แล้วหยาดเหงื่อแรงกายที่ขายให้	เขาคดใช้เยี่ยงทาสอนายัง
นี้แหละหนามารวมร่วมช่วงชิง	ความสุขสิ่งทั้งหมองต้องได้มา

ขณะที่ฝ่ายรัฐบาลชี้ว่าการยื่นเคียงข้างโลกเสรีทำให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากความช่วยเหลือทางการทหารและเศรษฐกิจจากอเมริกา ฝ่ายต่อต้านได้ว่าการปฏิเสธความเป็นกลางของรัฐบาลจอมพล ป. เป็นสาเหตุที่ทำให้รัฐบาลต้องทุ่มเทงบประมาณจำนวนมหาศาลไปกับการสะสมอาวุธเพื่อล้อมรอบและป้องกันตนเอง รัฐบาลไม่สามารถพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ไม่เหลียวแลคนยากจน ข้าราชการตัดโอกาสของประเทศด้วยการไม่ค้าขายกับประเทศคอมมิวนิสต์ เท่ากับเป็นการตัดรายได้ของประเทศชาติ¹⁰ ฉะนั้น สาระ

⁸ นิติศาสตร์ ฉบับปรับปรุงใหม่, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2500. เป็นตัวอย่างที่ดีของทัศนะดังกล่าว ข้อความที่อ้างมาจากข้อเขียนของ เปลื้อง วรรณศรี, "ทางรอดของไทย," น. 67-81. นอกจากนี้ดูบทความในเล่มเดียวกันของ เนตร, "สงครามและสันติภาพ," น. 125-136; มณี สุทรวรรณ, "โฉมหน้าจักรวรรดินิยม," น. 137-196 ทัศนะในทำนองเดียวกันนี้ปรากฏแพร่หลายในงานเขียนของฝ่ายซ้ายในทศวรรษ 40 ตัวอย่างเช่น บทนำ "ข้ออ้างของผู้จะก่อสงคราม," ใน *การเมือง*, 27 พฤษภาคม 2493, น. 1; "ใครคือศัตรูและมิตรของคนไทย?", ใน *การเมือง*, 18 มิถุนายน 2493 น. 5, 14; ผู้ชื่อน้อย, "การเมืองในระบอบของการโดยพวกผู้ดีมีทรัพย์," ใน *อักษรสาส์น*, 2, 12 (มีนาคม 2494) น. 64-84.

⁹ *ปิฎก*, 1, 14 (25 มิถุนายน 2499), นอกจากนี้ดูฉบับ "ลัทธิเป็นกลางกับชีอะฮ์," โดย คนจร, 1, 1 (10 ธันวาคม 2498), น. 12-13; "นโยบายต่างประเทศที่ไม่มิชชันนารีใดๆกับกลุ่มตะวันตก," 1, 2 (25 ธันวาคม 2498), น. 13, 42-43; "บทนำ: ปัญหาความเป็นอิสระในการทูต," 1, 5 (10 กุมภาพันธ์ 2499), น. 3-4; "นโยบายรักษาความเป็นกลาง," โดย ทวี โอรสกุล, 1, 6 (25 กุมภาพันธ์ 2499), น. 13, 28, 29; "นโยบายที่พึงทำ ถึงและไม่เป็นกลาง" โดย ชิตวาท, 1, 7 (10 มีนาคม 2499), น. 19, 43-45.

¹⁰ โปรดดู ภูทาบ สายประดิษฐ์, *อดีตที่เป็นบทเรียน*, น. 184-185; เปลื้อง วรรณศรี, "ทางรอดของไทย," ใน *นิติศาสตร์ ฉบับปรับปรุงใหม่*, 7, 4, 2500, น. 67-81; ชัย พุกผาณรักษ์, "ประเทศไทยกับปัญหาเศรษฐกิจสากล," *เพ็ญอักษร*, น. 83-93; เสรีนิยม, "วิกฤติการณ์ของจอมพล," ใน *การเมือง*, 29 ตุลาคม 2492 น. 3, 12-13; คอลัมน์ "ภราดร" โดย นายศรีทรา ใน *เดลินิวส์*, 6 กรกฎาคม 2493, น. 3, 9.

ของข้อเรียกร้องเรื่อง "ความเป็นกลาง" ของฝ่ายซ้ายก็คือการประณามรัฐบาลพิบูลว่าทำให้ประเทศชาติต้องเดือดร้อนทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองด้วยการอยู่ภายใต้อิทธิพลของอเมริกันเอง

แม้ว่าในการรณรงค์ต่อประชาชนในวงกว้าง ประเด็นความเป็นกลาง ไม่ฝึกฝนหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะถูกชูเป็นข้อเสนอทางการเมืองของนักเขียนฝ่ายซ้ายในยุคนี้¹¹ แต่หากเราพิจารณาภาพรวมของหนังสือพิมพ์-วารสาร-หนังสือเล่มที่ต่อต้านนโยบายอเมริกันขมในช่วงนั้น โดยเฉพาะสิ่งพิมพ์ที่กลุ่มผู้อ่านคือนักศึกษาปัญญาชนในรั้วมหาวิทยาลัย เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเต็มไปด้วยทัศนคติที่สนับสนุนโลกสังคมนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ไม่ว่าจะเป็นวารสารอักษรศาสตร์, การเมือง และที่สำคัญที่จะละไม่กล่าวถึงไม่ได้ ก็คือ *นิตยสารศิลปวัฒนธรรมใหม่* ของคณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ปี 2500 ที่มีความยาวถึง 500 หน้า งานเขียนชิ้นสำคัญของจิตร ภูมิศักดิ์ ภายใต้นามปากกา สมสมัย ศรีสุทพรพรรณ "โฉมหน้าของศักดินาไทยในปัจจุบัน" ก็คือตัวแทนของแนวคิดสังคมนิยมที่ชัดเจนยิ่ง หนังสือเล่มนี้มีฐานะดังคำของประจักษ์ ก้องกีรติ ที่ว่า "เสมือนบทบันทึกการขบคิดของการต่อสู้ทางการเมืองวัฒนธรรมของความคิดอุดมการณ์ฝ่ายซ้ายในทศวรรษ 2490 เพราะได้รวบรวมทุกประเด็นที่ประเด็นหลักที่ปัญญาชนฝ่ายซ้ายได้เพียรพยายามต่อสู้ช่วงชิงนิยามความหมายกับฝ่ายอื่นในสังคม ตลอดช่วงหลังปี 2490"¹² ในเล่มเต็มไปด้วยบทความต่อต้านอเมริกาและยกย่องชื่นชมระบอบสังคมนิยมของจีนและโซเวียตรัสเซียทั้งในแง่สิทธิทางการเมืองของพลเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ ความอุดมสมบูรณ์ และคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้คนในระบอบใหม่, ให้ความสำคัญกับชนชั้นกรรมกรและชาวนา ตลอดจนบทบาทของเยาวชนต่อการพัฒนาประเทศ¹³ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับโลกคอมมิวนิสต์ที่ฝ่ายรัฐบาลพม่า เตือนให้ประชาชนเข้าใจ กล่าวได้ว่าขณะที่ชาตินิยมแบบของฝ่ายรัฐไทยนั้นอิงอยู่กับความเป็นอเมริกัน ด้วยการมุ่งเผยแพร่ความดีงามยิ่งใหญ่ทั้งทางวัฒนธรรมศีลธรรมและการพัฒนาของโลกเสรี ชาตินิยมของปัญญาชนฝ่ายซ้ายในทศวรรษ 2490 และในกลางทศวรรษ 2510 กลับอิงอยู่กับความเป็นจีน โดยพยายามเผยแพร่ความดีงามของจีนคอมมิวนิสต์ ไม่ว่าจะเป็นลัทธิเหมาอิสต์ เรื่องราวของผู้นำจีน ศักยภาพของสังคมและการปกครองหลังการปฏิวัติของจีน เป็นต้น

เมื่อถึงช่วงปลายของรัฐบาลจอมพล ป. กระแสต่อต้านนโยบายอเมริกันนิยมของรัฐบาลได้ขึ้นถึงขีดสุด "จักรวรรดินิยมอเมริกัน" ถูกโยนเข้าทุกปัญหาในสังคมขณะนั้น เช่น ในระหว่างการประชุมสภาผู้แทน

¹¹ ควรกล่าวเพิ่มเติมในที่นี้ว่า ความเป็นกลางเป็นประเด็นที่ได้รับการเรียกร้องจากคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทยในขณะนั้นมากที่สุด แม้ว่าแต่ละกลุ่มจะมีความหมายและจุดประสงค์แอบแฝงที่แตกต่างกันก็ตาม นักการเมืองฝ่ายค้านสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ นายใหญ่ ศิวินชาติ ก็มีทัศนคติต่อเรื่องเบ้าได้เช่นเดียวกับข้อเสนอของกระทรวงการต่างประเทศ¹ (หนังสือพิมพ์ *สายกลาง*, 20 กุมภาพันธ์ 2493.) ในการอภิปรายซักฟองรัฐบาลในสภาสมาชิกสภาผู้แทนหลายคน เช่น นายเทพ โชติณัฐ นายเกล้า นรปดิ นายโต๊ะ แก้วสีมา นายทวีศักดิ์ ศรีพล ก็มีกหิบบกปัญหาการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เอนตาม หลังอเมริกันตลอดเวลามาเป็นประเด็นโจมตีรัฐบาล² (ดูเล่มสุข, 2524, น. 62.)

¹² ประจักษ์ ก้องกีรติ, "86 ปีหนังสือนักศึกษา ชีวิตประวัติดนุสาวสยามฉบับลายลักษณ์," *จุลสารหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์*, 5 (มิถุนายน 2543-พฤษภาคม 2544), น. 3-6, 27-50.

¹³ โปรดดู นานาทรศนะ, "จิตใจของจีนใหม่," น. 29; พระมหามนัส จิตตโหม "ไปสืบศาสนาที่ปักกิ่ง," น. 53-65; รุ่ง มหาราชภูธร, "พลิกฟ้าคว่ำแผ่นดิน," น. 212-246; ชาญ สกลวนิชย์, "เศรษฐกิจและการค้าของสาธารณรัฐประชาชนจีน," น. 302-310; ดอกประดู่, "มอสโคว์คอยคุณ," น. 323-325.

ราษฎรเพื่อพิจารณาพระราชบัญญัติแรงงานในเดือนกันยายน 2499 กรรมกรกว่าสองพันคนได้ไปชุมนุมบริเวณหน้าสภาเรียกร้องสิทธิและประณามอเมริกา พร้อมด้วยผ้าโปสเตอร์คำขวัญมีข้อความ เช่น “คัดค้านอเมริกาที่ทำให้ท้องเราต้องหิว” “คัดค้านอเมริกาที่มาแย่งตลาดข้าวไทย” “คัดค้านจักรวรรดินิยมที่ทำลายเศรษฐกิจของชาติไทย” เป็นต้น¹⁴

การต่อสู้ด้วยประเด็นเอกราชและประชาธิปไตยด้วยโวหารทางการเมืองที่ไม่แตกต่างกันมากนักจะหวนกลับมาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อขบวนการนักศึกษาในช่วงปี พ.ศ.2516-2519 รับเอาแนวคิดเหมาอิสมาเป็นแนวทางการปฏิวัติของตน

จากหอคอยช้าง

ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 ว่าตลอดยุคของรัฐบาลสฤษดิ์และยุคต้นของรัฐบาลถนอม-ประภาส นโยบายสงครามเวียดนามของรัฐบาลได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มต่างๆ ในสังคม แม้แต่สื่อมวลชนก็ยังสนับสนุนอย่างเต็มที่ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสงครามเวียดนามเริ่มปรากฏตัวอีกครั้งในปลายปี พ.ศ.2509 ในวารสารวิชาการ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ภายใต้การผลักดันของสุลักษณ์ ศิวรักษ์ เป็นเวทีแรกๆ ที่เปิดโอกาสให้ปัญญาชนในรั้วมหาวิทยาลัยได้แสดงออกทางความคิดของพวกเขา ถึงแม้ว่า *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* จะเป็นเพียงเวทีเล็กๆ ที่ผู้มีอำนาจในขณะนั้นมิได้ให้ความสนใจเท่าไรนัก แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันว่าได้ส่งผลกระทบต่อความคิดต่อนักศึกษาปัญญาชนในช่วงต้น-กลางทศวรรษ 2510 อย่างมาก¹⁵ ที่แม้แต่นักการเมือง เช่น พ.อ. ถนอม คอมนันท์ ยังต้องเขียนบทความส่งมาเพื่อแก้ตัวเกี่ยวกับบทบาทของตนในกรณีฐานทัพอเมริกัน

ปัญหาสงครามเวียดนามเริ่มปรากฏตัวครั้งแรกในฉบับเดือนธันวาคม 2509-กุมภาพันธ์ 2510 ซึ่งในแง่ของเวลาแล้ว ต้องนับว่าช้าพอสมควร เพราะกว่าปัญญาชนไทยจะเริ่มตื่นตัวกับปัญหานี้ สงครามเวียดนามก็อยู่ในระยะกระแสสูงแล้ว และสื่อมวลชนตะวันตกก็ได้ตีพิมพ์เรื่องราวเกี่ยวกับบทบาทของประเทศไทยมานานพอสมควร อย่างน้อยก็ตั้งแต่ปลายปี 2508 และคนไทยก็ได้รับรู้เรื่องราวเหล่านั้นผ่านทางหนังสือพิมพ์ไทยที่นำมาแปลถ่ายทอดอีกต่อหนึ่ง *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* หรือสุลักษณ์จึงมิได้เป็นผู้นำเรื่องประเทศไทยถูกใช้เป็นฐานทัพมาเปิดเผยเป็นแห่งแรกดังที่มักเข้าใจกัน¹⁶

¹⁴ สารเสรี. 12 กันยายน 2499.

¹⁵ โปรดดูงานที่ให้ภาพรวมของการตื่นตัวทางความคิดของนักศึกษาปัญญาชนไทยในปัญหาด้านต่าง ๆ ใน Benedict R.O'G. Anderson and Ruchira Mendiones, *In the Mirror: Literature and Politics in Siam in the American Era*. Bangkok, Duang Kamol, 1985, Introduction.

¹⁶ นอกจากนี้ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับเดือนกันยายน-พฤศจิกายน 2509 เป็นฉบับเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่กลับไม่มีเรื่องเวียดนาม ความไม่สนใจในปัญหาสงครามเวียดนามได้ถูกผู้อ่านนามว่า “สันติ พัสกร” ประชดประชันว่าเป็นเพราะ “สงครามในเวียดนามเป็น การฆาตกรรมที่คงไม่ผิดกฎหมาย เป็นความโหดร้ายป่าเถื่อนที่คงมีเสียงสรรเสริญ เป็นความชั่วที่อาจจะถือว่าเป็นความดี เพราะในศาสนาแห่งสงคราม ความโหดร้ายป่าเถื่อนคือวัฒนธรรม การฆาตกรรมคือกฎหมายความชั่วคือความดี” โปรดดูฉบับ 4, 4 (มีนาคม-พฤษภาคม 2510), น. 95. สุลักษณ์แก้ตัวในบทนำ “ไทย-ญวน-สหรัฐ” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 5, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2510), น. 3-5. ว่าพระคัมภีร์ลงเฉพาะประเทศที่มีชายแดนติดกับไทยเท่านั้น และในเวลานั้นยังไม่รู้เรื่องญวนดี ขำที่ออกมาที่สับสน (จริงหรือที่ในเวลานั้นสุลักษณ์หรือสังคมไทยโดยรวม มีความรู้เรื่องเขมรลาว หนำซ้ำกว่าเรื่องเวียดนาม) อย่างไรก็ดี บทนำชิ้นนี้ของสุลักษณ์ไม่วายถูกมิชิ เอียวศรีวงศ์ เหน็บแถมว่า “อาจเป็นนิมิตติ ของวารสารฉบับนี้ที่

สังคมศาสตร์ปริทัศน์ เริ่มเปิดประเด็นสงครามเวียดนามด้วยการแปลสุนทรพจน์ฉบับเต็มของประธานคณะกรรมการวิเทศสัมพันธ์ของสภาองเกรส วุฒิสมาชิกวิลเลียม ฟูลไบรท์ ที่กล่าวโจมตีการที่รัฐบาลจอห์นสันปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับสงครามเวียดนามและฐานทัพในประเทศไทย ตลอดจนความสัมพันธ์ทางทหารที่มีกับรัฐบาลไทย ซึ่งถือเป็นข่าวใหญ่ตามหน้าหนังสือพิมพ์ไทยและสร้างความไม่พอใจให้กับผู้นำไทยและสื่อมวลชนอย่างมาก (ได้กล่าวถึงเรื่องนี้แล้วในบทที่ 1) แม้ว่าสิ่งที่ปรากฏในสุนทรพจน์ของฟูลไบรท์ไม่มีอะไรใหม่ไปกว่าข้อมูลที่ตีพิมพ์โดยสื่อมวลชนตะวันตกและไทยก่อนหน้านี้ อีกทั้งเนื้อหาหลักของสุนทรพจน์ก็ได้ถูกตีพิมพ์โดยหนังสือพิมพ์ไทยก่อนแล้ว แต่การตีพิมพ์สุนทรพจน์ของฟูลไบรท์โดย **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** กลับสร้างความตื่นเต้น-ตื่นตัวในหมู่ปัญญาชนไทยในขณะนั้นได้เป็นอันมาก ซึ่งน่าจะเป็นเพราะเป็นครั้งแรกที่มีการนำเสนอเนื้อหาทั้งหมดมาตีพิมพ์โดยมิได้คัดตอนเสมือนเป็นการเปิดเผยความจริงทั้งหมด และที่สำคัญด้วยท่าทีที่แตกต่างจากในเวลาที่หนังสือพิมพ์ไทยอื่นๆ นำไปเผยแพร่ กล่าวคือมิได้มุ่งปกป้องรัฐบาลไทย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะเป็นวารสารฉบับแรกที่ตั้งคำถามกับความถูกต้องชอบธรรมของแนวทาง “โลกเสรี” ต่อสงครามเวียดนาม แต่ทัศนะที่ปรากฏในระยะแรกยังคงอนุรักษ์นิยมอยู่ ดูได้จากบทนำ “ไทย-ญวน-สหรัฐ” ที่แม้สัญลักษณ์จะไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลไทยยอมทำตามเงื่อนไขต่างๆ ของรัฐบาลอเมริกัน แต่ก็เห็นว่าถึงอย่างไรเสีย ไทยก็ยังต้องยืนอยู่ในค่ายตะวันตกเพราะอเมริกาสามารถป้องกันภัยคอมมิวนิสต์ให้กับไทยได้ สัญลักษณ์หนึ่งว่าการมีฐานทัพของต่างชาติในไทยเป็นการ “ชักนำเชื้อลัทธิชกเข้าบ้าน” ไทยอาจถูกโจมตีจากจีนและเวียดนามเหนือได้ในอนาคต¹⁷ ทัศนะทำนองเดียวกันนี้ก็ปรากฏในบทความต่างๆ ใน **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** ฉบับนิสิตนักศึกษา ซึ่งก็สะท้อนทัศนะทั่วไปต่อสงครามเวียดนามของปัญญาชนไทยในช่วงนี้ได้ดี¹⁸ ความวิตกกังวลของสัญลักษณ์ได้ถูกนิธิ เอียวศรีวงศ์ วิเคราะห์ในฉบับต่อมาว่าเป็นเพราะไปรับเอาสูตรสำเร็จมาจากรัฐบาลที่เฝ้าปลูกฝังความเชื่อว่าจีนคอมมิวนิสต์และเวียดนามเหนือเป็นลัทธิอุบาทว์ที่ต้องการยึดครองไทย และเวียดนามเป็นเพียงหุ่นเชิดของจีนเท่านั้น¹⁹

กระนั้นก็ดี **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** ได้กลายมาเป็นเวทีสำคัญของทัศนะและข้อมูลข่าวสารทวนกระแสสงครามเวียดนามที่คนไทยไม่เคยได้รับรู้มาก่อน โดยเฉพาะนับแต่สุชาติ สวัสดิ์ศรี เข้ามารับตำแหน่งบรรณา

เริ่มให้ความสนใจแก่ปัญหาที่กำลังเผชิญคนไทยอยู่ในโลกของความเป็นจริงปัจจุบัน และด้วยความพยายามจะแก้ปัญหาเหล่านั้นด้วยปัญญา แทนที่จะทุ่มเทความพยายามลงไปสำหรับการรณรงค์เพื่อ “ผ่านung” อย่างที่ได้ผ่านไปแล้ว” โปรดดู นิธิ เอียวศรีวงศ์, “กรุงศรีอยุธยาสิ้นคนดี,” **สังคมศาสตร์ปริทัศน์**, 5, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2510), น. 82-90.

¹⁷ สัญลักษณ์ ศิวรักษ์, บทนำ “ไทย-ญวน-สหรัฐ” อ้างแล้ว. นอกจากนี้ดูทัศนะในทำนองเดียวกันนี้ใน บัณฑิต (นามปากกา), “อันเนื่องมาจากบทนำ ไทย-ญวน-สหรัฐ,” ฉบับ 5, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2510) น. 91-95; “ปฏิกริยาจากผู้อ่าน” ฉบับ 5, 4 (มีนาคม-พฤษภาคม 2511), น. 121-124.

¹⁸ โปรดดู บทสัมภาษณ์นักศึกษามหาวิทยาลัย โดย สุชาติ สวัสดิ์ศรี “คุยกันเรื่องเวียดนาม”, **สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับนิสิตนักศึกษา**, 4 (กรกฎาคม 2510) น. 34-40; ทวีศักดิ์ ชัญญาวงศ์ศักดิ์, “อธิปไตยของไทย,” 5 (กุมภาพันธ์ 2511) น. 39-41; ทวีศักดิ์ ชัญญาวงศ์ศักดิ์, “การถอนทหารสหรัฐออกจากเวียดนาม,” 9 (กุมภาพันธ์ 2513), น. 4-8.

¹⁹ นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2510. แม้ว่าสุนทรพจน์ของสัญลักษณ์ “สหรัฐกับนโยบายต่างประเทศ,” ฉบับ 6, 3 (ธันวาคม 2511), น. 115-125. ดูจะรับข้อวิจารณ์ของนิธิไว้ไม่น้อย เช่น ขอมรับว่าต้องกำจัดอคติเรื่อง คอมมิวนิสต์ และหาทางอยู่ร่วมกับโลกคอมมิวนิสต์ให้ได้ แต่สัญลักษณ์ก็ยังเห็นว่า สหรัฐไม่ควรถอนตนออกจากภูมิภาคนี้เพราะจะทำให้คอมมิวนิสต์เข้ายึดครองเอเชียได้หมด

วิชาการตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2512 งานเขียนจำนวนมากเกี่ยวกับสงครามเวียดนามใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* มาจากการแปล-เรียบเรียง-ใช้ข้อมูลจากงานของฝรั่งทั้งที่เป็นเอกสารราชการ (เพนตากอน), งานวิจัยของสถาบันการศึกษาและหนังสือพิมพ์²⁰ ยิ่งข้อมูลเหล่านี้ล้นไหลเข้ามา ก็ยิ่งทำให้ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* มีความเข้มข้นทั้งเนื้อหาและอารมณ์มากขึ้นด้วย ถึงแม้ว่าจะเข้าใจกันว่าเป็นวารสารวิชาการ แต่ท่วงทำนองการเขียนของบทความจำนวนมากก็มีได้มีลักษณะ “วิชาการ” อันเคร่งเครียดและจืดชืด

กรอบการวิเคราะห์มาตรฐานที่ปรากฏในงานส่วนใหญ่ของวารสารฉบับนี้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาคือผู้รุกรานและประเทศไทยในฐานะสมุนรับใช้ มันเป็นเวทีที่ทำหน้าที่เปิดโปงความโหดร้ายทารุณของสงครามเวียดนาม เช่น จำนวนถูกระเบิดที่เครื่องบินอเมริกันจากฐานทัพในไทยบินไปทิ้งในลาวและเวียดนาม, ความเลียดเอ็นและเห็นแก่ตัวของนโยบาย “ทำสงครามให้เป็นของเวียดนาม” (Vietnamization) ของนิคสันที่ถูกอธิบายว่าเพื่อหลีกเลี่ยงการเอาชีวิตรอดอเมริกันเข้าไปเสี่ยงแต่สนับสนุนให้คนเวียดนามฆ่ากันเอง อีกทั้งยังดึงเอาประเทศไทยให้ถลำลึกเข้าไปในสงครามของอเมริกันมากขึ้น²¹ ข้อมูลจากจากต่างแดนเหล่านี้ ได้นำไปสู่การตั้งคำถามกับเอกราชของไทยที่ปล่อยให้กองกำลังทหารต่างชาติเข้ามาใช้ดินแดนประเทศไทยอย่างเสรี โดยรัฐบาลแทบไม่สามารถควบคุมอะไรได้เลย, *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ตั้งคำถามต่อศักดิ์ศรีของชาติที่ได้ชื่อว่าไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของใครแต่กลับร่วมมือกับมหาอำนาจต่างชาติกระทำโหดร้ายทารุณต่อประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านที่กำลังต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติตน, เรื่องราวของทหารไทยในเวียดนาม, ลาว และกัมพูชา นำไปสู่คำถามต่อศักดิ์ศรีของทหารของชาติที่กลายเป็น “ทหารรับจ้าง”, “สุนัขรับใช้”, “จี๊ข้า” เพื่อแลกกับเศษเงินของอเมริกา, งานเขียนหลายชิ้นได้ตั้งคำถามต่อหลักมนุษยธรรมที่ขาดหายไปในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย, ต่อแนวคิด “รบนอกบ้าน” และที่สำคัญต่อระบอบเผด็จการทหารที่ปกปิด-หลอกลวงประชาชนมาเป็นเวลานานและกำลังนำพาประเทศไปสู่อันตราย²²

คำถามและข้อมูลใหม่ๆ ได้ส่งผลต่อวิธีอธิบายปัญหาสงครามเวียดนามที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับของฝ่ายโลกเสรี โดยปฏิเสธการอธิบายที่เริ่มต้นปัญหาว่าเวียดนามเหนือเป็นสาเหตุของสงครามต้องการรุกรานเวียดนามใต้ แต่กลับชี้ความผิดไปที่สหรัฐฯและเวียดนามใต้ที่ไม่ยอมปฏิบัติตามสนธิสัญญาเจนีวาที่กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปเพื่อให้ชาวเวียดนามตัดสินใจอนาคตของตนเอง, สหรัฐฯและไทยเป็นฝ่ายแทรกแซงในกิจการของเพื่อนบ้าน เวียดนามใต้หาได้มีความเป็นรัฐอธิปไตยที่แท้จริงตามที่โลกเสรีกล่าวอ้างไม่ หากไม่มีสหรัฐฯเวียดนามใต้ก็ไม่สามารถยืนอยู่ต่อไปได้²³ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงท้าทายคำกล่าวอ้างของฝ่ายรัฐ

²⁰ โปรดดูเพิ่มเติม Anderson and Ruchira, 1985, p. 29-32.

²¹ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, “จดหมายเปิดผนึก ๔พฉฯ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 7, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2512) น. 50-53; สุชาติ สวัสดิ์ศรี, บทนำ “สงครามเวียดนามในอินโดจีน,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 10, 7 (กรกฎาคม 2515) น. 72-76.

²² ปรีชา อารยะ, “นโยบายการต่างประเทศของไทย: เหนือเมฆหรือใต้ดิน,” น. 6-12 และ สมบัติ วนิพก, “ทหารไทยในลาว: เรื่องจริงหรืออิงนิยาย,” น. 24-31 ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 1, 9 (มิถุนายน-สิงหาคม 2514); พันศักดิ์ วิญญรัตน์, “อะไรคือความมั่นคงของไทย,” 10, 7 (กรกฎาคม 2515), น. 12-22; สุชาติ สวัสดิ์ศรี, บทนำ “จดหมายเปิดผนึกถึง ๔พฉฯ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา,” 11, 5 (พฤษภาคม 2516), น. 8-12; สุชาติ สวัสดิ์ศรี, บทนำ “ทหารรับจ้าง: เกียรติภูมิของชาติอยู่ที่ไหน,” น. 10-12 และ ผู้สื่อข่าวอิสระประจำลาว, “ลาวและปัญหาทหาร ไทยรับจ้าง,” น. 46-61 ใน 11, 10 (ตุลาคม 2516) น. 46-61.

²³ พันศักดิ์ วิญญรัตน์, “ประเทศไทยควรยุ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ในเขมรหรือไม่,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 8, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2513) น. 10-19

บาลที่ว่าฝ่าย “โลกเสรี” คือผู้พิทักษ์สันติภาพและเสรีภาพของโลก ฝ่ายคอมมิวนิสต์คือผู้รุกราน, กระจาย สงคราม โหดร้ายทารุณ ฯลฯ แต่ยังสร้างความเห็นอกเห็นใจให้กับการต่อสู้เพื่อสังคมนิยมและเอกราชของ ประชาชนในอินโดจีน, “ความเจริญก้าวหน้า” ทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากความกรุณาของมหาสมุทรอเมริกา ในรูปของความช่วยเหลือต่างๆ ที่รัฐบาลพร่ำบอกกับประชาชนได้ถูกอธิบายแทนที่ด้วยความวิตกกังวลต่อ วัฒนธรรมไทย, ปัญหาโสเภณี, ยาเสพติด, ลูกเมียเช่า ที่ระเบิดอยู่ทั้งในเมืองและชนบท, ปัญหา สิ่งแวดล้อม จากการทิ้งระเบิดของเครื่องบินอเมริกันในเขตป่าของไทย,²⁴ ปัญหาเศรษฐกิจที่จะตามมาหากอเมริกาถอนตัว ออกจากภูมิภาคนี้²⁵

ในบรรดาข้อมูลข่าวสารที่ถูกส่งมาจากต่างแดน เรื่องราวที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าก็คือ เรื่องราวการ เคลื่อนไหวของนักศึกษาปัญญาชนในอเมริกาที่กำลังต่อสู้ท้าทายกับอำนาจรัฐอันทรงพลังเพื่อเรียกร้องให้รัฐ บาลอเมริกันถอนตัวออกสงครามเวียดนาม เช่น บทความ “ศีลธรรมของคนหนุ่มสาวและปัญหาสงคราม เวียดนาม” ของทักษ์ เฉลิมเตียรณ ที่เล่าถึงเหตุผลสำคัญประการหนึ่งของการประท้วงสงครามเวียดนามใน อเมริกาว่ามิได้เกิดจากการที่คนหนุ่มสาวเหล่านั้นกลัวตายอย่างเดียว แต่คนเหล่านั้นเห็นว่าสงครามเวียดนาม เป็นการสู้รบที่ผิดศีลธรรม พวกเขาเชื่อว่าการมุ่งทำลายภัยคอมมิวนิสต์และพวกเวียดกงไม่คุ้มกับการที่สังคม เวียดนามจะต้องถูกล้างผลาญไปด้วย ถ้าสงครามสงบลงด้วยชัยชนะทางทหาร ก็จะไม่มียะไรเหลือให้กับ สังคมเวียดนาม²⁶ บทความเหล่านี้เป็นเสมือนการตั้งคำถามโดยตรงต่อภาระหน้าที่ของนักศึกษาปัญญาชน ไทยทั้งต่อปัญหาสงครามเวียดนามและปัญหาสังคมโดยรวม

นอกเหนือจาก *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* นับแต่กลางปี 2513 ปัญหาสงครามเวียดนามเริ่มเข้าไปปรากฏ ตัวอยู่ในการเคลื่อนไหวอย่างเจียบๆ ภายในรั้วมหาวิทยาลัย โดยกลุ่มอิสระในมหาวิทยาลัยต่างๆ เป็นกลไก ผลักดันที่สำคัญ เป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลดอนม-ประภาสกำลังดำริที่จะส่งทหารไทยไปช่วยรัฐบาล ลอนนอล ด้วยข้ออ้างว่าสถานการณ์ในกัมพูชากำลังวิกฤติเพราะถูกรุกรานโดยคอมมิวนิสต์เวียดนาม จึงทำให้เกิดการ วิพากษ์วิจารณ์กันว่ารัฐบาลไทยควรจะถลำลึกเข้าไปในอินโดจีนอีกหรือไม่ ทั้งๆ ที่อเมริกากำลังถอนตัวออก จากอินโดจีน

ภายในรั้วมหาวิทยาลัยเริ่มมีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับปัญหาสงครามเวียดนาม ไม่ว่าจะเป็นรูปของการ จัดอภิปราย²⁷ ตีพิมพ์เอกสารโรเนียวเพื่อแจกจ่าย และเป็นยุคของหนังสือเล่มละบาท²⁸ ในปี 2513 สมาชิก

²⁴ วีระประวัติ วงศ์พัวพันธุ์, “ทาคติ: ขยะสงคราม,” น. 44-55 และ อนันต์ วิริยะพิจ, “เด็กผมแดง: ลูกกระเบิดที่อเมริกันทิ้งในไทย,” น. 58-65 ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 10, 8 (สิงหาคม 2515); อุดร ทองน้อย, “อริปไตยของชาติ เหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง,” 12, 8 (สิงหาคม 2517), น. 47-64.

²⁵ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, “การถอนฐานทัพอเมริกันกับเศรษฐกิจไทย,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 11, 5 (พฤษภาคม 2516) น. 18-26.

²⁶ ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, “ศีลธรรมของคนหนุ่มสาวและปัญหาสงครามเวียดนาม,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 8, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2513) น. 44-48; และยังมีบทแปล “อเมริกาใหม่? การปฏิวัติครั้งที่ 2 ของอเมริกา” ของ แอล.ดี. บรอนสไตน์ ที่เล่าถึงชีวิต, ความไม่ฝัน, การต่อสู้ของคนหนุ่มสาว อเมริกันในยุค 1960 ที่พัฒนามาเป็นขบวนการประท้วง สงครามเวียดนาม ดู *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 10, 11 (พฤศจิกายน 2515) น. 20-36.

²⁷ ในเดือนกรกฎาคม 2513 ชมรมรัฐศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดอภิปราย “ท่าทีของไทยต่อปัญหาเขมร” พร้อมแจกเอกสาร โรเนียวมีคำ สัมภาษณ์ผู้สังเกตการณ์ ศิวรักษ์ และบทความ “การไปรบที่กัมพูชา” ของปัญญาชนชื่อดังในขณะนั้นคือ อนุช อภาภิรม บรรณาธิการนิตยสาร ชัยพฤกษ์

กลุ่มสภาน้ำโคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ตีพิมพ์หนังสือชื่อ "คัมภีร์ฉบับการปฏิวัติและการเมือง" เนื้อหาเกือบทั้งเล่มมุ่งชี้ให้นักศึกษาเห็นถึงศักยภาพของคนในฐานะผู้ที่สามารถเปลี่ยนแปลง-ปฏิวัติสังคมได้ ทศนะของปัญญาชนกลุ่มนี้ต่อสงครามเวียดนามปรากฏชัดเจนเช่นตอนหนึ่งของบทความ "นักศึกษากับการปฏิวัติ" ของธเนศ อาภรณ์สุวรรณ กล่าวไว้ว่า "พวกนักศึกษาฝ่ายซ้ายได้พบความจริงในสังคมของเขาเองว่า ประเทศเสรีประชาธิปไตยได้เปิดให้เห็นถึงสภาพที่แท้จริงของประเทศมหาอำนาจ นั่นคือ กองทัพที่ห้าพัน ศัตรู โดยไม่มีความรับผิดชอบต่อชีวิตที่ตายไปโดยไม่รู้สาเหตุและความพินาศจากสงครามในเวียดนาม โดยมีสถาบันรัฐสภาทำหน้าที่เป็นผู้บงการ" นอกจากนี้ บรรณาธิการได้นำบทกวีของโฮจิมินห์ที่เขียนขณะอยู่ในคุก ลงตีพิมพ์ที่มีเนื้อหว่าแม้ร่างกายของเขาจะถูกคุมขัง แต่คุณไม่อาจกักขังหัวใจปฏิวัติของเขาได้"²⁹

ในปีถัดมา สภาน้ำโคมก็ได้ประกาศจุดยืนของคนที่มีต่อสงครามเวียดนามอย่างไม่เกรงกลัวรัฐบาลทหาร ในหนังสือที่มีชื่อว่า *ภัยขาว*³⁰ อันหมายถึง "จักรวรรดินิยมอเมริกา" แม้ว่าเนื้อหาสาระโดยทั่วไปของหนังสือเล่มนี้จะไม่ได้แตกต่างจากบรรดางานเขียนใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* และสิ่งพิมพ์อื่นๆ ของนักศึกษาในสถาบันอื่นๆ แต่ความน่าสนใจของ *"ภัยขาว"* อยู่ที่หนังสือเล่มแรกที่อุทิศพื้นที่ทั้งเล่มเกือบ 100 หน้าให้กับสงครามเวียดนาม โดยเฉพาะบทความ 16 บทที่ประกอบกันขึ้นทำให้ *"ภัยขาว"* คุ้มค่าความหนักแน่นและจริงจังมากกว่า โดยเฉพาะบทบรรณาธิการที่ต่อต้านอเมริกันอย่างยิ่งที่สุดด้วยการปลุกเร้าความรู้สึกชาตินิยม:

หลายครั้งที่น้ำตาเราต้องไหลพราก เมื่อเห็นฝรั่งต่างชาติได้รับอภิสิทธิ์มากมายในทุกวงการ หลายครั้งที่เราต้องน้ำตาไหลพราก เมื่อเห็นข้าราชการไทยก้มหัวรับใช้ฝรั่งที่มาติดต่ออย่างอ่อนน้อมและถ่อมตน แต่ในขณะที่พวกมันกลับตวาด ดูว่า และไล่ตะเพิดคนไทยผู้เป็นเจ้าของประเทศและเป็นผู้เสียภาษีอากรเลี้ยงดูข้าราชการเหล่านั้น.....
..... ในขณะที่พวกมัน มรดกที่บรรพบุรุษของเราได้สละเลือดเนื้อและชีวิตเข้าแลกกลับกลายเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นไป เมื่อเราตายไป เราจะมองหน้าบรรพบุรุษได้อย่างไรกัน

ใครจะว่าเรา "ชาตินิยมอย่างบ้า ๆ" ก็ตาม เราไม่ปฏิเสธ เราขอยืนยัน ในความเป็นตัวของตัวเองของชาติ "เอกลักษณ์" และ "เกียรติภูมิ" ของชาติจะมิได้ ถ้าเราไม่ยืนอยู่บนขาของตัวเอง เราขอเลือกที่จะอยู่อย่างกล้าหาญมากกว่าให้ต่างชาติเข้ามาครอบงำทรัพยากรธรรมชาติของเรากลับไป โดยอ้างคำว่า "พัฒนา" หรือ "ความช่วยเหลือ"³¹

²⁸ เช่น ไท ของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีบทความของ สุรัช พิตพัฒนศิริศักดิ์, "ความขบถต้องใจ" กรุงเทพฯ, มงคลการพิมพ์, 2513, น. 9-10. วารสารรายเดือน ทองกวาว ของชมรมอนุสาวรีย์ศิลปิน สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตีพิมพ์บทความของมณฑิร วัฒนา นนท์, "ดอกไม้เวียดนาม," 7, 1 (มิถุนายน 2513).

²⁹ โปรดดูสุรพล ศรีคำ (บรรณาธิการ), *คัมภีร์ ฉบับการปฏิวัติและการเมือง*, วัชรินทร์การพิมพ์, 2513. บทความของ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ หน้า 24-29 บทกวี Prisoner Poem ของโฮจิมินห์ แปลโดย สุชาติ สวัสดิ์ศรี หน้า 40-41.

³⁰ กมล กมลตระกูล และพิชิต จงสถิตย์ธาวร เป็นบรรณาธิการ, นักเขียนประกอบด้วย เช่น สุรัช พิตพัฒนศิริศักดิ์, ทรงยศ แวหวงษ์, ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ปรีดี บุญซื่อ, จรัส คัญหาภิชาติ, ธัญญา ชุนขภูธาร เป็นต้น

³¹ พิชิต จงสถิตย์ธาวร และ กมล กมลตระกูล, "บทบรรณาการ," *ภัยขาว*, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2514, ไม่มีเลขหน้า.

เมื่อถึงต้นปี 2516 สงครามอินโดจีนได้กลายเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่ถูกรวมไว้ใน การเคลื่อนไหวที่ตึงเครียดมากขึ้นของนักศึกษาในหลายสถาบันและเริ่มถูกผลักดันเข้าสู่ความสนใจของสาธารณชน นอกั้วมหาวิทยาลัยมากขึ้น แทนที่จะผลิตเพื่อเสพกันเองภายในรั้วมหาวิทยาลัยดังเช่นที่ผ่านมา³² ในเดือน กุมภาพันธ์ 2516 ได้มีการจัดสัปดาห์เผยแพร่ความรู้สงครามอินโดจีนขึ้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีนัก ศึกษาและประชาชนเข้าชมนิทรรศการและฟังการอภิปรายอย่างคับคั่ง หนังสือพิมพ์หลายฉบับตีพิมพ์เนื้อหา ของนิทรรศการและการอภิปรายที่โน้มเอียงไปทางโจมตีอเมริกาและคัดค้านการดำรงอยู่ของฐานทัพ อเมริกาในไทย ชมรมคนรุ่นใหม่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้พิมพ์หนังสือเรียกร้องให้นักศึกษาในฐานะ อนาคตของประเทศต้องมีสำนึกในหน้าที่ต่อสังคม ซึ่งหน้าที่ในขณะนั้นก็คือ การรวมพลังกันขับไล่ฐานทัพ อเมริกาออกจากประเทศไทย ดังความตอนหนึ่งว่า:

ถ้าจะถือว่าชีวิตในมหาวิทยาลัย มิใช่เพียงการมาเรียน จมอยู่กับตำราเรียนเพื่อปริญญาบัตร การสนใจในปัญหา สภาพแวดล้อม ทั้งปรากฏการณ์ทางการเมือง สังคมและการศึกษาก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งยวดแล้ว ฐานทัพอเมริกัน ในไทย ก็เป็นประเด็นคำถามที่ต้องการคำตอบหรือสัญญาณอันแห่งความอัปยศของชาติเอกราชเล็ก ๆ ประเทศ ไทย ที่ท้าทายความรับผิดชอบของนักศึกษาเราไม่หวังปฏิกิริยาใดๆ จากรัฐบาล เพราะท่าทีที่ปกป้องและข้อยูดยุค ฐานทัพอเมริกันไว้ โดยปราศจากเหตุผลเพียงพอและต่อเลยจนยับยั้งชั่งอยู่เบื้องหลัง เป็นคำตอบอยู่ในตัว สิ่งที่น่าหวั่น ในวันนี้สำหรับชาวมหาวิทยาลัย คือการผนึกกำลังกันขับไล่ฐานทัพอเมริกันออกไปจากประเทศไทยอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง นั่นต่างหากคือภาระกิจของชาวมหาวิทยาลัยในปี 2516 และตลอดไปจนกว่าจะพบความสำเร็จ³³

ส่วนที่ภูมิภาค นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ก็เคลื่อนไหวอย่างตึงเครียดไม่แพ้ที่กรุงเทพฯ มีการออก ใบปลิวโจมตีความเลวร้ายของอเมริกาและ “นิทรรศการสันติภาพในอินโดจีน” หลังการเปลี่ยนแปลงทาง การเมือง 14 ตุลาคม 2516 ศูนย์กลางนักศึกษาภาคเหนือซึ่งเป็นการรวมตัวของนักศึกษาจากสถาบันอุดม ศึกษา 10 แห่งในภาคเหนือได้ตีพิมพ์หนังสือชื่อ *จักรพรรดินิยมองพินาศ* ความยาว 115 หน้า เนื้อหา ตลอดทั้ง เล่มเป็นการ โจมตีสหรัฐอเมริกาอย่างดุเดือดเข้มข้นด้วยกรอบความคิดและภาษาฝ่ายซ้าย ดังบางส่วนของ “บทนำ”:

ขณะนี้ประชาชนชาวไทยได้ขับไล่หัวโจกผู้เผด็จการฟาสซิสต์ ซึ่งเป็นสมุนรับใช้จักรพรรดินิยมอเมริกาและญี่ปุ่น ออกนอกประเทศไปแล้ว และกำลังดำเนินขับไล่สมุนตัวอื่นๆ และจักรพรรดินิยมออกไปอีก การต่อสู้ของประชาชนชาวไทยที่รักชาติและสิทธิประชาธิปไตยนี้จะต้องประสานกับประชาชนชาติอื่นๆ ที่รักชาติและประชาธิปไตย ทั่วโลกจึงจะสามารถขับไล่และทำลายจักรพรรดินิยมและสมุนของพวกเขาได้สำเร็จ³⁴

³² เมื่อถึงปี 2516 อิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้เข้าไปมีบทบาททั้งในแง่ของการเคลื่อนไหวและความคิดของนักศึกษา ในมหาวิทยาลัย ด้วยการส่งคนเข้าไปจัดตั้งสมาชิกบางคนของกลุ่มอิสระในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โปรดดู Somsak Jeamteerasakul, pp. 11-12.

³³ แพรสาข น้ำคำรัง (นามแฝง), “ชาวมหาวิทยาลัย กับฐานทัพอเมริกันในประเทศไทย,” ใน *มหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ* จัดทำโดย ชมรมคนรุ่นใหม่, บริษัท บพท., 2516, น. 27-32. ส่วนที่เน้น โดยผู้เขียน

³⁴ ศูนย์กลางนักศึกษาภาคเหนือ, *จักรพรรดินิยมองพินาศ*, กรุงเทพฯ, เจริญวิทย์การพิมพ์, 2516.

การเคลื่อนไหวต่อต้านฐานทัพและจักรวรรดินิยมอเมริกาในหมู่นักศึกษาปัญญาชนที่คลั่งมากขึ้น ทำให้แม้แต่พ.อ. ถนัด คอมันตร์ ผู้เคยใช้วาทะก้าวร้าวขัดใส่ผู้ที่คัดค้านนโยบายโลกเสรีตลอดยุคที่ตนมีอำนาจ ยังต้องออกร่วมวงด้วยการปฏิเสธความรับผิดชอบใดๆ เกี่ยวกับการก่อตั้งฐานทัพและอนุญาตให้ทหารต่างด้าวเข้ามาในประเทศไทย เพราะเป็นการตกลงอย่างลับๆ ระหว่างผู้นำทหารและนายกรัฐมนตรีจอมพล ถนอม ตนเองไม่มีส่วนรู้เห็นด้วย “เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องและเหมาะสม” ถนัดเห็นว่านับแต่ต้นปี 2516 การถอนตัวออกจากการเกี่ยวข้องในสงครามในเอเชียโดยตรงแล้ว การยินยอมให้สหรัฐฯ ใช้ประเทศไทยเพื่อการรบอาจเป็นเหตุทำให้สงครามแผ่ขยายเข้ามาในบ้าน โดยที่ไทยอาจไม่ได้รับความช่วยเหลือจากอเมริกา เช่นในอดีต ถนัดย้ำว่า “การมีทหารต่างด้าวอยู่ในไทย มิได้ช่วยเพิ่มความมั่นคงหรือ ปลอดภัยให้แก่ประเทศไทยและบริเวณนี้เลย แต่กลับจะเป็นการชักศึกเข้าบ้านและช่วยยื้อให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์มุ่งที่จะทำลายฐานทัพเหล่านั้นและประเทศไทยโดยทั่วไปด้วย” อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศเริ่มสาธยายถึงข้อเลวร้ายต่างๆ ของฐานทัพและทหารอเมริกันในประเทศไทย โดยว่าการรับทหารต่างด้าวเข้ามาอยู่ในดินแดนของเรา มีทางเสียมากกว่าทางได้ เสียทั้งในด้านการเมือง อธิปไตย และศักดิ์ศรี เสียทั้งในด้านศีลธรรมเสื่อมโทรม และมีคอร์รัปชันเพิ่มขึ้น เสียทั้งในด้านขาดรายได้จากภาษีอากรและถูกบังคับให้ลดค่าเงินตราเพื่อประหยัดรายจ่ายของฝ่ายทหารต่างด้าว³⁵ อย่างไรก็ตาม เราจะได้เห็นพ.อ.ถนัด เปลี่ยนจุดยืนในเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่งในปลายปี 2518 เมื่อกระแส “ชาวพินาศชาย” กำลังมาแรง

สู่การเคลื่อนไหวมวลชน

หลัง 14 ตุลาคม 2516 การเคลื่อนไหวขับไล่ฐานทัพอเมริกันได้กลายเป็นเป้าหมายหลักอันหนึ่งของขบวนการนักศึกษา เป็นประเด็นที่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและกลุ่มอิสระต่างๆ ตามมหาวิทยาลัยทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดได้ผนึกกำลังปลุกระดมมวลชนอย่างเข้มข้นและกว้างขวาง

ในช่วงต้นปี 2517 ได้เกิดเหตุการณ์โดยฝีมือของเจ้าหน้าที่อเมริกันเองที่กลับกลายเป็นผลดีต่อการเคลื่อนไหวขับไล่ฐานทัพของนักศึกษาให้มีความชอบธรรมยิ่งขึ้น เมื่อเจ้าหน้าที่ซีไอเอ.ของสหรัฐฯ ในไทยต้องการกระตุ้นให้รัฐบาลพลเรือนของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ให้ความสำคัญกับปัญหายับคอมมิวนิสต์ทำจดหมายปลอมลงนามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ถึงรัฐบาลไทยเพื่อขอเจรจาหยุดยิง แต่ในที่สุด แผนการดังกล่าวก็ถูกเปิดโปง นักศึกษาและหนังสือพิมพ์ไทยโจมตีอเมริกาที่พยายามแทรกแซงกิจการภายในของไทย และใช้กรณีนี้เล่นงานการทำงานของซีไอเอในไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน

³⁵ ถนัด คอมันตร์, “ปัญหาทหารต่างด้าวในประเทศไทยและนโยบายต่างประเทศของไทย,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 11, 5 (พฤษภาคม 2516), น. 27-38. ดูคำแก้ตัวในลักษณะเดียวกัน ในที่ต่างๆ ของ พ.อ.ถนัด ได้ใน “ประเทศไทยกับกองกำลังทหารต่างด้าว,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 12, 8 (สิงหาคม 2517), 37-45; *ไทยรัฐ*, 10 มิถุนายน 2517; *สยามรัฐ*, 20 มิถุนายน 2517. และ โปรดดูคำวิพากษ์โดย เสน่ห์ จามริก “จดหมายจากสิงคโปร์,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 11, 8 (สิงหาคม 2516), น. 80-84.

ในโอกาสวันชาติสหรัฐฯ ในวันที่ 3 กรกฎาคม 2517 แนวร่วมนักศึกษา 16 สถาบันและแนวร่วมนักเรียน 8 สถาบันทั่วประเทศ³⁶ ได้ออกแถลงการณ์ต่อต้านการแทรกแซงของสหรัฐฯและฐานทัพในประเทศไทย ในวันถัดมา ประชาชนนับหมื่นเข้าร่วมชุมนุมที่ท้องสนามหลวงฟังไฮด์ปาร์กในหัวข้อ “จักรพรรดินิยมอเมริกาผู้รุกราน” ที่สร้างปัญหามากมายให้กับไทยซึ่งจะแก้ได้ก็ด้วยการขับไล่ฐานทัพและกองกำลังอเมริกันออกจากประเทศไทย แผ่นโปสเตอร์ “จักรพรรดินิยมอเมริกาไสหัวออกไป” ถูกนำไปติดเผยแพร่ตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ³⁷

ภาพพจน์ของสหรัฐฯในฐานะผู้ย่ำยีอธิปไตยและศักดิ์ศรีของชาติไทยยิ่งเลวร้ายลงเมื่อเกิดกรณี “มายาเกซ” ขึ้น ในวันที่ 12 พฤษภาคม 2518 เรือสินค้าสัญชาติอเมริกันชื่อมายาเกซ ที่กำลังมุ่งหน้าจากฮ่องกงมายังท่าเรือสตัมบูร์ก ได้ถูกทหารเขมรแดงจับกุมในน่านน้ำกัมพูชาพร้อมลูกเรือจำนวน 39 คน และนำไปไว้ที่เกาะตัง ห่างจากชายฝั่งกัมพูชาราว 30 ไมล์ วันรุ่งขึ้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แจ้งให้อุปทูตสหรัฐฯ นายเอ็ดเวิร์ด อี. มาสเตอร์ ทราบว่ารัฐบาลไทยจะไม่ยอมให้สหรัฐฯใช้ฐานทัพใดๆ จากไทย ไปปฏิบัติการทางทหารในกัมพูชาโดยเด็ดขาด แต่ปรากฏว่าในวันถัดมา ประธานาธิบดีเจโรลด์ ฟอร์ด ตัดสินใจออกคำสั่งให้นาวิกโยชินสหรัฐจำนวน 1,100 คนจากฐานทัพสหรัฐฯที่เกาะโอกินาวา เดินทางมาขึ้น ที่ฐานทัพอยู่ตะเกา โดยไม่ได้แจ้งให้รัฐบาลไทยทราบล่วงหน้า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ กล่าวว่าสหรัฐฯได้ล่องลำอูธิปไตยของไทย ออกแถลงการณ์ประณามการกระทำของสหรัฐฯ นับเป็นครั้งแรกที่ผู้นำไทยมีท่าทีแข็งกร้าวต่อสหรัฐฯ แต่ทำเนียบขาวก็ยังไม่นำพาต่อท่าทีของไทย ในวันที่ 15 พฤษภาคม นาวิกโยชินและเครื่องบินรบของสหรัฐฯจากฐานทัพอยู่ตะเกา ออกปฏิบัติการบุกยึดเกาะตังและทิ้งระเบิดสนามบินเขมรบริเวณเมืองท่าสีหนุวิลล์ ทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก แต่กำลังของสหรัฐฯก็ไม่สามารถยึดเรือและลูกเรือคืนมาได้ จนกระทั่งตกเย็นวันเดียวกัน เขมรแดงตัดสินใจปล่อยเรือมายาเกซและลูกเรือ

การกระทำที่ไม่ยี่หระต่ออธิปไตยและศักดิ์ศรีของประเทศไทยเช่นนี้ ทำให้รัฐบาลคึกฤทธิ์สั่งให้นายอาพันธ์ ปันยารชุน เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐฯ ยื่นบันทึกประท้วงต่อรัฐบาลสหรัฐฯ และให้นายอาพันธ์เดินทางกลับประเทศไทยในทันที ทางด้านนักศึกษาและกลุ่มพลังต่างๆ ได้ประท้วงการกระทำของสหรัฐฯ และให้ขอมาประชาชนไทยภายใน 24 ชั่วโมง ในวันที่ 17 นักศึกษาได้จัดเดินขบวนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปชุมนุมประท้วงที่หน้าสถานทูตสหรัฐฯ บนถนนวิฑู การชุมนุมต่อเนื่องถึงวันที่ 18 และเป็นไปอย่างดุเดือดมากขึ้น ผู้ชุมนุมได้ช่วยกันถอดป้ายชื่อสถานทูตสหรัฐฯ ออกมาเหยียบย่ำ แล้วนำแผ่นป้ายกระดาษเป็นรูป “อีแรง” พร้อมด้วยข้อความ “ช่องโจร” ขึ้นไปติดแทนธงชาติสหรัฐฯ สามพื้น ถูก

³⁶ ประกอบด้วยศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, สหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย, กลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตย, ศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย, ศูนย์พิทักษ์สิทธิครูแห่งประเทศไทย, ชมรมบัณฑิตแห่งประเทศไทย, ชมรมนิติศึกษา, กลุ่มสภาน้ำโดม, กลุ่มผู้หญิง, ชมรมรัฐศาสตร์ศึกษา, กลุ่มเศรษฐกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พรรคจุฬาประชาชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พรรครวมพลังสามัคคีมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, แนวร่วมนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล, แนวร่วมนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่, พรรคสังคมนิยม มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย, ศูนย์กลางนักเรียนหนองคาย, ศูนย์กลางนักเรียนนักศึกษานครราชสีมา, ศูนย์กลางนักเรียนสุโขทัย, ศูนย์กลางนักเรียนเพชรบูรณ์, แนวร่วมนักเรียนพิษณุโลก ศูนย์กลางนักเรียนร้อยเอ็ด

³⁷ ประชาธิปไตย, วันที่ 4 กรกฎาคม 2517; อธิปัตย์, วันที่ 3-9 กรกฎาคม 2517, น. 1, 16.

เหยียบย่ำและเผา “เพื่อให้สหรัฐฯ ได้หันมาสำรวจตนเองดูบ้างว่าตนเป็นที่น่ารังเกียจของประชาชนในอินโดจีนเพียงไร” นักศึกษาและกลุ่มพลังต่างๆ ประณามสหรัฐฯ ว่าเหยียบย่ำเอกราชอธิปไตยของไทย เป็นการชักนำสงครามมาสู่ชาติไทย และเรียกร้องให้อเมริกา “โจรปล้นเอกราชอธิปไตยของประชาชนทั่วโลกหยุดกระทำตัวเลวทราม ให้รีบถอนทหารและอุปกรณ์สงครามที่ขนออกมาจากประเทศไทยโดยเร็ว” พร้อมกับเรียกร้องให้รัฐบาลปลดปล่อยความเป็นทาสสหรัฐฯ, ให้ประชาชนวงการต่าง ๆ จงสามัคคีร่วมกันต่อสู้คัดค้านและขับไล่สหรัฐฯ ออกไป นอกจากนี้ ยังมีการชุมนุมประท้วงหน้าสถานกงสุลสหรัฐฯ ที่เชียงใหม่ นำโดยนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่และแนวร่วมซึ่งก็ดูเดือดไม่แพ้กัน ผู้ชุมนุมใช้เท้าถีบป้ายรูปนกอินทรี สัญลักษณ์ของรัฐบาลอเมริกันจนตกลงมาแตกแล้วนำไปโยนทิ้งลงแม่น้ำ³⁸

บทนำของหนังสือพิมพ์รายสามวันของนักศึกษา *อริปัตย์* ถือว่า “จักรพรรดินิยมและลูกสมุนไม่เป็นแต่เพียงศัตรูคู่อาฆาตของประชาชนไทยเท่านั้น แต่เป็นศัตรูของประชาชนทั่วโลกอีกด้วย” และ “การต่อสู้ของประชาชนไทยเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้สากลที่คัดค้านจักรพรรดินิยมและลูกสมุน การต่อสู้ดังกล่าวเป็นการต่อสู้ที่ชอบธรรม มีเสียงสนับสนุนท่วมท้น” เรียกร้องให้ประชาชนไทยลุกขึ้นต่อสู้เพื่อให้ “การต่อสู้ของประชาชนจงเจริญ จักรพรรดินิยมจงพินาศ”³⁹ หลังเหตุการณ์มายาเกซ การเคลื่อนไหวเพื่อขับไล่ฐานทัพโดยขบวนการนักศึกษาได้ทวีความเข้มข้นขึ้นยิ่งขึ้น

วันที่ 19 มีนาคม 2518 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี แถลงนโยบายรัฐบาลต่อสภาผู้แทนราษฎรและประกาศว่าจะดำเนินการให้ทหารสหรัฐฯ ถอนออกจากประเทศไทยให้หมดภายในหนึ่งปี ขบวนการนักศึกษาจึงได้ถือเอาคำประกาศนี้เป็นเป้าหมายในการรณรงค์ “20 มีนาคมแห่งชาติต้องออกไป” เมื่อใกล้ถึงวันที่ 20 มีนาคม 2519 มีการคาดการณ์ว่าฝ่ายนักศึกษาจะต้องมีการชุมนุมประท้วงใหญ่ขับไล่กองกำลังทหารสหรัฐฯ (ในขณะนั้นเหลือที่ปรึกษาทางทหารอยู่อีก 4,500 คน) นายเกรียงกมล เลหาไพโรจน์ เลขานุการศนท. แถลงว่าทางนักศึกษาจะดำเนินการต่อต้านกองกำลังทหารสหรัฐฯ ในไทยจนถึงที่สุด แม้ว่าจะมีกลุ่มฝ่ายขวา คือ กระทิงแดงและนักเรียนอาชีวะจะได้ออกมาประกาศต่อต้านการชุมนุมของนักศึกษา และเกิดความวิตกกังวลโดยทั่วไปว่าจะเกิดความรุนแรงขึ้น แต่ในเช้าวันที่ 21 มีนาคม 2519 ศนท. ก็ตัดสินใจเดินขบวนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปยังสถานทูตสหรัฐฯ มีผู้ร่วมเดินขบวนนับหมื่น การเดินขบวนครั้งนี้จบลงด้วยความรุนแรงจากฝีมือปะเบิดของกลุ่มฝ่ายขวา มีผู้เสียชีวิต 4 ราย บาดเจ็บอีกนับสิบคน⁴⁰

โดยทั่วไป เนื้อหาของการรณรงค์โดยขบวนการศึกษาดูเหมือนไม่แตกต่างจากปัญญาชนในยุคต้น 2510 หรือยุคที่มี *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* เป็นเวทีกลางของการแลกเปลี่ยนทัศนะเท่าไรนัก กล่าวคือมุ่งสร้างความรู้สึกชาตินิยม ย้ำประเด็นการสูญเสียอธิปไตยและเกียรติภูมิของชาติจากการดำรงอยู่ของฐานทัพและทหารอเมริกัน, ความชั่วร้ายของอเมริกาที่ต้องการครอบงำระบบเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของไทย, อเมริกาในฐานะผู้สนับสนุนระบอบเผด็จการทหารในไทย, อันตรายต่อนโยบายชักรักเข้าบ้าน ฯลฯ เป็นต้น

³⁸ *อริปัตย์*, 16-19, 20-22 พฤษภาคม 2518; *ประชาชนชาติธุรกิจ*, 2, 81 (5 มิถุนายน 2518), น. 7-11.

³⁹ *อริปัตย์*, 20-22 พฤษภาคม 2518.

⁴⁰ *ประชาชาติรายสัปดาห์*, 3, 125 (8 เมษายน 2519), น. 6-13.

แต่ในความเป็นจริง นัยยะและข้อเรียกร้องที่แฝงมากับการเคลื่อนไหวเรื่องฐานทัพในช่วงสามปีแห่งยุคประชาธิปไตยนี้ กลับมีรากเง้าทางอุดมการที่แตกต่างจากปัญญาชนในยุคก่อนหน้านี้ หลังปี 2516 การเคลื่อนไหวเรื่องฐานทัพถูกนำไปปรับใช้การต่อสู้ทางชนชั้นและการปฏิวัติสังคมนิยมอย่างชัดเจน สงครามอินโดจีนและการดำรงอยู่ของอเมริกาในภูมิภาคนี้ถูกอธิบายด้วยทฤษฎีความขัดแย้งทางชนชั้นของลัทธิเหมาอิสต์ ดังตัวอย่างเอกสารประกอบนิทรรศการ “ชัยชนะของประชาชนในอินโดจีน” เอกสารชิ้นนี้เริ่มต้นอธิบายว่า สงครามเกิดจากการต่อสู้ของชนชั้นบูร์จัวและชนชั้นผู้ถูกบูร์จัว สงครามจึงมีสองรูปแบบ คือสงครามของผู้กดขี่กับสงครามของผู้ถูกกดขี่ รูปแบบแรกกระทำโดยชนชั้นผู้กดขี่ รูปแบบที่สอง เป็นสงครามที่ผู้ถูกกดขี่กระทำขึ้นเพื่อคัดค้านต่อต้านการกดขี่บูร์จัวรูปแบบต่างๆ จึงเป็นสงครามประชาชน เป็นสงครามปลดแอกฉะนั้น:

“สงครามเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเมื่อใดที่สังคมยังแบ่งคนออกเป็นชนชั้น ชนชั้นหนึ่งกดขี่บูร์จัวอีก ชนชั้นหนึ่ง ประเทศหนึ่งกดขี่อีกประเทศหนึ่ง สงครามระหว่างชนชั้นที่กดขี่หรือรัฐบาลด้วยกัน หรือสงคราม ที่ผู้ถูกกดขี่กระทำต่อผู้กดขี่ก็จะยังเกิดขึ้นต่อไป...

การคัดค้านสงคราม ต้องคัดค้านอย่างถูกต้องและการคัดค้านอย่างถูกต้องนั้นก็จะต้องคัดค้านสงครามรุกราน หากคัดค้านสงครามประชาชนก็เท่ากับอยู่ฝ่ายผู้กดขี่บูร์จัว เห็นด้วยกับการกดขี่บูร์จัว

สงครามอินโดจีนเป็นสงครามที่ทำลายการกดขี่ทั้งปวง เป็นสงครามอันเป็นธรรม เป็นสงครามที่จะผลักดันประวัติศาสตร์มนุษยชาติให้รุดหน้าไป นั่นคือทำให้สังคมมนุษย์ก้าวหน้ายกระดับจากสังคมแบบหนึ่งขึ้นไปสู่สังคมอีกแบบหนึ่ง เป็นสังคมปฏิวัติ

ประชาชนอินโดจีนจงเจริญ สงครามประชาชนจงเจริญ”

จะเห็นได้ว่า ขณะทำงานเขียนของปัญญาชนในยุค สังคมศาสตร์ปริทัศน์ มีแนวโน้มของต่อต้านสงครามทุกชนิด ประณามการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น แต่ฝ่ายซ้ายในยุคหลัง 14 ตุลาฯ หาได้ปฏิเสธสงครามทุกชนิด พวกเขาเห็นว่าหากต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมแบบพลิกฟ้าพลิกแผ่นดิน การต่อสู้ด้วยอาวุธเป็นแนวทางที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การต่อต้านอเมริกาในยุคนี้ได้ถูกฝ่ายซ้ายนำไปอธิบายเพื่อรับใช้การปฏิวัติสังคมนิยมด้วยอาวุธตามแนวทางลัทธิมาร์กซิสต์-เหมาอิสต์นั่นเอง

และเมื่อพลท.ยังมีได้ละทิ้งกรอบการวิเคราะห์สังคมไทยตามแนวทางลัทธิเหมาอิสต์ การดำรงอยู่ของฐานทัพสหรัฐจึงสอดคล้องเข้ากันดีกับทฤษฎี “กึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินา” คำขวัญหลักที่ขบวนการนักศึกษาในยุคนี้รณรงค์กันจนติดปากก็คือ “ประเทศต้องมีเอกราช ประชาชาติต้องมีประชาธิปไตย” สำหรับพวกเขาประเทศไทยจะมีประชาธิปไตยไม่ได้ตราบนานเท่าที่ประเทศไทยยังไม่มีเอกราชอย่างแท้จริง หรือตราบนานเท่าที่ฐานทัพและอิทธิพลทางเศรษฐกิจการเมืองวัฒนธรรมของอเมริกายังคงอยู่ในประเทศไทยนั่นเอง เพราะอเมริกาคือผู้สนับสนุนฐาน อำนาจของชนชั้นปกครองไทย คำอธิบายดังกล่าวปรากฏชัดเจนในคำประกาศ “เจตนา

¹¹ ชมรมรัฐศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ชมรมรัฐศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, ชมรมรัฐศาสตร์ศึกษา และชมรมนิติศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, *ชัยชนะของประชาชนอินโดจีน*, เอกสารประกอบนิทรรศการ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 31 กรกฎาคม - 4 สิงหาคม 2518, น. 6-8.

รณ 20 มีนาคม สีสันสนุน สีคัดค้าน" ที่ออกในนามกลุ่มพลัง 52 กลุ่มที่มาชุมนุมที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เนื่องในโอกาส "20 มีนาคม ฐานทัพต้องออกไป":

สีสนันสนุนคือ

1. สนับสนุนให้กองทัพไทยเป็นกองทัพพิทักษ์เอกราชของชาติและประชาธิปไตยของประชาชนอย่างแท้จริง
2. สนับสนุนนโยบายทางการเมืองที่เป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเองและรักษาผลประโยชน์ของประชาชน
3. สนับสนุนนโยบายทางเศรษฐกิจของชาติที่ยึดหลักพึ่งตนเอง
4. สนับสนุนนโยบายทางการศึกษาที่เป็นไปเพื่อคนส่วนใหญ่และการเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามของประชาชนชาวไทย

สีคัดค้านคือ

1. คัดค้านการคงไว้หรือการเข้ามาของฐานทัพ หน่วยงาน และหน่วยปฏิบัติการทุกชนิดของต่างชาติที่ละเมิดอธิปไตยของไทย และคัดค้านการกระทำใดๆ ที่เป็นการรุกรานหรือแทรกแซงมิตรประเทศ
2. คัดค้านการครอบงำแทรกแซงทางการเมืองทุกรูปแบบจากต่างชาติ
3. คัดค้านการปล้นสะดมทรัพย์สิน และการกอบโกยทุจริตทางเศรษฐกิจจากต่างชาติ
4. คัดค้านการครอบงำและมอมเมาทางวัฒนธรรมและการศึกษาจากต่างชาติ⁴²

เมื่อเอ่ยถึงการปลดแอกจากจักรพรรดินิยมอเมริกา จึงมีความหมายถึงการปลดแอกสังคมไทยจากระบบทุนนิยมนั่นเอง ฝ่ายซ้ายในขณะนั้นมองว่าปัญหาเฉพาะหน้าของพวกเขาในประเด็นเอกราชของชาติก็คือการขับไล่ฐานทัพอเมริกาให้ออกไปจากแผ่นดินไทย ขณะเดียวกันพวกเขาก็ต้องการใช้ประเด็นฐานทัพฯ เพื่อขยายแนวร่วมปฏิวัติในหมู่กรรมกรและชาวนา ด้วยการเปิดโปงความชั่วร้ายของจักรพรรดินิยมอเมริกา บทความใน *อริปิตย์* ระบุไว้ว่า:

ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่อยู่ในท้องนาและโรงงานจะเป็นพลังหลักในการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติ เขาเหล่านั้นกล้าหาญและยืนหยัดต่อสู้อย่างถึงที่สุด จงเร่งเข้าไปโฆษณาในหมู่ประชาชนให้กว้างขวาง นำข้อเท็จจริงไปเสนอแก่เขาและปลุกจิตใจรักชาติรักเอกราชของประชาชนให้มีพลัง เสนอแนวทางที่เป็นรูปธรรมแก่เขา นั่นคือ ให้คำตอบแก่เขาว่าเราจะไล่หัวจักรพรรดินิยมอเมริกาให้ออกจากประเทศของเราได้อย่างไร⁴³

อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดยุทธศาสตร์การต่อสู้จักรพรรดินิยมของพคท. ได้ถูกถ่ายทอด-ส่งผ่านไปยังกลุ่มต่างๆ ได้ตลอดทั่วขบวนฝ่ายซ้ายทีเดียว ดังจะเห็นได้ว่า แม้แต่กลุ่มที่ทำงานแนวรบด้านวัฒนธรรม เช่น บทกวี เพลง ภาพเขียน ก็รับเอายุทธศาสตร์นี้เข้าไปไว้ในผลงานของตน จิระนันท์ พิตรปรีชา ได้ประพันธ์ "ลำนํ้าปลุกผี" ไว้ว่า:

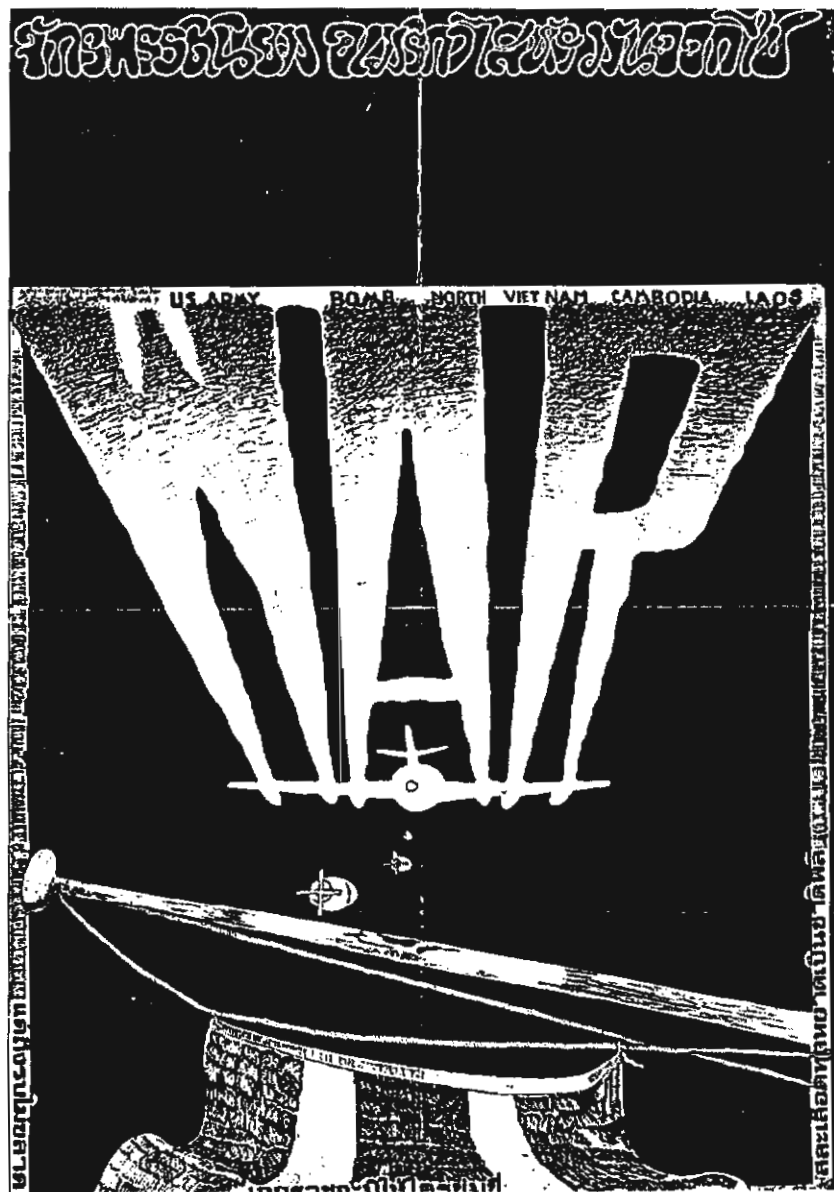
⁴² สยามจดหมายเหตุ, 19-25 มีนาคม 2519, น. 281-282.

⁴³ อัจฉรา เกตุเทพา, "เร่งเสริมสร้างแนวร่วมประชาธิปไตย," *อริปิตย์*, 8-10 กรกฎาคม 2518.

ทวน!

อเมริกาเหนือขอไปไทยไทย

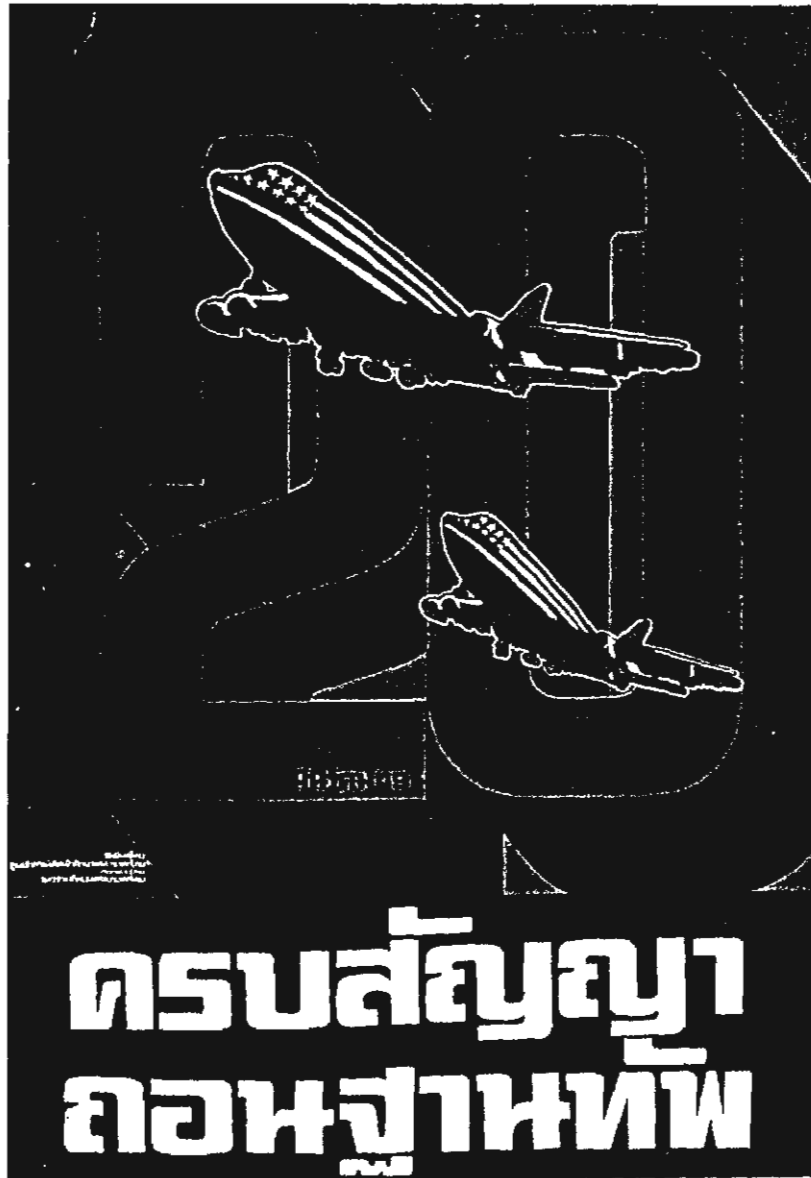

จักรพรรดินิยม อเมริกาได้ครอบครองโลก - 2518

จักรวรรดินิยมอเมริกาจงบีหาค - มีด. 2519

ครบสัญญาถอนฐานทัพ - 20 มี.ค. 2519

มวลมนุษย์ร่วมแผ่นดิน	กำลังกินกากอาหาร
ดินไทยไทยทำการ	ผลหารใครยึดครอง?
จักรวรรดิ-จักรพรรดินิยม	ชุ่มชื้นเป็นเจ้าของ
ประโยชน์ได้เป็นกำยกอง	เหนือเลือดนองกระดูกโพลน
ร่อนนอยเถอะวันดี	กระดูกผิจักผาดโผน
ต่อสู้หมู่ชาติโจร	ฝูงเหือบสิ้นแผ่นดินไทย ⁴⁴

ระหว่างปี 2516-2519 ได้มีการผลิตเพลงเพื่อชีวิตที่มีเนื้อหาต่อต้านจักรวรรดินิยมออกมามากมาย⁴⁵ ในที่นี้ขอ ยกตัวอย่างเนื้อร้องเพลง "อเมริกันอันตราย"⁴⁶ ของวงดนตรีคาราวาน เป็นเพลงที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ในบรรดาเพลงมีเนื้อร้องต่อต้านจักรวรรดินิยมอเมริกันเหมือนกัน:

(สร้อย) มาพวกเราเดินดินฟ้า	ก้าวไปกับประชาด้วยศรัทธาที่ยิ่งใหญ่
เมืองไทยเป็นของเรา	ทำไมให้เขาเข้ามา
จักรวรรดิอเมริกา	อเมริกามันมาขำยี้
เลือดไทยต้องไหลริน	แผ่นดินถูกเขาคบครอง
ทำลายบ้านที่เมืองน้อง	ล้มตายกำยกองเลือดนองแผ่นดิน (สร้อย)
เมืองไทยเป็นของไทย	ออกไปไม่ใช่ของมัน
จักรวรรดิอเมริกัน	มันเหี้ยวกรานไม่ว่าบ้านเมืองใคร
แบ่งแยกแล้วทำลาย	นาทรายนาหินกอง
อยู่กินกันอย่างพี่น้อง	ไอ้ผู้ปกครองมันมาจุดไฟ (สร้อย)
รวมกันเถิดผองเรา	เผ่าพันธุ์เพื่อนผองไทย
อเมริกันมันต้องออกไป	อธิปไตยจึงจะสมบูรณ์ (สร้อย)

เพลง "ต่อสู้เอกราชประชาธิปไตย" ของวงกรรมาชน อันเป็นวงตรีของนักศึกษาที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เป็นอีกเพลงที่มีเนื้อร้องตรงไปตรงมา

ได้ดวงอาทิตย์สีแดง	พลังเราแข็งแกร่งดี
ต่อสู้หมู่ไพร่	สามัคคีจึงมีชัย
เจ็บปวดสุดแสนใจ	บ้านเมืองไทยถูกขำยี้
มะริกันมันกดขี่	สมุนอำปรีย์ไค่นมันลงไป
กรรมกรและชาวนา	นักศึกษาพี่น้องผองไทย

⁴⁴ ศูนย์กลางนักศึกษาภาคเหนือ, *จักรพรรดินิยมของหินาศ!!*, กรุงเทพฯ, เจริญวิทย์การพิมพ์, 2516, น. 49.

⁴⁵ เฉพาะของวงกรรมาชน มีเพลง อินโดจีน, มาร์ชแอนตี้จักรวรรดินิยม, วีรชนปฏิวัติ, เลือดทาแผ่นดิน, โลกที่สาม, ชาติกร, ส่วนคาราวาน มีเพลง รวมกันเข้า, ลำเพลินเจริญใจขับไล่อเมริกา, และเพลงยอดฮิต อเมริกันอันตราย นอกจากนี้ก็มี เพลงบอกนิตถะน่าไ้อ้กัน, ร่วงขับไล่ไ้อ้กัน, ไสหัวจักรพรรดินิยม เพลงเหล่านี้ล้วนมีเนื้อร้องที่คล้ายคลึงกัน

⁴⁶ คำร้องโดย ทองกราน ทานา และวีระศักดิ์ สุนทรศรี ทำนองโดย มองคล อุทก และทองกราน ทานา คาราวานได้นำเพลงอเมริกันอันตราย ออกเล่นครั้งแรกในงานรำลึก 14 ตุลาคม ปี 2518 จาก *คาราวาน: ประวัติบทเพลง*, (นนทบุรี, คาราวาน), 2540.

คล้องแขนกันแน่นไว้
เอกราชประชาธิปไตย
พร้อมใจกันสร้างสรรค์

ก้าวรุกไปสู่ประจัญ
ร่วมชิงชัยเอาคืนมา
ชาติไทยนั้นให้ยืนยง

ด้วยยุทธศาสตร์การปฏิวัติสังคมไทยของฝ่ายซ้ายเช่นนี้ จึงไม่น่าแปลกใจว่าแม้ว่าสหรัฐฯ และรัฐบาลพลเรือนหลัง 14 ตุลาคม 2516 จะได้ดำเนินการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากไทยโดยตลอด แต่ฝ่ายนักศึกษาก็มิได้ลดความเข้มข้นในเรื่องการขับไล่ฐานทัพฯ ลงแต่ประการใด เพราะพวกเขาเห็นว่าภารกิจของการต่อสู้เพื่อปลดแอกสังคมไทยจากแอกของทุนนิยม ย่อมไม่สามารถยุติลงได้ในเวลาอันสั้น การทำงานปลุกระดมมวลชนด้วยประเด็นฐานทัพฯ ก็คือส่วนหนึ่งของการเก็บเกี่ยวสะสมชัยชนะและแรงสนับสนุนของมวลชน ดังเช่นที่ "บทนำ" ของหนังสือพิมพ์ *อิทธิพล* กล่าวไว้ว่า:

การณรงคเพื่อเอกราชและประชาธิปไตยไม่ว่าจะตัดสินใจสำเร็จกันในวันที่ 4 กรกฎาคม ศกนี้ ซึ่งเป็นเพียงจุดเริ่มต้นอย่างจริงจังเท่านั้น การต่อสู้ยังต้องดำเนินต่อไปอย่างยืดเยื้อยาวนาน จึงต้องอาศัยวิธีการที่ถูกต้อง มีจิตใจที่ยืนหยัดคดทอนไม่หือถอย ยุทธวิธีแต่ละครั้ง ต้องเก็บเกี่ยวสะสมชัยชนะไปเรื่อยๆ จนกว่าจะถึงขั้นตอนที่จะสามารถเอาชนะได้อย่างเด็ดขาด⁴⁷

แต่ในที่สุด การณรงคขับไล่ฐานทัพอเมริกาอย่างเข้มข้นต่อเนื่องของขบวนการนักศึกษาได้กลับกลายเป็นจุดอ่อนที่ทำให้นักศึกษาถูกโจมตีจากฝ่ายขวาและฝ่ายอนุรักษนิยมว่า ใช้เรื่องฐานทัพเพื่อก่อความวุ่นวายขึ้นในประเทศและเพื่อปูทางให้การยึดครองของคอมมิวนิสต์จากนอกประเทศ ทั้งที่สหรัฐฯ และรัฐบาลก็ได้ดำเนินการถอนทหารสหรัฐฯ ออกไปเป็นส่วนใหญ่แล้ว ประเด็นนี้นับเป็นประเด็นหลักที่กลุ่มหลังฝ่ายขวาใช้ต่อต้าน-ทำลายขบวนการนักศึกษานับแต่กลางปี 2518 เป็นต้นมา

⁴⁷ "บทนำ," *อิทธิพล*, 4-7 กรกฎาคม 2518.

บทที่ 3

คอมมิวนิสต์มหาสมุทร?

นับแต่ต้นทศวรรษ 2510 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการเมืองโลกหลายประการที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และนโยบายของไทยต่อประเทศคอมมิวนิสต์ จากที่เคยประกาศเป็นศัตรูกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียดนามเหนืออย่างเปิดเผย รัฐบาลไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศใหม่จนกระทั่งนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนและเวียดนามในปี พ.ศ.2518 และ 2519 ตามลำดับ แม้ว่าเรื่องราวการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนและเวียดนามนั้นจะมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจคือการพิจารณาถึงรัฐบาลอธิบายการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวกับประชาชนอย่างไร เพราะตลอดสองทศวรรษก่อนหน้านี้รัฐบาลได้พยายามปลุกฝังความกลัวภัยคอมมิวนิสต์ให้กับประชาชนอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน แต่ปรากฏว่าวันหนึ่งรัฐบาลกลับบอกกับประชาชนว่าถึงเวลาแล้วที่คนไทยจะต้องเป็นมิตรกับบรรดาคนป่าและสัตว์ร้ายที่เคยจ้องทำลายประเทศไทย ในด้านหนึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้การโฆษณาชวนเชื่อเรื่องภัยคอมมิวนิสต์จากภายนอกที่ผ่านมามีลักษณะเหมือนการแสดงจำพวกประเภทหนึ่งแต่ในอีกด้านหนึ่งน่าสนใจว่า ด้วยคำอธิบายชุดใหม่ที่รัฐบาลเสนอแทนที่วาทกรรมแห่งความเกลียดชังมีสาระเช่นไร จึงทำให้สาธารณชนยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้

แยงกี้โกโสม

แรงกดดันภายในประเทศทั้งจากการขบวนการประท้วงสงคราม, ปัญหาเศรษฐกิจการเงินอันเนื่องมาจากการทุ่มเทงบประมาณมหาศาลไปในสงครามเวียดนาม, ความขัดแย้งภายในวอชิงตันเกี่ยวกับการละเลยยุทธศาสตร์ของอเมริกาในภูมิภาคอื่นๆ ของโลก, นโยบายลดความตึงเครียดระหว่างมหาอำนาจผนวกเข้ากับการสูญเสียทางการทหารครั้งใหญ่ในเหตุการณ์ลูกเรือจู่โจมกลางทะเลทั่วประเทศภายใต้การนำของเวียดนามเหนือในปลายเดือนมกราคม 2511 หรือที่รู้จักกันในนาม the Tet Offensive นำไปสู่การประกาศของประธานาธิบดีจอห์นสันว่าจะไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีต่อไป ต่อมาเมื่อริชาร์ด นิกสันขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนใหม่ ในเดือนพฤศจิกายน 2511 เขาได้ประกาศ “หลักการนิกสัน” (the Nixon Doctrine) ที่ต้องการลดการเข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงกับความขัดแย้งในเอเชีย หลักการดังกล่าวนำไปสู่นโยบายทำสงครามให้เป็นของเวียดนาม (the Vietnamization) ด้วยการสร้าง-ฝึกกองทัพเวียดนามได้ และสนับสนุนด้านอาวุธเพื่อให้เข้ามารับหน้าที่แทนทหารอเมริกันที่ถอนออกไป ในที่สุดในเดือนมิถุนายน 2512 นิกสันได้ประกาศจะดำเนินการถอนทหารอเมริกันชุดแรกจำนวน 25,000 คนภายในเวลาสองเดือน (เมื่อถึงสิ้นปีได้เพิ่มขึ้นเป็น 115,000 คน) ขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ทางทหารระหว่างไทย-สหรัฐฯ เริ่มถูกตรวจสอบ-โจมตีอีกครั้งโดยคณะกรรมการวิเทศสัมพันธ์ของสหรัฐฯ ภายใต้การนำของฟุลไบรท์¹ นอกจากนี้

¹ Randolph, *op.cit.* 133-135

ความสัมพันธ์สามเส้าที่เปลี่ยนไประหว่างสหรัฐฯ สาธารณประชาชนจีน และโซเวียตรัสเซีย ได้นำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างจีนและสหรัฐฯ นักสันติเดินทางเยือนจีนในวันที่ 21-28 กุมภาพันธ์ 2515 สถานการณ์ยิ่งเลวร้ายลงหลังจากคอมมิวนิสต์สามารถยึดอำนาจในสามประเทศอินโดจีนได้สำเร็จในปี 2518

แต่ขณะที่สหรัฐฯ เริ่มถอนกำลังของตนออกจากเวียดนาม ประเทศไทยกลับมีบทบาทมากขึ้นในสงครามอินโดจีน เพื่อชดเชยกับกำลังภาคพื้นดินของสหรัฐฯ และพันธมิตรที่ถอนออกไป สหรัฐฯ ได้เพิ่มการโจมตีทางอากาศต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์มากขึ้น ฐานทัพในไทยจึงถูกใช้อย่างหนักหน่วงยิ่งขึ้น แม้ว่าการโจมตีต่อเวียดนามเหนือจะลดลง แต่กลับเพิ่มมากขึ้นในลาว ทั้งเพื่อทำลายเส้นทางลำเลียงของฝ่ายเวียคกงตามแนวเส้นทางโฮจิมินห์และต่อกองกำลังของขบวนการปะเทดลาว ในปี 2513 เครื่องบินอเมริกันออกโจมตีลาวถึง 106,872 ครั้ง และออกปฏิบัติการอื่น ๆ อีก 75,431 ครั้ง ในปีถัดมา ทำการโจมตีลาว 95,495 ครั้ง และออกปฏิบัติการอื่นอีก 91,069 ครั้ง ร้อยละ 47 ของปฏิบัติการเหนือลาวถูกส่งไปจากฐานทัพในไทย

นอกจากนี้ รัฐบาลไทยยังเข้าไปเกี่ยวข้องกับการต่อสู้ทางการเมืองในลาวมากขึ้น เนื่องจากนับแต่ปลายปี 2513 สถานการณ์ทางทหารของรัฐบาลฝ่ายขวาดกตัวอย่างรวดเร็ว ในเดือนกันยายน 2515 กองทัพไทยได้จัดส่งทหารในสังกัดหน่วยศูนย์สงครามพิเศษเข้าไปรบในลาวถึง 21,413 นาย รัฐบาลไทยยังได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวในปัญหาของกัมพูชามากขึ้นนับแต่การรัฐประหารของนายพลลอนนอลในปี 2513 ผู้นำทหารไทยรีบเสนอว่าพร้อมจะส่งทหารเข้าไปช่วยรัฐบาลลอนนอลรบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ แต่ไทยไม่สามารถส่งทหารไปร่วมรบในกัมพูชา เพราะวอชิงตันปฏิเสธที่จะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ สหรัฐฯ เพียงสนับสนุนให้กองทัพบกไทยฝึกและส่งชายฉกรรจ์เชื้อสายเขมรจำนวนหนึ่งเข้าไปในกัมพูชา และฝึกทหารรัฐบาลกัมพูชาในไทย

นอกจากนี้ ก่อนปลายปี 2514 การโจมตีทางอากาศต่อกัมพูชาเกือบทั้งหมดมีที่มาจากฐานทัพสหรัฐฯ ในเวียดนามใต้ แต่หลังจากสหรัฐฯ ถอนทหารภาคพื้นดินและอากาศออกจากเวียดนามใต้ ฐานทัพในไทยจึงเข้ารับหน้าที่นี้ต่อ ฉะนั้น เมื่อภาระหน้าที่ในการโจมตีทางอากาศต่อลาวและกัมพูชาสูงขึ้น จำนวนทหารและเครื่องบินรบของอเมริกาจึงได้พากันหลั่งไหลกลับเข้าสู่ไทยมากขึ้นด้วย ในกลางปี 2514 แผนการถอนทหารอเมริกันออกจากประเทศไทยก็ถูกระงับชั่วคราว, ระหว่างมิถุนายน-กรกฎาคม 2515 เจ้าหน้าที่ทหารอเมริกัน 8,000 นาย และเครื่องบิน 126 ลำถูกโอนย้ายเข้ามาประจำประเทศไทย และเพื่อลดความหนาแน่น จึงต้องเปิดใช้ฐานทัพดาลีซึ่งปิดไปในปี 2513 อีกครั้งหนึ่ง, ในเดือนพฤษภาคม รัฐบาลไทยยังเปิดฐานทัพที่น้ำพอง จ.ขอนแก่น เพิ่มขึ้นอีกแห่งหนึ่งเป็นแห่งที่ 7 ฉะนั้น ในกลางปี 2515 ทหารอเมริกันในไทยเพิ่มขึ้นเป็น 45,000 นาย และเครื่องบินอีก 600 ลำ เมื่อถึงสิ้นปี 2515 จำนวนทหารอเมริกันในไทยจึงมีมากกว่าทหารอเมริกันในเวียดนามใต้เสียอีก แรนดอล์ฟเห็นว่าสาเหตุที่ไทยถอยหลังกลับไปผูกพันตัวเองในสงครามเวียดนามมากขึ้น ทั้งๆ ที่อเมริกาได้ประกาศจะถอนตัวออกจากสงครามเวียดนาม อีกทั้งได้แสดงความต้องการจะมีสัมพันธภาพกับจีนคอมมิวนิสต์ เพราะผู้นำทหารขาดความสามารถที่จะปรับตัวตามสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลง การเดินทางตามเส้นทางเดิมที่อเมริกาขีดไว้ให้จึงไม่เพียงให้ความรู้สึกมั่นคงทางใจ แต่ยังได้

รับการสมนาคุณด้วยผลประโยชน์มหาศาลที่มากับความช่วยเหลือด้านการทหารที่เพิ่มขึ้นในช่วงปี 2513-2515²

ในที่สุด วาระที่สหรัฐฯ ต้องถอนทหารออกจากเวียดนามอย่างสมบูรณ์ก็มาถึง เมื่อสหรัฐฯ เวียดนามได้ เวียดนามเหนือ และรัฐบาลปฏิวัติเฉพาะกาล (เวียดกง) ได้ลงนามในสนธิสันติภาพ ณ กรุงปารีส ในวันที่ 28 มกราคม 2516 แม้กระนั้น รัฐบาลไทยก็ยังมิได้มีคำเินการอย่างจริงจังที่จะให้มีการถอนทหารอเมริกันออกจากไทย ต้องรอนถึงเดือนสิงหาคม รัฐบาลไทยจึงประกาศว่าจะมีการถอนทหารอเมริกันชุดแรกจำนวน 3,550 คน และเครื่องบิน 100 ลำออกจากไทย ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยมาก โดยอ้างว่าเพื่อป้องกันมิให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ละเมิดข้อตกลงสันติภาพ ถนอมยังกล่าวว่ารัฐบาลไทยยังยินดีให้สหรัฐฯ เข้ามา ใช้ฐานทัพและอุปกรณ์ต่างๆ ในไทยต่อไปตราบเท่าที่ยังมีการละเมิดการหยุดยิงและสันติภาพในอินโดจีน³

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้รัฐบาลถนอม-ประภาส ตลอดจนรัฐบาลพลเรือนหลัง 14 ตุลาคม 2516 ต้องรับมือกับความยากลำบากอันเป็นมรดกของบทบาทแนวหน้าโลกเสรี นั่นคือการหาทางรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับโลกคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียดนาม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทั้งสองประเทศจะเคยเป็นศัตรูอันดับหนึ่งของไทยมาก่อน แต่ปัญหาและอุปสรรคในการรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับทั้งสองประเทศกลับแตกต่างกันอย่างยิ่ง

สงครามที่ไร้ประโยชน์

การประกาศเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อปัญหาเวียดนามของสหรัฐฯ โดยปราศจากการปรึกษารื้อกับรัฐบาลไทย ทำให้เกิดปัญหาว่าแล้วไทยควรจะวางบทบาทตัวเองอย่างไร จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต่อสาธารณะชนอย่างไร

ในระยะแรกผู้นำทหาร พลเอกประภาส จารุเสถียร ถึงกับกล่าวว่าหากสหรัฐฯ เปลี่ยนท่าทีที่ถ่วงๆ ของคนที่ขึ้นหยัดต่อผู้กับคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ “ก็หมายความว่าชาติอเมริกันทั้งชาติไม่คำนึงถึงเกียรติศักดิ์ของชาติ ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้” ประภาสยังเห็นว่าแทนที่ประธานาธิบดีจอห์นสันจะประกาศหยุด โจมตีทางอากาศต่อเวียดนามเหนือชั่วคราว สหรัฐฯ ควรโจมตีให้หนักขึ้น⁴ เมื่อคราวเดินทางไปเยือนสหรัฐฯ ในปี 2511 ถนอมได้ขอคำรับรองจากจอห์นสันว่าสหรัฐฯ จะไม่ถอนตัวออกจากภูมิภาคนี้และจะรักษาพันธกรณีที่สหรัฐฯ เคยให้ไว้กับไทย⁵

รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยจะเป็นผู้ที่ปรับเปลี่ยนตัวเองตามสถานการณ์โลกได้เร็วกว่าบรรดาผู้นำทหารคนอื่นๆ พ.อ.ถนัด คอมันตร์กล่าวว่าเวลาที่สหรัฐฯ จะถอนทหารออกจากเวียดนามได้ถือเป็นนิมิตอันดีที่แสดงให้เห็นว่าเวียดนามได้มีความแข็งแกร่งและมีสมรรถภาพในการต่อสู้ป้องกันการรุกรานของคอม

² Ibid., 147-161.

³ Ibid., 165-166.

⁴ สารประชาชน, 5, 198 (14 เมษายน 2511) น. 2.

⁵ สารประชาชน, 5, 204 (26 พฤษภาคม 2511) น. 4-5.

มิวนิสต์ได้ดีขึ้น ถนัดยังอวดอ้างว่าในที่ประชุมองค์การซีโต้เมื่อเดือนมิถุนายน 2512 ก็ได้มีการคุยกันอย่างละเอียดถึงเรื่องนี้ (แสดงว่าไทยรู้เรื่องสหรัฐฯ จะถอนทหารล่วงหน้า? ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยได้เคยเสนอและสนับสนุนให้เวียดนามได้มีส่วนรับผิดชอบในการต่อสู้ป้องกันตนเอง ซึ่งจะทำให้สหรัฐฯ ลดภาระรับผิดชอบลง⁶ และในอีกวาระหนึ่ง ถนัดเห็นว่าเรื่องการรักษาเอกราชเป็นหน้าที่ของประเทศไทยเอง สหรัฐฯ เพียงช่วยเหลือด้านอาวุธยุทธภัณฑ์เท่านั้นก็พอ⁷ บทความใน สารประชาชน กระบอกเสียงของรัฐบาลยังพูดสำคัญแตกต่างให้สหรัฐฯ ด้วยการยกย่องการถอนทหารว่าเป็นการแสวงหาแนวทางออมชอมเพื่อสันติภาพในเวียดนามอันเป็นสิ่งที่โลกเสรีปรารถนาเป็นอย่างยิ่ง⁸

คำอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสงครามเวียดนามเริ่มเบี่ยงเบนออกไปจากเดิมที่สงครามเวียดนามซึ่งเคยเป็นสงครามที่เป็นประโยชน์มหาศาลกับประเทศไทย ทั้งในด้านการป้องกันภัยคุกคามจากพวกสัตว์ร้ายคอมมิวนิสต์ เป็นสงครามที่มุ่งพิทักษ์สันติภาพและเสรีภาพของไทยและโลกเสรีทั้งหมด ความช่วยเหลือของอเมริกาที่มาพร้อมกับสงครามเวียดนามคือสิ่งที่นำความเจริญในด้านเศรษฐกิจมาให้กับไทย มาบัดนี้ พ.อ.ถนัด พลเรือนที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์เวียดนามกลับเห็นว่าสงครามเวียดนามมิได้ให้ประโยชน์อะไรกับไทยเลย นอกจากสนามบินและถนนหนทางที่อเมริกาสร้างให้เท่านั้น ชั่วร้ายยังทำให้ไทยต้องเสี่ยงกับการถูกคุกคามจากคอมมิวนิสต์, เผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจ เช่น กรรมกรว่างงาน, ถูกสหรัฐฯ แย่งตลาดข้าวในเวียดนาม, ขาดดุลย์การค้า เป็นต้น⁹

ขณะเดียวกันถนัดก็เริ่มเป็นฝ่ายรุกทางการทูต ด้วยการเสนอว่าไทยควรถอนทหารไทยกลับจากเวียดนามได้ด้วยเช่นเดียวกัน แต่ข้อเสนอคงกล่าวถูกปฏิเสธจากจอมพลถนอม ด้วยเหตุผลที่ตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิงกับของถนัดว่า สถานการณ์ในเวียดนามได้ยังไม่ดีขึ้น เนื่องจากฝ่ายเวียดนามเหนือยังคงเพิ่มกำลังของตนเข้าไปในเวียดนามได้ถึงเดือนละ 7 พันคน และเวียดนามใต้ก็ยังไม่สามารถช่วยตัวเองได้¹⁰

ในเดือนธันวาคม 2512 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรครัฐบาลจำนวน 20 กว่านายได้ขึ้นหนังสือต่อถนอมให้ถอนทหารไทยกลับด้วยเหตุผลว่าสถานการณ์รบในเวียดนามใต้ดีขึ้น สหรัฐฯจึงได้ถอนทหารของตนกลับถึงกว่าหนึ่งแสนคนแล้ว ฟิลิปปีนส์และออสเตรเลียก็ได้ประกาศจะถอนทหารของตนกลับเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจและการก่อการร้ายที่รุนแรงมากขึ้น ก่อนหน้านี้นี้ สส.สังกัดพรรคแนวร่วมเศรษฐกิจนำโดยนายเคล้ว นรปติ ได้เรียกร้องเรื่องเดียวกันนี้แต่ไม่ได้รับความสนใจจากรัฐบาล

ปรากฏว่าเมื่อถึงเวลาที่ผู้นำทหารเห็นว่าสมควรให้ถอนกำลังทหารไทยออกจากเวียดนามใต้ได้ พวกเขาก็สามารถพลิกสถานการณ์จากหน้ามือเป็นหลังมือได้อย่างรวดเร็วเช่นกัน ในเดือนเมษายน 2513 พล.อ.ท.วิ จุลละทรัพย์ เสนาธิการทหาร กล่าวว่า จะดำเนินการถอนทหารไทยชุดแรกราวเดือนสิงหาคม-กันยายน

⁶ สารประชาชน. 6, 264 (20 กรกฎาคม 2512), น. 20, 52.

⁷ สารประชาชน. 6, 267 (10 สิงหาคม 2512), น. 5, 52.

⁸ สารประชาชน. 6, 265 (27 กรกฎาคม 2512), น. 41.

⁹ เดลินิวส์. 25 ธันวาคม 2512.

¹⁰ สารประชาชน. 6, 269 (24 สิงหาคม 2512), น. 2.

เนื่องจากสถานการณ์ในเวียดนามได้ดีขึ้นมาก เพราะมีกำลังทหารเพิ่มขึ้นถึง 1 ล้านคน และได้รับอาวุธทันสมัยมากมายจากอเมริกา บรรดาผู้นำทางทหารของเวียดนามได้ต่างมีความมั่นใจในความแข็งแกร่งและความสามารถทางทหารของตนยิ่งกว่าที่ผ่านมามากหลายเท่า ขณะที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้สูญเสียกำลังทหารไปอย่างมาก¹¹ แต่ปรากฏว่าอีกสามเดือนถัดมา พลเอกประกาศได้ให้สัมภาษณ์กลับตะลึงตะปัดอีกครั้งว่า รัฐบาลจะยังไม่ถอนทหารกลับเพราะเวียดนามได้ยังไม่พร้อมที่จะรับมือกับคอมมิวนิสต์โดยลำพัง ทหารไทยจึงควรอยู่ช่วยต่อไป¹² และพอถึงเดือนมีนาคม 2514 ก็ปรากฏว่าสถานการณ์ในเวียดนามได้กลับฟื้นคืนดีขึ้นมาอีก เมื่อถนอมแถลงว่าจะดำเนินการถอนทหารกลับด้วยเหตุผลเดียวกับที่พล.อ.อ.ทวีได้ให้ไว้ตั้งแต่ต้นปี 2513¹³

ด้วยเหตุที่รัฐบาลขาดนโยบายที่แน่นอน เปลี่ยนไปมาตลอดเวลา ทำให้กว่าจะมีการถอนทหารไทยชุดแรกกลับก็กินเวลาถึงปลายปี 2515 ทั้งนี้เป็นการยากที่จะเข้าใจเหตุผลเบื้องหลังแนวคิดของผู้นำทหารไทยในกรณีนี้ ทั้งๆ ที่กระแสโจมตีเรื่องทหารไทยในอินโดจีนเป็นทหารรับจ้างโดยนักการเมืองและสื่อมวลชนของอเมริกาและปัญญาชนไทยรุนแรงมากขึ้นทุกที นับวันการยืนยันให้ทหารไทยคงอยู่ในเวียดนามได้ต่อไปมีแต่จะสูญเสียเหตุผลอันชอบธรรม อย่างไรก็ตาม หากผู้นำไทยประกาศถอนทหารไทยกลับในทันที ก็ต้องประสบกับคำถามว่าเป้าหมายที่แท้จริงของปฏิบัติการดังกล่าวคืออะไรกันแน่ ดังเช่น บทความใน *สยามรัฐ* ที่ตั้งข้อกังขาว่าหากรัฐบาลตัดสินใจถอนทหารกลับต่างๆ ที่สถานการณ์ในเวียดนามยังไม่ดีขึ้น มาจากเหตุผลว่าเพราะอเมริกาถอนทหารของตนกลับ “ก็ดูจะเป็นการทำให้อุดมคติและความ มุ่งหมายในการส่งทหารไทยไปปฏิบัติงานในเวียดนาม ที่เคยประกาศไว้แต่แรกกลายเป็นเรื่องเลื่อนลอย ไร้ความหมายไปโดยสิ้นเชิง กล่าวคือกลายเป็นว่าเห็นประเทศอื่นส่งทหารไปรบ ไทยก็ส่งบ้าง เห็นเขาถอนก็ถอนบ้าง”¹⁴

นอกจากนี้ ถนัดได้เสนอให้ถอนทหารอเมริกันบางส่วนออกจากประเทศไทย (มิใช่ทั้งหมดอย่างที่นายถนัดนำมาอ้างในภายหลัง) เพราะกองกำลังส่วนใหญ่ของสหรัฐฯ ยังมีความจำเป็นสำหรับสงครามในเวียดนาม และยังคงอยู่ในประเทศไทยต่อไป ถนัดอ้างว่าเพราะวุฒิสมาชิกบางคนและหนังสือพิมพ์อเมริกันบางฉบับ ซึ่งเป็นพวกเสรีนิยมจอมปลอมพยายามกล่าวหาอย่างเลื่อนลอยว่าประเทศไทยจะเป็นเวียดนามแห่งที่สอง และการที่สหรัฐฯ มีฐานทัพอยู่ในประเทศไทย ทำให้สหรัฐฯ ต้องเข้ามาพัวพันกับไทย ไทยจึงต้องต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อนี้ ด้วยการเสนอให้สหรัฐฯ ถอนทหารออกจากไทย เพื่อแสดงให้เห็นว่าไทยไม่กลัวว่าจะเป็นเวียดนามแห่งที่สอง และไม่เคยใช้ทหารอเมริกันต่อสู้กับการก่อการร้ายในไทย ถนัดย้ำว่า “ประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายเป็นตัวของตัวเองมา 10 ปีแล้ว เราไม่เคยดำเนินนโยบายเป็นลูกสมุนของใคร”¹⁵ และอีกครั้งหนึ่งที่ว่า “ประเทศไทยได้ใช้นโยบายแห่งการยึดตนเองเป็นที่พึ่ง และช่วยตัวเองตลอดมา”¹⁶ ฝ่ายวอชิงตันเองก็ยินดีรับข้อเสนอของนายถนัด เพราะยิ่งจำนวนทหารอเมริกันเดินทางกลับมากขึ้นเท่าไร ก็จะยิ่ง

¹¹ สารประชาชน. 7, 337 (13 ธันวาคม 2513) น. 13.

¹² สารประชาชน. 7, 376 (19 กรกฎาคม 2513), น. 40.

¹³ สารประชาชน. 8, 356 (25 เมษายน 2514), น. 24, 45.

¹⁴ ถอดคำ “บันทึกของนายถนัด” โดย ราชบุรุษ, *สยามรัฐ*. 24 ธันวาคม 2512.

¹⁵ อ้างถึงในถนัด “บอกข่าว,” *สยามรัฐ*. 2 กันยายน 2512.

¹⁶ สารประชาชน. 7, 306 (17 พฤษภาคม 2513), น. 20-21. ส่วนที่เน้นเป็นไปตามเอกสารที่อ้าง

ช่วยลดแรงกดดันในประเทศของคนได้มากขึ้นเท่านั้น ในวันที่ 26 สิงหาคม 2512 ทั้งสองฝ่ายจึงได้ออกแถลงการณ์ร่วมแสดงเจตนารมย์ดังกล่าว และไม่นานหลังจากนั้น ก็มีประกาศตามมาว่าสหรัฐจะเริ่มถอนทหารจำนวน 6,000 คนจากจำนวนทั้งสิ้น 48,000 คน ออกจากประเทศไทยภายในวันที่ 1 กรกฎาคม 2513 และตกลงให้ถอนอีก 9,800 คนภายในวันที่ 1 กรกฎาคม 2514¹⁷

จีน: โจรกลับใจ

ในต้นทศวรรษ 2510 เมื่อปรากฏว่าความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้นำไปสู่ความพยายามรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐ ผู้นำไทยยังคงอยู่ในภาวะมึนงงไร้ทิศทางกับสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ ด้วยวอชิงตันไม่เคยถือเป็นภาระสำคัญที่จะต้องปรึกษาหรือบอกกล่าวให้ผู้นำไทยเข้าใจถึงทิศทางที่ตนจะมุ่งหน้าไปเลย เห็นได้จากเมื่อวอชิงตันประกาศในวันที่ 15 กรกฎาคม 2514 ว่าประธานาธิบดีนิกสันยินดีรับคำเชิญไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยไม่มีการชี้แจงล่วงหน้าแก่ผู้นำไทย เมื่อผู้สื่อข่าวถามจอมพลถนอมว่าจะยังเชื่อถือรัฐบาลสหรัฐฯ ต่อไปอีกหรือไม่ที่กระทำเสมือนการขายเพื่อน จอมพลถนอมได้แต่ตอบคำถามแบบกำปั้นทุบดินว่าตนเคยแถลงไว้แล้วว่า ประเทศไทยมิได้ดำเนินนโยบายตามหลังใคร ไม่ใช่ว่าพอเขาทำไทยก็ต้องทำด้วย แต่รัฐบาลจะต้องดูท่าที (ของสหรัฐฯ?) เสียก่อนเพราะยังมีเวลาอยู่¹⁸ การไม่เดินนโยบายตามหลังสหรัฐฯ ติดตามมาด้วยข่าวในเดือนตุลาคมว่ารัฐบาลไทยกำลังพยายามติดต่อขอเจรจากับจีนโดยมีฝรั่งเศสเป็นคนกลาง¹⁹ กระนั้นก็ตาม ผู้นำไทยก็ยังมิวายร้องขอให้วอชิงตันช่วยเหลือความสำคัญของไทยด้วย ในการสนทนาระหว่างฝ่ายไทยนำโดยจอมพลถนอมและคณะของนายมาร์แชล กรีน ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฝ่ายกิจการตะวันออกไกลและแปซิฟิก ที่ได้รับมอบหมายจากนิสันให้มาชี้แจงกับผู้นำเกี่ยวกับผลการเยือนจีนของตน จอมพลถนอม (ตามคำแนะนำของกระทรวงการต่างประเทศ) ได้ขอช่องทางฝ่ายสหรัฐฯว่า “ต่อไปก่อนที่สหรัฐจะตกลงใจใดๆ เกี่ยวกับปัญหาอินโดจีนหรือในเรื่องที่จะมีผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศไทย เพื่อประโยชน์ร่วมกันก็ขอให้สหรัฐฯ หารือกับประเทศไทยล่วงหน้า... มิใช่ตกลงใจไปแล้วจึงแจ้งให้ฝ่ายไทยทราบล่วงหน้าเพียง 1 หรือ 2 ชั่วโมงก่อนการประกาศอย่างเป็นทางการเท่านั้น”²⁰

อันที่จริงในช่วงต้นแห่งการเปลี่ยนแปลง พ.อ.ถนัด คอมันตร์ จะเป็นนักการเมืองในรัฐบาลเพียงคนเดียวในขณะนั้นที่เล็งเห็นความจำเป็นที่ไทยจะต้องแสวงหาแนวทางอยู่ร่วมกับผู้ที่ไทยประกาศตัวเป็นศัตรูมาโดยตลอด นับแต่ต้นปี พ.ศ.2513 ถนัดเริ่มเรียกร้องให้ประเทศในเอเชียแปซิฟิกร่วมมือกันทางด้านการเมืองและการทูตเพื่อชักชวนจีนคอมมิวนิสต์ให้ลดท่าทีอันแข็งกร้าวและหาหนทางอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับประเทศเพื่อนบ้าน²¹ ต่อมารัฐบาลถนอมเริ่มติดต่อกับจีนอีกครั้งด้วยการส่งทีมป้องกันไปจีนในเดือน

¹⁷ Randolph, *op.cit.* pp. 139-141.

¹⁸ *สารประชาชน*, 8, 371 (8 สิงหาคม 2514), น. 4, 50.

¹⁹ Randolph, *op.cit.* p. 141.

²⁰ กระทรวงการต่างประเทศ, *POL 1-3 2515*, กรมการเมือง กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.

²¹ คำปราศรัย ณ โรงแรมปลาซ่า นิวออร์ค วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2513 ใน *สารประชาชน*, 7, 310 (7 มิถุนายน 2513) น. 20-21.

กันยายน 2515 และอีกครั้งหนึ่งในเดือนมิถุนายน 2516 เมื่อถึงเวลานี้ ผู้นำทหารไทยได้อธิบายนโยบายใหม่ของตนต่อจีนด้วยภาษาที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิง จอมพลถนอมเริ่มการอธิบายด้วยการอ้างประวัติศาสตร์ตั้งแต่ศักราชที่ “ทั้งสองฝ่ายมีความรู้สึกต่อกันฉันท์พี่น้องที่อยู่ร่วมกัน โดยสันติไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน” และว่า “ปัจจุบันไทยมีความยินดีที่จีนมีท่าที่เป็นมิตรต่อไทย” เพราะไทยมีนโยบายเป็นมิตรกับทุกประเทศที่มีที่ท้าวจะไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อไทย ไม่ว่าประเทศนั้นจะยึดถืออุดมการณ์ใดหรือใช้ระบอบการปกครองใด²² พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของรัฐบาลถนอมถึงกับกล่าวแก่ต่างให้กับจีนว่ามีได้สนับสนุนทางด้านการทหารแก่ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในไทยอีกต่อไปแล้ว²³ ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงจีนยังคงให้การสนับสนุนอยู่ ซึ่งฝ่ายรัฐบาลไทยย่อมต้องทราบดี

ความสัมพันธ์กับจีนคืบหน้าอย่างรวดเร็วหลังปี 2516 ส่วนหนึ่งเป็นเพราะวิกฤติน้ำมันโลกที่ทำให้ไทยจำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากจีน ในเดือนธันวาคม 2516 พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้เดินทางไปติดต่อไปจีน เพื่อขอซื้อน้ำมันดีเซลจำนวน 50,000 ตันในราคามิตรภาพ ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2517 จุลละทรัพย์ ในฐานะประธานคณะกรรมการโอลิมปิกประเทศไทย ได้เดินทางเยือนจีน พ.ศ. 2517 ขึ้นขึ้นอีกครั้งว่าเนื่องจากปัจจุบันรัฐบาลไทยได้บริหารประเทศด้วยวิถีทางประชาธิปไตย จีนจึงไม่มีเหตุผลที่จะสนับสนุนการก่อการร้ายในไทยอีกต่อไป ต่อมาในต้นเดือนมกราคม 2517 ชาติชายได้เดินทางไปจีนอีกครั้งหนึ่งเพื่อขอซื้อน้ำมันอีก 75,000 ตัน ผู้นำไทยได้บอกย้ำให้ประชาชนไทยเห็นถึงมิตรจิตที่จีนมีให้กับไทย ในที่สุด ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เดินทางไปเยือนจีนและสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในวันที่ 30 มิถุนายน 2518 แลงการณร่วมที่ลงนามโดยคึกฤทธิ์ และโจว เอิน ไหล ประเด็นที่ผู้นำไทยย้ำถึงความสำเร็จของการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนในครั้งนี้ให้ประชาชนรับรู้ก็คือ จีนย้ำว่าจะไม่แสวงหาความเป็นใหญ่เหนือชาติอื่น ไม่แทรกแซงกิจการภายในของไทย ซึ่งหมายถึงยุติความช่วยเหลือแก่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, และได้แสดงความจริงใจด้วยการช่วยเหลือไทยซึ่งกำลังประสบปัญหาเศรษฐกิจ ด้วยการรับซื้อสินค้าจากไทยจำนวนไม่อัน และหากสินค้าของจีนชนิดใดกระเทียมสินค้าของไทยก็จะระงับการส่ง และที่น่าสนใจคือ หลังกลับจากเยือนจีน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อถวายรายงานเกี่ยวกับผลของการเยือนจีน²⁴ ซึ่งว่าการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์เป็นเหตุการณ์ที่ในหลวงทรงให้ความสนพระทัยเป็นอย่างยิ่ง และน่าจะได้รับความเห็นชอบจากพระองค์ด้วย

สิ่งที่น่าสนใจก็คือสาระสำคัญที่แฝงมาในคำอธิบายของผู้นำไทยก็คือ การชี้ว่าจีนได้ประพฤติดนดีขึ้น กล่าวตามสำนวนไทยก็คือเป็นโจรกลับใจ ซึ่งไทยก็ยินดีที่จะเป็นมิตรด้วย จึงเท่ากับเป็นการยืนยันว่าในอดีตที่ผ่านมา หาใช่ไทยที่เป็นฝ่ายดำเนินนโยบายผิดพลาด แต่เป็นเพราะจีนคุกคามไทย แต่ปัจจุบันหากจีน

²² ไทยเคส. 23 มิถุนายน 2516. เศษ บุญนาค ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองเอเชียตะวันออก ระบุว่าในขณะนั้นรัฐบาลถนอม-ประภาส ไม่ได้มีเป้าประสงค์ที่แน่นอนที่จะเปิดความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน อุบัติความของเขา “สถาปนาความสัมพันธ์ไทย-จีน ! กรกฎาคม 2518: ประสบการณ์ของนักการทูต” วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา. 3, 1 (กรกฎาคม 2533) น. 23-30.

²³ ไทยเคส. 30 สิงหาคม 2516.

²⁴ ชาวไทย. วันที่ 8 กรกฎาคม 2518.

เลิกทำตัวเป็นศัตรูกับไทยก็สามารถที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติหรือเป็นมิตรกับไทยได้ ที่สำคัญคือ ไทยเป็นผู้ที่มีเมตตากรุณาและใจกว้างพอที่จะให้อภัยกับศัตรู ซึ่งนี่คือกรอบการอธิบายหลักที่รัฐไทยใช้เพื่อจัดการกับความอึดถือเหลือในการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน

อย่างไรก็ดี การรณรงค์ของ พ.อ.ถนัด ให้ประเทศไทยกลับลำทิศทางนโยบายต่างประเทศที่ตนเองมีบทบาทสำคัญตลอดทศวรรษที่ผ่านมา กลายเป็นประเด็นที่ทำให้ พ.อ.ถนัด ถูกโจมตีอย่างหนักจากพรรคการเมืองฝ่ายค้าน ที่น่าสนใจก็คือ ฝ่ายค้านได้ใช้ข้อหาเดียวกันหรือวาทกรรมชุดเดียวกันกับที่รัฐบาลทหารใช้จัดการกับฝ่ายตรงข้ามกับตนมาโดยตลอด ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช โจมตีว่าที่ผ่านมานายถนัดออกไปเดินแรงดันกาหน้าบ้านจะสู้กับโจรคอมมิวนิสต์จีนแดงโดยหวังจะให้อเมริกาช่วยเหลือ โดยมีได้เหลือไว้ว่าประดุห้หลังบ้านมีทางออกหรือไม่ “พออเมริกันถอนทัพกลับ ก็เลยหันไปสมคบกับโจร”²⁵ นายสมบุญ ศิริธร พรรคประชาธิปัตย์ โจมตีว่าถนัดทำตัวเป็นสายลับของจีนคอมมิวนิสต์²⁶ เมื่อถูกโจมตีหนักเข้า พ.อ.ถนัด ก็หันไปใช้อำนาจรัฐเข้าแก้ปัญหาด้วยการแจ้งจับนักหนังสือพิมพ์สามนายที่เขียนวิจารณ์ตนด้วยข้อกล่าวหาว่ารับสินบนจากต่างชาติเพื่อขัดขวางนโยบายฝั่สันติของรัฐบาล²⁷ ความไม่พอใจทำให้องค์การของรัฐมนตรีต่างประเทศในระหว่างตอบกระทู้ของสภาผู้แทนราษฎร นำไปสู่การ “คว่ำบาตร” ของสส.ทั้งที่สังกัดฝ่ายค้านและพรรครัฐบาล ที่ปฏิเสธจะเข้าประชุมสภาฯ หากพ.อ. ถนัดเข้าร่วมประชุมด้วย ด้านสส.สังกัดพรรครัฐบาลได้ทำหนังสือยื่นต่อหัวหน้าพรรคจอมพลถนอมว่า พ.อ.ถนัดได้ดำเนินนโยบายผิดพลาดมาโดยตลอด แต่อ้างว่าเป็นนโยบายของรัฐบาล เป็นที่ชิงชังของสมาชิกสภาผู้แทนฯ และหนังสือพิมพ์²⁸ การไม่พอใจรัฐมนตรีต่างประเทศลุกลามไปถึงชั้นส.ส.พรรคฝ่ายค้าน 4 คน โยนหัวประท้วงหน้ารัฐสภา พร้อมแห่ป้ายประท้วงดำเนินถนัด การโยนความรับผิดชอบทั้งหมดโดยสมาชิกพรรครัฐบาลไปให้กับ พ.อ.ถนัดแต่ผู้เดียว โดยที่ผู้นำทหารไม่เคยออกมาช่วยปกป้องให้ ชี้ว่าผู้นำทหารก็ยินดีที่เห็นนายถนัดเป็นผู้รับบาปโดยลำพังของนโยบายที่ผ่านมามาของตน ฉะนั้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใดที่หลังการรัฐประหารตนเองของกลุ่มถนอม-ประภาสในเดือนพฤศจิกายน 2515 ไม่ปรากฏชื่อพ.อ. ถนัดอยู่ในคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ซึ่งนี่ก็เป็นการจัดการความจริงอีกแบบหนึ่งที่นิยมใช้ในสังคมไทยนั่นเอง

²⁵ *สยามรัฐ*. 26 สิงหาคม 2513; *สยามรัฐ*. 12 พฤษภาคม 2514.

²⁶ *สยามรัฐ*. 10 มิถุนายน 2514.

²⁷ *เดลินิวส์*. 9 มิถุนายน 2514.

²⁸ *สยามรัฐ*. 6 สิงหาคม 2514.

เวียดนาม: โอรheimเกริม

ขณะที่ความสัมพันธ์กับจีนพัฒนาอย่างรวดเร็วหลังปี 2516 แต่ความพยายามสถาปนาความสัมพันธ์กับเวียดนามเหนือกลับเป็นไปอย่างเชื่องช้าและเต็มไปด้วยอุปสรรค แม้ว่ารัฐบาลพลเรือนภายหลัง 14 ตุลาคม 2516 จะได้แถลงว่าต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านที่แม้จะมีระบบการเมืองที่แตกต่างกันก็ตาม อุปสรรคที่สำคัญที่สุดก็คือ ปัญหาฐานทัพและทหารอเมริกันในไทยและความหวาดระแวงต่อเวียดนามในหมู่ผู้นำไทย ทั้งนี้ เป็นที่เข้าใจกันว่าหลัง 14 ตุลาคม อุปสรรคของการสถาปนาความสัมพันธ์กับเวียดนามเกิดจากฝ่ายทหารที่ไม่ต้องการให้มีการถอนฐานทัพอเมริกันออกจากประเทศไทย ขณะที่ผู้นำฝ่ายพลเรือนมีเจตนารมณ์แต่แรกเริ่มที่จะให้ฐานทัพถอนออกไปโดยเร็วเพื่อจะได้สถาปนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน²⁹ แต่ในความเป็นจริง ผู้นำฝ่ายพลเรือนก็ไม่ไว้วางใจเวียดนามเช่นกันและเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับเวียดนามล่าช้า เพียงแต่ในระยะยาว ฝ่ายพลเรือนต้องคำนึงถึงกระแสเรียกร้องของมวลชนและมีแนวโน้มที่จะปรับตัวตามสถานการณ์ได้เร็วกว่าฝ่ายทหาร

จริงอยู่ รัฐบาลพลเรือนหลังปี 2516 ต่างเห็นด้วยในหลักการว่าจะต้องดำเนินการให้ฐานทัพสหรัฐอเมริกาถอนออกจากประเทศไทยให้หมดหากไทยต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับอินโดจีน แต่เมื่อลงสู่รายละเอียดว่าจะถอนอย่างไร เมื่อไร แค่นั้น ทั้งหมดหรือบางส่วน ฯลฯ เรากลับพบความลังเลไม่แน่ใจต่อหลักการดังกล่าว ในระยะ 1 ปีที่รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์บริหารประเทศ ได้มีการลดขนาดของกองกำลังทหารอเมริกันในไทยจากจำนวน 35,000 คน และเครื่องบินรบ 600 ลำ ให้คงเหลือ 25,000 คน กับเครื่องบินรบ 350 ลำ ซึ่งส่วนหนึ่งก็เป็นผลของนโยบายทำสงครามให้เป็นของเวียดนาม (Vietnamization) ด้วย แต่มิได้หมายความว่ารัฐบาลไทยต้องการให้มีการถอนกำลังทหารอเมริกันออกจากประเทศไทยจนหมด ทำให้สัมพันธภาพของรัฐมนตรีต่างประเทศในรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ นายเจริญพันธุ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา (อดีตรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสมัยรัฐบาลถนอม) ระบอบอย่างชัดเจนว่าแม้ว่าสหรัฐฯ และเวียดนามเหนือจะได้ลงนามในสัญญาสันติภาพแล้วก็ตาม แต่ฐานทัพและทหารอเมริกันจำนวนหนึ่งยังคงมีความจำเป็นสำหรับป้องกันไม่ให้เวียดนามเหนือละเมิดข้อตกลงหยุดยิง ซึ่งก็หมายความว่ารัฐบาลไทยอาจอนุญาตให้สหรัฐฯ ใช้ฐานทัพในไทยบินไปถล่มเวียดนามเหนือได้อีกนั่นเอง³⁰ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีช่วยฯ ของนายเจริญพันธุ์ ได้แสดงความเห็นกรณีนักศึกษาเดินขบวนประท้วงขับไล่ฐานทัพอเมริกันว่า “ถ้าทหารอเมริกันไปแล้ว ใครรับประกันว่าไทยเราจะปลอดภัย”³¹ ชาติชายยังได้อ้างเรื่องภัยจากญวนอพยพด้วยการบิดเบือนข้อเท็จจริงว่าทหารเวียดนามเหนืออยู่ในเมืองไทยถึง 5 หมื่นคนในฐานะญวนอพยพ หากคนเหล่านี้ส่งอาวุธให้ก็จะทำงานได้ทันที เขาเห็นว่า “เวลานี้ทหารสหรัฐก็เหมือนแขกยามเฝ้าบ้านให้เราซึ่งเรายังต้องการเขาอยู่”³² และเมื่อ

²⁹ Randolph กล่าวว่าฝ่ายพลเรือน คือกระทรวงการต่างประเทศขัดแย้งอย่างรุนแรงกับฝ่ายทหาร โดยฝ่ายแรกต้องการให้ถอนออกไปจนหมด แต่ฝ่ายหลังเห็นว่าควรคงไว้ ดู Randolph, *op.cit.* p. 178.

³⁰ ดูคำให้สัมภาษณ์ของนายเจริญพันธุ์ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 12, 4 (เมษายน 2517), น. 12-21.

³¹ เดลินิวส์, 4 กรกฎาคม 2517.

³² อ้างใน เดลินิวส์ 28 สิงหาคม 2517. ไม่กี่วันก่อนหน้านี้อีก กองอำนาจการรักษามันคงภายใน (กอ.รมน.) แถลงว่าญวนอพยพที่นิยมคอมมิวนิสต์มีเพียงร้อยละ 5-10 โปรดดู *ข่าวไทย*, 9 สิงหาคม 2517. และโปรดเปรียบเทียบกับแถลงของ พล.ต.ชาติชาย ในฐานะรัฐมนตรีว่าการ

สถานการณ์ในกัมพูชาที่มีท่าว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์กำลังมีชัยชนะเหนือรัฐบาลลอนนอล รัฐบาลสัญญาและสหรัฐฯ ก็ตกลงให้ยุติการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย ในเดือนมีนาคม 2518 พลเอกถนอม สี่วะรา ผู้บัญชาการทหารบก กล่าวว่าไม่เห็นด้วยที่จะให้ถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากไทยจนหมดโดยเร็ว เพราะสถานการณ์ในเขมรกำลังอยู่ในขั้นวิกฤติ อันตรายได้เข้ามาใกล้ประเทศไทยมากขึ้น จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการถอนทหารสหรัฐฯ อยู่ในประเทศไทยเพื่อยับยั้งการรุกรานของคอมมิวนิสต์ที่โจมตีอยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน³³

ทัศนะทำนองเดียวกันนี้ได้ปรากฏในคำให้สัมภาษณ์ของม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หลังจากพรรคประชาธิปัตย์ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมกราคม 2518 ในเดือนกุมภาพันธ์ ม.ร.ว.เสนีย์ได้ ประกาศว่าจะให้มีการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยให้หมด แต่มิได้ระบุระยะเวลาที่แน่ชัด ทัศนะของเสนีย์ต่อเรื่องฐานทัพปรากฏชัดเจนมากขึ้นเมื่อเขาให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ *ไทยรัฐ* ในอีกไม่กี่วันต่อมา ย้ำถึงความจำเป็นในการคงฐานทัพไว้เพื่อความมั่นคงของไทยและเห็นว่าไทยเป็นผู้เชิญทหารอเมริกันเข้ามาเอง ฉะนั้น จึงควรตอบแทนบุญคุณสหรัฐฯ ด้วยการให้เวลาสหรัฐฯ ถอนกำลังออกไป อีกทั้งยังกล่าวขอขอบคุณสหรัฐฯ ที่ได้ส่งเครื่องบินมาช่วยการขนส่งสิ่งของบรรเทาทุกข์ให้กับผู้ประสบอุทกภัยทางภาคใต้³⁴ รัฐบาลชุดนี้ของเสนีย์มีอายุไม่ถึงสิบวัน ก็ต้องลาออกเพราะแพ้การลงมติไม่ไว้วางใจ

ขณะที่ฝ่ายเวียดนามเหนือใช้เรื่องการถอนกองกำลังต่างชาติทั้งหมดออกจากไทยเป็นเงื่อนไขในการเปิดเจรจา แต่ฝ่ายไทยไม่ยอมรับเงื่อนไขดังกล่าว ความหวาดระแวงและความไม่แน่นอนในเรื่องฐานทัพในหมู่ผู้นำไทยจึงเป็นอุปสรรคนับแต่ก้าวแรกของความพยายามจะสร้างความสัมพันธ์ขึ้นปกติระหว่างสองประเทศ ในสาส์นที่กระทรวงการต่างประเทศของรัฐบาลสัญญาตอบรัฐบาลเวียดนามเหนือในปลายเดือนธันวาคม 2517 ไม่เพียงหลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงการถอนทหารอเมริกัน แต่ได้เรียกร้องให้เวียดนามเหนือยุติการสนับสนุนการก่อการร้ายในประเทศไทย และทั้งไทยกับเวียดนามจะต้องเร่งให้เขมรและลาวมีเอกราช อธิปไตยและเป็นกลางอย่างแท้จริง ซึ่งก็คือการบอกกับเวียดนามเหนือว่าให้เลิกลัทธิขยายครองความเป็นเจ้าเหนืออินโดจีนและไทย ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับเวียดนามเหนืออย่างมาก ต่อมาอธิบดีกรมสารนิเทศกระทรวงการต่างประเทศของไทยยังได้กล่าวโจมตีเวียดนามเหนือว่าไม่สมควรยื่นเงื่อนไขให้ไทยปฏิบัติตาม เพราะไทยมีเอกราชและอธิปไตยเป็นของตนเอง³⁵

ความสัมพันธ์กับเวียดนามเหนือดูเหมือนว่าจะดีขึ้น เมื่อรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช แถลงในวันที่ 19 มีนาคม 2518 ว่าจะดำเนินการถอนทหารต่างชาติให้หมดภายในเวลา 1 ปี แต่สถานการณ์ก็กลับแย่ลงไปอีก เมื่อไซ่ง่อนกำลังจะแตกในเดือนเมษายน 2518 นักบินของเวียดนามได้ขับเครื่องบินรบจำนวน 175 ลำ พร้อมผู้โดยสารหนีมาลงที่ฐานทัพในไทย รัฐบาลปฏิบัติเฉพาะกาลของเวียดนามได้ได้เรียกร้องให้ไทยคืน

กระทรวงการต่างประเทศของรัฐบาลคึกฤทธิ์ ที่มีต่อสภาผู้แทนฯ ในเดือนพฤษภาคม 2518 ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายที่เป็นมิตรกับ ทุกประเทศ โดยเฉพาะในเอเชีย ไม่ดำเนินการแทรกแซงเพื่อนบ้าน ใน *วิทยุสารประจำวัน*, 25, 84, วันที่ 2 พฤษภาคม 2518, น. 1-3.

³³ *สยามรัฐ*, 1 มีนาคม 2518.

³⁴ อ้างจากหนังสือพิมพ์ *เสียงปวงชน*, 25 กุมภาพันธ์ 2518, น. 6.

³⁵ *เดลินิวส์*, 18 มกราคม 2518 และ *สยามรัฐ* 10 มกราคม 2518.

เครื่องบินให้กับตนโดยอ้างหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าเครื่องบินเหล่านั้นเป็นทรัพย์สินของประชาชนเวียดนามได้แม้ว่าจะเป็นเครื่องบินที่สหรัฐฯ มอบให้ก็ตาม แต่ฝ่ายไทยปฏิเสธที่จะคืนให้โดยอ้างว่าสหรัฐฯ ได้อ้างสิทธิเหนือเครื่องบินเหล่านั้นเช่นกัน เมื่อคณะทูตเวียดนามเหนือเดินทางมาไทยเพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยในวันที่ 7 พฤษภาคม ก็ได้หยิบยกเรื่องการคืนทรัพย์สินขึ้นมาอีก โดยขู่ว่าหากไทยทำตามคำขอร้องนี้ ก็จะเป็นการรักษาอิสรภาพ เสรีภาพ และบูรณภาพความมั่นคงของไทย รวมทั้งความสัมพันธ์กับเวียดนามเหนือไว้ได้ คำขอเชิงขู่ของเวียดนามเหนือได้ทำให้รัฐมนตรีกลาโหม พล.ต. ประमाण อติเรกสาร เป็นเคียดเป็นแค้นอย่างมากถึงกับกล่าวว่าเวียดนามเหนือก้าวร้าวและก้าวก่ายมากเกินไป และตลอดเวลากว่าสิบปีที่ผ่านมาเวียดนามเหนือได้ก่อกรรมทำเข็ญให้แก่ประเทศไทยด้วยการฝักอบรมและสนับสนุนผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ทำให้ทหารและประชาชนไทยต้องเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก³⁶ พล.ต.ประमाणยังได้กล่าวในรายการสัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ว่าผู้ที่เสนอให้คืนเครื่องบินแก่เวียดนามเหนือ นั้นไม่มีเลื้อคนนักต่อสู้และกลัววุ่น ซึ่งคำกล่าวนี้ถูกวิจารณ์จากหลายฝ่ายว่ากรณีคืนเครื่องบินนั้นควรเป็นเรื่องของกรรมสิทธิ์อันถูกต้องมากกว่าเรื่องของความกลัวหรือไม่กลัว ในระหว่างที่ผู้แทนรัฐบาลปฎิวัติชั่วคราวของเวียดนามได้เดินทางมาเยือนไทยเพื่อเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 16-19 พฤษภาคม ปัญหาการคืนเครื่องบินถูกยกขึ้นมาอีกครั้งและกลายเป็นอุปสรรคที่ทำให้การเจรจาไม่สามารถจบหน้าไปได้ (ในปลาย ปี 2519 สหรัฐอเมริกาได้ทำสัญญายกเครื่องบินเหล่านั้นให้กับรัฐบาลไทย)

ควรบันทึกไว้ด้วยว่า พ.อ.ถนัด คอมันตร์ ผู้ซึ่งเคยเร่งเร้าให้รัฐบาลนายสัญญาอนทหารสหรัฐฯ ออกจากไทยโดยเร็วและเสนอว่าไทยควรหาทางเจรจาเพื่ออยู่อย่างสันติกับเพื่อนบ้าน ไม่ควรหวังพึ่งมหาอำนาจอีกต่อไป มาบัดนี้ ในช่วงเวลาที่มีการเจรจาเพื่อรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับเวียดนามกำลังดำเนินอยู่ พ.อ.ถนัดได้กลับคำพูดทั้งหมดที่เคยกล่าวไว้อีกครั้งหนึ่ง ในเดือนตุลาคม 2518 พ.อ.ถนัดโจมตีรัฐบาลคึกฤทธิ์ที่ได้ประกาศกำหนดเส้นตายให้ถอนทหารอเมริกันออกจากไทยให้หมดภายใน 1 ปี ว่าเป็นความผิดพลาดเพราะรัฐบาลคึกฤทธิ์ควรใช้เรื่องฐานทัพเป็นเงื่อนไขสำหรับการเปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์กับคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน พ.อ.ถนัดเห็นว่ารัฐบาลไทยควรประกาศยับยั้งการถอนทหารอเมริกันเอาไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับคำสัญญาจากเวียดนามว่าจะอยู่ร่วมกันโดยสันติกับชาติอื่นๆ ในเอเชียเสียก่อน³⁷ กว่าไทยและเวียดนามจะสถาปนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการได้ก็เมื่อนายพิชัย รัตตกุล รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์เดินทางไปเยือนฮานอยในวันที่ 5-6 สิงหาคม 2519

จะเห็นได้ว่าความพยายามสถาปนาความสัมพันธ์กับเวียดนามนั้นล่าช้ากว่ากรณีจีนอย่างมาก ขณะที่จีนได้กลายเป็นโจรกลับใจที่ประพฤติดนดีขึ้น แต่คอมมิวนิสต์เวียดนามในวาทกรรมของไทยยังคงเป็นโจรป่าที่ไม่เพียงไม่สำนึกถึงความผิดของตนเอง แต่กลับกำริบเสิบสานมากยิ่งขึ้น น่ากลัวยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหลังจากยึดครองเวียดนามใต้ได้ นอกจากนี้ ท่าทีของผู้นำรัฐบาลฝ่ายพลเรือนของไทยไม่เพียงชี้ให้เห็นถึงความหวาดระแวงที่มีต่อเวียดนามเท่านั้น แต่ยังชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญอีกอันหนึ่งคือบทบาทของฐานทัพ และ

³⁶ สยามรัฐ. 8 พฤษภาคม 2518.

³⁷ สยามรัฐ. 22 ตุลาคม 2518.

กองกำลังสหรัฐฯในไทยกำลังได้รับการอธิบายใหม่อีกครั้งหนึ่ง นับเป็นการกลับคำอธิบายครั้งที่สอง ครั้งแรกคือ ก่อนที่ข้อมูลเรื่องฐานทัพไทยถูกใช้เพื่อทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือและลาวถูกเปิดโปงโดยสื่อมวลชนตะวันตก รัฐบาลดอนอมอธิบายว่าฐานทัพและทหารอเมริกันมีหน้าที่ช่วยป้องกันประเทศไทยจากการรุกรานจากภายนอก ต่อมาเมื่อรัฐบาลดอนอมต้องออกมายอมรับในเรื่องนี้ก็กลับคำอธิบายว่าฐานทัพและทหารอเมริกันมิได้เพื่อสงครามเวียดนามเท่านั้น การป้องกันประเทศและต่อสู้กับการก่อการร้ายในประเทศเป็นหน้าที่ของรัฐบาลและกองทัพไทย ดังเห็นได้จากบันทึกการพบปะระหว่างดอนอมและนิคสันระหว่างที่ฝ่ายหลังเยือนไทย เมื่อนิคสันถามว่าฝ่ายไทยคิดอย่างไรกับการถอนกำลังทหารอเมริกันออกจากประเทศไทย ดอนอมตอบว่า “สุดแล้วแต่ความต้องการและความจำเป็นของฝ่ายอเมริกัน เพราะกำลังทหารเหล่านี้ซึ่งส่วนมากเป็นกำลังทางอากาศ เข้ามาอยู่ในประเทศไทยเพื่อปฏิบัติการสงครามในเวียดนามและในราชอาณาจักรลาว... ดังนั้น การอยู่หรือไปของทหารอเมริกันย่อมไม่มีผลกระทบต่อประเทศไทยโดยตรงเพราะทหารเหล่านั้นมิได้มาช่วยประเทศไทยต่อสู้กับการคุกคามและรุกรานของคอมมิวนิสต์ต่อประเทศไทย”³⁸ ควรย้ำว่าสิ่งที่ผู้นำทหารไทยในขณะนั้นเป็นห่วงก็คือสหรัฐฯ จะไม่ทอดทิ้งพันธมิตรที่มีต่อไทย และยังให้ความช่วยเหลือทางการทหารอย่างสม่ำเสมอ หากเรื่องการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากไทย แต่เมื่อสงครามเวียดนามได้ยุติลง ข้ออ้างของฐานทัพจึงต้องเปลี่ยนมาเพื่อป้องกันประเทศไทยจากภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ซึ่งหมายถึงเวียดนามเป็นสำคัญนั่นเอง คำอธิบายนี้จะถูกใช้ต่อมาโดยกลุ่มฝ่ายขวาในกระบวนการพิฆาตซ้ายนับแต่กลางปี 2518 ซึ่งจะกล่าวถึงประเด็นนี้อย่างละเอียดในบทต่อไป

³⁸ กระทรวงการต่างประเทศ, POL 1-3 2515 กรมการเมือง กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

บทที่ 4

จากสงครามเวียดนามสู่ 6 ตุลา

ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันว่าผู้นำกองทัพหรือฝ่ายขวามีแผนการที่จะก่อรัฐประหารตั้งแต่ต้นปี 2519¹ การรัฐประหารนี้มีเป้าหมายอยู่ที่การปราบปรามขบวนการนักศึกษาและแนวคิดสังคมนิยมที่กำลังเติบโตอยู่ในขณะนั้น แผนการรัฐประหารดังกล่าวดำเนินไปพร้อมกับกระบวนการปลุกระดมมวลชนเพื่อให้เกิดความเกลียดชังขบวนการนักศึกษา ผู้นำคณะรัฐประหารภายใต้ชื่อคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินล้วนมีบทบาทในการปลุกระดมให้เกิดความหวาดระแวงขบวนการศึกษามาโดยตลอด นอกเหนือจากการปลุกระดมว่านักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์ต้องการทำลายล้างสถาบันหลักของชาติ ยังมีข้อกล่าวหาจากรัฐอีกข้อหนึ่งซึ่งนับว่าทรงพลังไม่แพ้ข้อกล่าวหาแรก ทรงพลังในแง่ที่ว่าสามารถทำให้การปราบปรามขบวนการนักศึกษาในเช้าวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีความหฤโหดยิ่งขึ้นด้วยการทำให้ฝ่ายซ้ายกลายเป็นคนอื่นหรือเป็น “ญวน”² นั่นเอง ซึ่ง “ญวน” ในวาทกรรมต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลไทย ก็คือพวกคนป่าไร่อารยธรรม โหดร้ายทารุณ เป็นสัตว์ร้ายที่ไว้ใจไม่ได้ที่หวังจะทำลายประเทศไทย ฉะนั้น เมื่อมวลชนชาวไทยถูกทำให้เชื่อว่าเรากำลังต่อสู้กับฝ่ายซ้ายที่เป็น “ญวน” เราจึงมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะใช้วิธีการอันรุนแรงหรือป่าเถื่อนไม่น้อยไปกว่ากันเพื่อป้องกันตนเอง ซึ่งข้อกล่าวหาเรื่องความเป็นญวนนี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาฐานทัพและสถานการณ์ในอินโดจีนในขณะนั้น

ฐานทัพและกำลังทหารสหรัฐฯ หลังปี 2516

ระหว่างเดือนมิถุนายน 2518-1 มีนาคม 2519 ได้ปิดฐานทัพที่อุบลราชธานี, นครพนม, อุดรธานี, โคราช, ฐานส่งกำลังบำรุงค่ายแสมสาร รัฐบาลสหรัฐฯ ได้มอบฐานบินน้ำพองและตาดลิให้รัฐบาลไทย ดำเนินการต่อไปพร้อมอุปกรณ์บางอย่าง³ กำลังหน่วยรบหน่วยสุดท้ายได้ถูกถอนออกจากประเทศไทยไปตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม 2519 เมื่อใกล้ถึงกำหนดเส้นตาย 20 มีนาคม 2519 ที่รัฐบาลศึกษาได้ประกาศว่าจะให้ทหารอเมริกันถอนออกจากประเทศไทยให้หมด คงเหลือเพียงเจ้าหน้าที่ด้านเทคนิคของสหรัฐฯ (non-combatant forces) อีก 4,500 นายที่ดูแลการทำงานของศูนย์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ค่ายรามสูร จ.อุดรธานี, ค่ายเกาะคา จ.ลำปาง และสถานีห้วงฉัตร จ.เชียงใหม่ และบางส่วนประจำอยู่ที่ฐานทัพอยู่ตะเภา เพื่อดูแลการจอดแวะ-ขึ้นลงของเครื่องบินสหรัฐฯ ที่บินระหว่างฐานทัพบูบิกในฟิลิปปินส์ กับที่ดิเอโก กาเซีย (Diego Garcia) ในมหาสมุทรอินเดีย อเมริกาปรารถนาที่จะคงเจ้าหน้าที่ 4,500 นายและสถานีการกรรมทั้งสามนี้เอาไว้ เพื่อ

¹ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, “ใครเป็นใครในกรณี 6 ตุลา,” *ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง: รวมบทความเกี่ยวกับกรณี 14 ตุลา และ 6 ตุลา*, 2544, น. 161-207.

² ผู้เขียนตระหนักดีว่าคำว่า “ญวน” เป็นคำที่มีความหมายในเชิงดูถูก ชาวเวียดนามเองไม่ต้องการให้ใครเรียกตนเองว่าญวน แต่การใช้คำว่า “ญวน” ในบริบทนี้ เป็นการให้คำการเรียกของฝ่ายขวาไทยในยุคนั้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงพลังของวาทกรรมทางการเมืองได้ชัดเจนขึ้น

³ *สยามจดหมายเหตุ*, 1, 12 (19-25 มีนาคม 2519) น. 278.

ประโยชน์ต่องานการจารกรรมความลับทางทหารของตน ซึ่งเดิมที่วอชิงตันก็ได้รับความยินยอมทางวาจาจากรัฐบาลคิกฤติ แต่เมื่อใกล้วันเลือกตั้ง 4 เมษายน 2519 คิกฤติได้ใช้เรื่องการถอนทหารมาเป็นประเด็นหาเสียงให้กับตน ในเดือนกุมภาพันธ์ รัฐบาลคิกฤติได้ยื่นข้อเสนอ 7 ข้อต่อสหรัฐเพื่อแลกเปลี่ยนกับการคงกำลังส่วนที่เหลือของอเมริกัน ได้แก่ 1. เจ้าหน้าที่อเมริกันและอุปกรณ์การสื่อสารต่างๆ จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายไทย 2. สหรัฐฯ จะต้องไม่ใช่เจ้าหน้าที่และอุปกรณ์ต่างๆ ของตนเพื่อคุกคามหรือแทรกแซงอธิปไตยของประเทศอื่น 3. สหรัฐฯ จะต้องรายงานกิจกรรมและข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ได้จากสถานีสองต่อรัฐบาลไทยโดยตรง 4. สหรัฐฯ จะต้องฝึกสอนเจ้าหน้าที่ไทยเกี่ยวกับการใช้งานเครื่องมือสื่อสารต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายว่าในอนาคตเจ้าหน้าที่ไทยจะเข้าไปทำงานแทนที่เจ้าหน้าที่อเมริกัน 5. เจ้าหน้าที่อเมริกันที่ดูแลการทำงานของสถานีสอง จะต้องไม่เกินจำนวนที่ได้ตกลงไว้กับรัฐบาลไทย 6. เจ้าหน้าที่อเมริกันเหล่านี้ได้รับสิทธิพิเศษเท่าเทียมกับเจ้าหน้าที่ด้านเทคนิคผลของประเทศอื่นๆ 7. ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือนี้มีอายุไม่เกิน 2 ปี แต่สามารถต่ออายุหรือยกเลิกโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ ผลของการเจรจาปรากฏว่าสหรัฐฯ ไม่สามารถยอมรับเงื่อนไขข้อที่ 1 ฝ่ายอเมริกันต้องการให้เจ้าหน้าที่อเมริกันที่กระทำความผิดระหว่างปฏิบัติหน้าที่ขึ้นตรงกับกฎหมายอเมริกัน เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้ รัฐบาลคิกฤติได้กำหนดให้สหรัฐฯ ถอนกำลังและอุปกรณ์ต่างๆ ออกไปภายในเวลาสามเดือนนับจากวันที่ 20 มีนาคม ประเด็นเจ้าหน้าที่เทคนิค 4,500 คนและสถานีสองการจารกรรมความลับทางทหารทั้งสามนี้ได้กลายมาเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่ฝ่ายขวาใช้โจมตีขบวนการนักศึกษาในเวลาต่อมา

ขบวนการชาวยุโรป: ความสัมพันธ์กับขบวนการ

ลักษณะที่ขบวนการชาวยุโรปและขบวนการอันกว้างขวางของนักศึกษาในเกือบทุกประเด็นทางการเมืองหลัง 14 ตุลาคม 2516 ได้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านในหมู่ฝ่ายขวาและชนชั้นกลางในเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ แต่การเคลื่อนไหวของฝ่ายขวายังมิได้มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการจนกระทั่งกลางปี 2518 องค์การจัดตั้งของฝ่ายขวาที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำและกลไกกองทัพและรัฐบาล⁴ เช่น นักเรียนอาชีวะ, ลูกเสือชาวบ้าน, นวพล, กระทั่งแดง, ชมรมแม่บ้าน, กลุ่มประชาชนพิทักษ์ธรรม, กลุ่มพิทักษ์ชาติไทย, ขบวนการปฏิรูปแห่งชาติ ฯลฯ เริ่มปรากฏตัวเคลื่อนไหวอย่างคึกคักและกว้างขวางมากขึ้น เหตุการณ์ที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาให้ฝ่ายขวาดำเนินการจัดตั้งขบวนการนักศึกษาและพันธมิตรฝ่ายซ้าย (กรรมกร, ชาวนา, นักวิชาการ) ก็คือหลังจากกัมพูชาและเวียดนามได้ถูกยึดครองโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างเด็ดขาดในวันที่ 17 เมษายน และ 30 เมษายน 2518 ตามลำดับ และเวียงจันทน์ถูกยึดครองโดยขบวนการปะเทดลาวในปลายปีเดียวกัน สถานการณ์ที่ประเทศไทยกำลังถูกรายล้อมด้วยคอมมิวนิสต์อุบัติขึ้นในขณะที่สหรัฐฯ ได้แสดงให้เห็นว่าจะไม่ขอร่วมหัวจมท้ายกับพันธมิตรโลกเสรีในภูมิภาคเอเชียอีกต่อไป ได้ก่อให้เกิดอาการหวาดผวากลัวของผู้นำไทยในขณะนั้นอย่างทั่วหน้า ผู้บัญชาการทหารบก พล.อ.ถนอม กอชณิก สีหะรา กล่าวไว้ว่า “ไม่น่าจะไว้วางใจ เหมือนกันถ้าสหรัฐฯ ทิ้งเพื่อนทั้งมิตรแบบที่ทำมาแล้ว” พล.ต.ประมาท อติเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมปลอบใจตัวเอง

⁴ Chai-anan Samudavanija and Morell, David, 1981, *Political Conflicts in Thailand*. Cambridge, Mass.: Oelgeschlager, Gunn & Hain.

ว่านับแต่จะไปประเทศไทยจำต้องพึ่งตนเองแล้ว' การพึ่งตนเองในแบบของ พล.ต.ประมานน่าจะหมายถึงการเร่งปลุกระดมขบวนการขวาวพินาศช้ายันเอง โดยไม่กี่วันหลังจากไชน่ฮั่นแตก พล.ต.ประมานได้กล่าวในรายการโทรทัศน์เรียกร้องให้ฝ่ายขวาวพินาศกำลังเพื่อลิดรอนฝ่ายช้ายให้หมดสิ้น' ปัญหาฐานทัพและภัยคุกคามภัยจากเวียดนามเริ่มถูกฝ่ายขวาวใช้เพื่อเป็นข้ออ้างสำหรับการปราบปรามฝ่ายช้าย

นับแต่ปี 2518 ฝ่ายขวาวได้เริ่มรณรงค์-โฆษณาชวนเชื่ออย่างเป็นทางการให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายที่ต้องการสร้างความรุนแรงและความรุนแรงขึ้นในบ้านเมือง ฉะนั้น การต่อต้านขบวนการนักศึกษาในประเด็นฐานทัพอเมริกา ฝ่ายขวาวจึงสร้างสถานการณ์ด้วยการปล่อยข่าวลือเชื่อมโยงการเคลื่อนไหวขับไล่ฐานทัพของนักศึกษาเข้ากับแผนการก่อเหตุร้ายในประเทศ กล่าวหาว่านักศึกษาต้องการทำให้เกิดความรุนแรงขึ้นในบ้านเมือง เพื่อเปิดโอกาสให้กำลังของคอมมิวนิสต์ต่างชาติบุกเข้ายึดครองประเทศไทย

ในช่วงปลายเดือนมิถุนายน 2518 ซึ่งใกล้กับวันชาติอเมริกา เมื่อมีข่าวว่าทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยจะจัดเดินขบวนขับไล่ฐานทัพครั้งใหญ่ในวันที่ 4 กรกฎาคม บรรดาผู้นำฝ่ายขวาวต่างพากันออกมาให้ข่าวราวกับว่าการเดินขบวนครั้งนี้ของ สนท. กำลังจะนำพาประเทศไทยเข้าสู่ภาวะสงคราม นายสุชาติ ประไพหอม เลขาธิการศูนย์นักเรียนอาชีวะ แถลงว่าตนได้สืบมาแน่ชัดแล้วว่าจะมีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นในวันที่ 4 และจะมีการชนอาวุธร้ายแรงขึ้นจากท่าเรือแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ทางนักเรียนอาชีวะจะร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันผู้ใช้อาวุธก่อความไม่สงบในวันดังกล่าว' หนังสือพิมพ์ *ดาวสยาม* ทำหน้าที่ช่วยกระจายข่าวดังกล่าวว่า "การต่อต้านอาจบานปลายไปในลักษณะรุนแรงและอาจจะนองเลือดชโลมดินสยดสยองกว่าที่ได้เคยเกิดขึ้น... เราขอเตือนสติแก่กรรมการศูนย์ฯ ทั้งอดีตและปัจจุบันว่า การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมหรือการเรียกร้องใดใดให้แก่สังคมนั้น ไม่จำเป็นต้องใช้การรุนแรงหรืออาวุธเสมอไป ไม่เช่นนั้นแล้ว การต่อสู้และโต้ตอบจะเกิดขึ้นเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะคนไทยไม่ชอบการข่มขู่หรือใช้อำนาจบีบบังคับ!!"⁵ พล.ต.ประมาน ขณะรักษาการณตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ออกมาเสริมข่าวดังกล่าว โดยเตือนสนท.ว่าให้ระวังบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาแทรกแซงก่อความไม่สงบ พล.ต.ประมานได้ทำให้ข่าวลือเรื่องการก่อการร้ายทั้งในกรุงเทพฯ และในต่างจังหวัดดูน่ากลัวจริงจังมากขึ้น ด้วยการออกคำสั่งห้ามคณะรัฐมนตรีเดินทางออกนอกเขตกรุงเทพฯ ห้ามผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศเดินทางออกนอกเขตจังหวัดของตนเนื่องจากสถานการณ์ไม่น่าไว้วางใจ หากเกิดเหตุฉุกเฉินจะได้สั่งการได้ทันที

ขณะเดียวกันที่อุบลราชธานี มีรายงานข่าวว่ามีการตั้งด่านสกัดบนทางหลวงตรวจค้นรถทุกคันที่จะเข้าตัวจังหวัด เพราะมีข่าวลือว่าจะมีการชนอาวุธร้ายแรงเข้ามาก่อเหตุร้ายในประเทศที่นครราชสีมา ซึ่งในขณะนั้น พล.ท.เปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งแม่ทัพกองทัพภาคที่ 2 มีข่าวว่าจะมีผู้บุกรุกเข้าไปเผาทำลายค่ายทหาร!! ฝ่ายทหารถึงกับต้องตั้งปืนกลเตรียมป้องกันรอบค่ายทหารของตน ส่วนทางเหนือที่เชียงใหม่ มีผู้

⁵ ประชาชาติรายสัปดาห์, 2, 77 (8 พฤษภาคม 2518), น. 6-7.

⁶ อ้างจากคอลัมน์ "เหนือใต้ออกตก" โดย "นายกั้งหัน" *เดลินิวส์*, 13 พฤษภาคม 2518.

⁷ *ไทยรัฐ*, 28 มิถุนายน 2518; *สยามรัฐ*, 1 กรกฎาคม 2518.

⁸ สุลล จานสุวรรณ, คอลัมน์ "ไทยพูด" *ดาวสยาม*, 29 มิถุนายน 2518.

อ้างว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของศูนย์นักศึกษาภาคเหนือโทรศัพท์ไปตามหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นต่างๆ ว่าจะมีคนบุกเผา สถานกงสุลอเมริกา ข่าวลือข่าวร้ายที่สะพัดไปทั่วทำให้ประชาชนต่างพากันหวาดผว โรงเรียนหลายแห่งใน กรุงเทพฯ และโรงเรียนเกือบทุกแห่งในโคราชประกาศหยุดเรียนในวันที่ 4 กรกฎาคม ขณะเดียวกันกลุ่ม กระทั่งแดงได้ไปมอบดอกไม้แก่สถานทูตอเมริกันความยินดีในโอกาสวันชาติสหรัฐฯ พร้อมกับบรรณรักษ์แจกจ่ายใบปลิวทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีข้อความต่อต้านสนท.อย่างรุนแรง โจมตีว่ามุ่งล้มล้างสถาบันหลักของชาติ มีแผนปลุกระดมมวลชนให้ลุกฮือโดยใช้เรื่องฐานทัพบังหน้า⁹ ในที่สุดฝ่ายนักศึกษาตัดสินใจไม่เดินขบวน มีเพียงการจัดอภิปรายตามมหาวิทยาลัยเท่านั้น

ยิ่งใกล้กำหนดเส้นตาย "20 มีนาคม 2519 ฐานทัพต้องออกไป" จากประเทศไทยให้หมด ฝ่ายขวาก็ยิ่งปลุกระดมโจมตีขบวนการนักศึกษาในเรื่องฐานทัพอย่างดุเดือดยิ่งขึ้น ขณะที่ฝ่ายนักศึกษาประกาศนัดชุมนุมวันที่ 15 มีนาคมเพื่อต่อต้านกระแสรัฐประหารที่กำลังขึ้นสูง ฝ่ายขวาก็ปล่อยข่าวว่าจะเกิดความรุนแรงขึ้นโดยพวก "ทาสคอมมิวนิสต์" ในไทย¹⁰

เมื่อสนท.ประกาศจะเคลื่อนไหวกัดค้านกรณีรัฐบาลถือฤกษ์อาจอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ทหารอเมริกันจำนวน 4,500 นายอยู่ในประเทศไทยต่อไปและการคงค่ายรามสูรไว้ ด้วยข้ออ้างว่าเพื่อต้องการให้ไทยมีเอกราชอย่างแท้จริง ปราศจากการครอบงำของมหาอำนาจใดๆ เมื่อข่าวนี้เผยแพร่ออกมา กลุ่มแนวร่วมต่อต้านจักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์ภายใต้การนำของนายสุชาติ ประไพพยอม ออกมาประณาม สนท. ว่าทำตนเป็นกระบอกเสียงรับใช้จักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์ นายสุชาติได้ชี้ว่าหากสนท.เดินขบวนขับไล่ฐานทัพในช่วงวันที่ 20 มีนาคม ฝ่ายของตนก็จะระดมพลต่อต้านและยังขู่ประชาชนไม่ให้สัญจโรยไปบนถนนราชดำเนินจนถึงรอบสนามหลวงโดยไม่จำเป็น เพราะสนท.อาจก่อเหตุรุนแรงขึ้นได้ กลุ่มฝ่ายขวายังได้เตรียมบรรณรักษ์ต่อต้านสนท.ทั่วประเทศด้วยการพิมพ์โปสเตอร์ประณามสนท.ออกแจกจ่ายประกอบด้วยถ้อยคำรุนแรง เช่น

"จักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์หนุนหลังสนับสนุนรับใช้คอมมิวนิสต์ คบคิดขับฐานทัพอเมริกัน ทั้งๆ ที่รู้ว่าเขาต้องออกไป"

"อย่าให้พวกจัญไรครองเมือง จะมีเรื่องวุ่นวาย ป่วนประชาชนจะล้มตาย ความฉิบหายจะเข้ามา"

"อธิปไตยของชาติไม่ได้อยู่ที่ฐานทัพ ทำไมลาวมีญวน 5 หมื่นคน รัสเซีย 3,000 คน คิวบา 1,500 คน และทำไมจะให้ไทยอยู่อย่างโคตรเดียว"

พันโทอุทธร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา หัวหน้าสถานีวิทยุยานเกราะ กระบอกเสียงของฝ่ายขวาได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ คาวสยาม ว่ายุทธศาสตร์ของเวียคนามในการเข้ายึดครองประเทศไทย "พวกมันจะยุให้จับอาวุธขึ้นต่อสู้กันเอง พวกเด็กรุ่นใหม่หรือกลุ่มนิสิตนักศึกษาหัวก้าวหน้าเลือดรุนแรง พวกมันจะพยายามเข้าถึงตัวและฉวยด้วยคำพูดอมเมา ให้นิสิตนักศึกษาเห็นคล้อยตามมันว่าการเรียกร้องขอความเป็นธรรมนั้นจะทำได้... อำนาจของรัฐต้องมาจากกระบอบปืน" นายทหารขาจัดผู้นี้ยังได้แบ่ง "พวกหนักแผ่นดิน" ออกเป็นสามประเภทด้วยกันคือ ประเภทแรกคือ "ไอ้พวกขายชาติขายแผ่นดิน เป็นคนไทยที่แหกคอก

⁹ เกลนิวัธ และ ชาวไทย. 4 กรกฎาคม 2518.

¹⁰ ดูคอลัมน์ "ดับเครื่องชน" โดย ปราโมทย์ คุชสุนทร ใน คาวสยาม. 20 มีนาคม 2519, น. 3.

ไปรับลัทธิเลวร้ายโดยไม่ใคร่ตรองเสียก่อน" ประเภทสองคือ พวกที่หลงผิดไปกับพวกแรก ประเภทที่สามคือ พวกที่ซุคริคเฮอร์คเฮอร์ริบสังคม เขาได้แสดงความเห็นต่อไปว่า "ผมเห็นว่าไอ้พวก นิสิตนักศึกษาที่เป็น พวกขายชาติ ขายแผ่นดินนั้น มันมีอยู่ไม่ถึงหนึ่งเปอร์เซ็นต์ของนิสิตนักศึกษาทั้งหมด พวกนี้ผมไม่หวังครับ เลือดก่อนเดียวราดตให้หมากินได้!"¹¹

เพื่อตอบโต้กับข่าวการเคลื่อนไหวของสนท. ผู้บัญชาการทหารบก พล.อ.บุญชัย บำรุงพงศ์ มีคำสั่ง ให้นำหน่วยทหารทุกแห่งในกรุงเทพฯ เตรียมพร้อม เนื่องจากสถานการณ์ไม่น่าไว้วางใจ แต่ถึงแม้ว่า ในวันที่ 20 มีนาคม ทางสนท.เพียงจัดอภิปรายบริเวณอนุสาวรีย์ทหารอาสา และนิทรรศการบริเวณหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ก็ปรากฏเหตุร้ายแรงขึ้นจนได้ เวทีอภิปรายของ สนท. ถูกปาระเบิด มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 2 คน กระนั้น ก็ตาม สนท. กลับประกาศนัดชุมนุมเดินขบวนไปยังสถานทูตอเมริกันในเช้าวันถัดไป ผลปรากฏว่าเมื่อ ขบวนเคลื่อนมาถึงสยามสแควร์ ก็ถูกปาด้วยระเบิดจนมีผู้เสียชีวิต 4 คน และบาดเจ็บอีกจำนวนมาก

การข่มขู่, การปล่อยข่าวสร้างสถานการณ์จนถึงการใช้ความรุนแรงของมวลชนฝ่ายขวา มีผลทำให้ ฝ่ายนักศึกษาต้องลดระดับการเคลื่อนไหวของตนลง เช่น ในวันที่ 18 มิถุนายน 2518 สนท. และกลุ่มอิสระ รวมทั้งชาวนา กรรมกร ประกาศจะดำเนินการรณรงค์ขับไล่ฐานทัพและด้านสหรัฐตั้งแต่ 23 มิถุนายน -4 กรกฎาคม 2518 แต่เมื่อถูกข่มขู่ว่าจะเกิดเหตุร้ายขึ้น กลุ่มอิสระ 17 กลุ่มในธรรมศาสตร์ จึงออกมาแถลงว่าจะ ไม่มีการเดินขบวนแต่อย่างใด จะมีก็แต่เพียงนิทรรศการและการอภิปรายภายในมหาวิทยาลัย เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนในประเด็นเรื่องฐานทัพเท่านั้น นอกจากนี้หลังเหตุการณ์ปาระเบิดเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2519 ได้มีการถกเถียงอย่างเคร่งเครียดภายในขบวนการนักศึกษาว่าการตัดสินใจให้มีการเดินขบวน จนมีผู้เสียชีวิต-บาดเจ็บจากการปาระเบิด เป็นการตัดสินใจที่ผิดพลาดหรือไม่¹² สนามหลวงซึ่งเคยเป็นที่นัดชุมนุม อภิปรายของฝ่ายนักศึกษา แต่นับแต่กลางปี 2519 ก็เริ่มถูกยึดครองโดยมวลชนฝ่ายขวาแทน กิจกรรมการ เคลื่อนไหวต่างๆ ของ สนท. ได้ถูกกระจายออกไปยังมหาวิทยาลัยอื่นๆ ในกรุงเทพฯ มากขึ้น แทนที่จะ กระจุกตัวอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ดังเช่นที่ผ่านมา และลดการเคลื่อนขบวนออกนอกเขตมหาวิทยาลัย เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับกลุ่มฝ่ายขวา และนี่เป็นเหตุผลที่ทำให้การชุมนุมต่อต้านการกลับมาของพระ รัตนอมในวันที่ 5-6 ตุลาคม 2519 ดำเนินอยู่ภายในรั้วมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่กลับกลายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ การ "ล้อมปราบ" ของฝ่ายขวาเป็นไปโดยสะดวกง่ายดายยิ่งขึ้น!

ฝ่ายขวายังเดินทางนำปล่อยข่าวเรื่องกองกำลังเวียดนามแทรกซึมเข้ามาเพื่อก่อการร้ายในไทยต่อไป ใน เดือนเมษายน 2518 กองกำลังผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์บุกเข้าลุ่มที่ตั้งหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่ (นพค.) และ สถานีตำรวจภูธรประจำ ต.ดอนหญ้านาง อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย ทำให้มีผู้เสียชีวิต 12 คนรวมทั้งเด็ก นาย กัมพล กลิ่นสุคนธ์ ผู้ว่าฯ ได้ให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ว่าหัวหน้า ผกค. และกำลังส่วนใหญ่ของ ผกค. ราว 200 คนนี้เป็นชาว "ญวน" จากนอกประเทศ โดยจับได้จากลำเนียงพุดที่ปันลำเนียงญวน และมีข่าวว่า ผกค.

¹¹ คอลัมน์ "สนทนาประชาธิปไตย," *ควาสยาม*, 1 กรกฎาคม 2519.

¹² สัมภาษณ์สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล

จะบุกอีก¹³ พล.ท.ยศ เทพหัสดิน ณ อยุธยา แม่ทัพกองทัพบกที่ 3 ออกมากล่าวสนับสนุนว่าสาเหตุที่ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ปฏิบัติการรุนแรงขึ้นในระยะนี้ เพราะได้รับการสนับสนุนด้านกำลังจากนอกประเทศ¹⁴ ส่วนทางด้านจังหวัดอุดรธานีก็มีข่าวว่าญวนแดงนับร้อยล้นรอบเข้ามาเพื่อฝึกอาวุธให้กับชาวบ้าน¹⁵

จากจังหวัดชายแดน คอมมิวนิสต์ญวนก็เริ่มถูกชักนำให้เข้าสู่เมืองหลวง พล.ร.อ. สัจด์ ชลออยู่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นบุคคลแรกที่ปล่อยข่าวว่ามีจารชนเวียดนามหรือที่มีชื่อเรียกว่า “แซปเปอร์” (Sapper) 123 คน (ให้ตัวเลขได้อย่างแม่นยำ!!) ได้ล้นรอบเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ แล้ว เพื่อเตรียมก่อวินาศกรรมสถานที่ราชการสำคัญ เช่น กระทรวงกลาโหม และสวนรื่น พวกแซปเปอร์กระจัดกระจายอยู่แถวสามเสน ซ่องโสเภณี ย่านชุมชนชาวจีน สัจด์ยังได้อ้างว่า กรณียุคไฟไหม้ในกรุงมากมายถึง 50 ครั้งในหนึ่งเดือน ส่วนหนึ่งเป็นการก่อวินาศกรรมของพวกแซปเปอร์นั่นเอง (น่าสังเกตว่าคำอธิบายของสัจด์นั้นช่างมีความคล้ายคลึงกับข้ออ้างที่สฤษดิ์ใช้สำหรับทำรัฐประหารปี 2501 ว่าไฟไหม้ในกรุงเทพหลายครั้งติดต่อกันเป็นฝีมือของคอมมิวนิสต์) สัจด์เตือนว่า “มันเข้ามาถึงหัวใจแล้ว ไม่ใช่อยู่ตามชายแดน” และยังขู่ว่า รัฐบาลประหารเป็นสิ่งจำเป็น สัจด์เชื่อว่าอีสาน 16 จังหวัดอาจถูกฝ่ายตรงข้ามยึดครองได้หากคนในชาติไม่สามัคคีกัน¹⁶ หลังจากนั้นไม่กี่วัน พล.ต. ประมาณ และพล.อ. บุญชัย บำรุงพงศ์ ก็ออกมาช่วยยืนยันเรื่องหน่วยแซปเปอร์ของสัจด์ว่าเป็นความจริง ว่าพวกนี้ส่วนใหญ่เป็นคนไทยและคนญวนในไทยที่ได้รับการฝึกจากเวียดนามเหนือโดยตรง โดยยืนยันว่ามีใช่เป็นการสร้างสถานการณ์ และว่าผู้ก่อการร้ายที่ล้นรอบเข้าไปจะระเบิดสนามบินที่อุบล, อุดร และนครพนม อาจเป็นพวกนี้ พล.อ.บุญชัย ย้ำว่า “ข่าวนี้ผู้ใหญ่ท่านพูดไปจะต้องมีหลักฐาน ไม่เช่นนั้นท่านคงไม่พูดแน่”¹⁷ แต่ในความเป็นจริง คนเหล่านี้ไม่เคยแสดงหลักฐานในสิ่งที่ตนเองพูดแต่อย่างใด นอกจากนี้ สนามบินที่พล.อ.บุญชัยกล่าวถึงนี้น่าจะหมายถึงสนามบินที่ถูกใช้เป็นฐานบินของอเมริกา ซึ่งในความเป็นจริงฐานบินที่อุบล, นครพนม และอุดรได้ถูกปิดไปตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2518, ตุลาคม 2518 และมกราคม 2519 ตามลำดับ จึงไม่มีเหตุผลอะไรที่หน่วยแซปเปอร์จะต้องเข้าไปก่อวินาศกรรมอีก และในความเป็นจริงก็ไม่ปรากฏเหตุการณ์ที่สนามบินทั้งสาม ถูกล้นรอบวางระเบิด ในช่วงที่ใกล้ถึงเส้นตายถอนทหารสหรัฐฯ สัจด์ยังได้ย้ำอีกว่าการปลุกระดมของสนท. เพื่อขับไล่ฐานทัพน่าจะมีอะไรแอบแฝงอยู่ และเตือนนักศึกษาอย่าก่อความวุ่นวาย เพราะขณะนี้ผู้ก่อการร้ายได้แทรกซึมเข้ามาถึงในเมืองแล้ว ไทยอาจถึงกับสูญเสียบ้านเมืองในช่วงนี้ได้¹⁸

¹³ เดลินิวส์, 26 เมษายน 2518. แต่ปรากฏว่าจากการให้สัมภาษณ์ของชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ระดับล่างที่อยู่ในเหตุการณ์กลับให้ข้อมูลที่ขัดแย้งกับของผู้นำโดยสิ้นเชิง พนักงานอนามัยผู้หนึ่งกล่าวว่าหลังจากหัวหน้า ผกค. ได้เรียกคนและครอบครัวไปสอบถาม (แสดงว่าน่าจะเป็นคนไทย เพราะพูดไทยได้ดี) ก็ได้ทำอะไรคนอีก ส่วนเจ้าหน้าที่ตำรวจอีกคนหนึ่งกล่าวว่าหัวหน้า ผกค. ต้องการเผาบ้านพักตำรวจหลังหนึ่ง (เพื่อเป็นการสร้างข่าว) แต่คนได้บอกไปว่าในบ้านหลังนั้นมีลูกเล็กเด็กแดงอยู่มากและยังมีหญิงมีครรภ์อีกด้วย ฝ่าย ผกค. ถึงถามว่ามีหลังใดที่ว่างไม่มีคนอยู่เมื่อได้คำตอบว่ามีแต่เพียงตัวโรงพักเท่านั้น ฝ่ายหลังจึงทำการเผาโรงพัก ก่อนจะถอนกำลังออกไป

¹⁴ อ้างจาก สยามจดหมายเหตุ พ.ศ. 2516 พ.ศ. 2517 พ.ศ. 2518. น. 69.

¹⁵ เสี่ยงปวงชน, 14 ธันวาคม 2518.

¹⁶ เดลินิวส์, 13 กุมภาพันธ์ 2519.

¹⁷ ข่าวพาณิซซ์, 18 กุมภาพันธ์ 2519; สยามรัฐ, 20 กุมภาพันธ์ 2519.

¹⁸ เดลินิวส์, 16 มีนาคม 2519.

นับแต่กลางปี 2518 หนังสือพิมพ์ *ดาวสยาม* มีบทบาทแถวหน้าในกระบวนการปลุกระดมเพื่อพิชิตฝ่ายซ้าย คอลัมน์นิสต์ของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ เช่น สีเสียด เจ้าของคอลัมน์ “ตอบปัญหาสารพัน”, สุพล ฉาบสุวรรณ คอลัมน์ “ไทยพูด” ปราโมช กษสุนทร คอลัมน์ “ดับเครื่องชน”, รัตนะ ขาวะประภาส คอลัมน์ “พูดไทย” ล้วนมุ่งโจมตีนักศึกษาและนักการเมืองฝ่ายซ้าย ดังที่ “สีเสียด” กล่าวอย่างอย่างภาคภูมิใจในบทบาทของตนในเรื่องนี้ว่า:

“ผมกับเพื่อนๆ ใน นสพ.ดาวสยาม ก็พยายามต่อต้านอยู่แทบจะพูดได้ว่าเดียวดาย ปลุกแต่ไม่ได้ระดมบรรดามวลชนผู้รักชาติทั้งหลายให้ลุกจากหลับไหล ผมพยายามปลุกอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน เพราะมั่นใจว่าประชาชนส่วนใหญ่ 39 ล้าน 9 แสน 9 หมื่น ซึ่งเรายกกว่าเป็นมหาชนผู้อยู่อย่างเงียบสงบ SILENT MAJORITY ให้ได้รู้สึกตัว! ปรากฏว่าเริ่มจะได้ผลขึ้นมาแล้ว ชาวไทยผู้รักสงบไม่ยอมอยู่นิ่งดูตายต่อไปแล้ว แต่ละแห่งที่พวกกวนเมืองยกขบวนไปปลุกระดมมวลชนที่ไหน คนไทยผู้รักชาติรักสงบก็ได้ลุกขึ้นมาแล้ว และสามารถจับไล่ไสส่งพวกกระช้ำพังยับเยินไป นี่แหละถูกไทยแท้ๆ ละ !”¹⁹

แน่นอนว่าพวกเขาย่อมต้องร่วมประสานเสียงกับกลุ่มฝ่ายขวาอื่นๆ โจมตีเรื่องการจับไล่ฐานทัพและการทำตัว เป็นสมุนญวนของขบวนการนักศึกษาและฝ่ายซ้าย คนเหล่านี้มักใช้ภาษาในลักษณะบริภาษกับบรรดาฝ่ายซ้าย เช่น “ไอ้พวกเลือดคอปรีย” “อ้ายพวกอุบาทว์” “พวกชาติชั่วขายตัวให้ เค.อี.บี.” “ทาสไอ้คอมฯ” และป้ายร้ายคนในขบวนการฝ่ายซ้ายอย่างไม่ต้องอ้อมค้อม เช่น “สีเสียด” โจมตีนายไขแสง สุกใส นักการเมืองสังกัดพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย กรณีจับไล่ฐานทัพว่า “สหายไขแสง... ทำตัวเหมือนเป็นคนญวน ชักชวนสหายใจทาสทั้งหลายให้ฝักใฝ่กับชาติที่เป็นคอมมิวนิสต์ ทำการก่อกวนให้ชาติไทยต้องวุ่นวายเช่นขณะนั้น” สีเสียดยังกล่าวหาว่าสมาชิกพรรคสังคมนิยมฯ คือ นายอินสอน บัวเขียว ได้ลอบขนอาวุธเข้าประเทศซึ่ง “ขณะนี้มีการลอบขนอาวุธสงครามเข้าไทยทุกวัน ถ้าชนด้านลาว ก็ล้าเลียงขึ้นเหนือ ชนด้านทะเลจากญวนได้หรือเขมร ก็ล้าเลียงเข้ากรุงเทพฯ”²⁰

เมื่อถึงกำหนดเส้นตายถอนทหารอเมริกันออกจากไทย 20 มีนาคม 2519 และนักศึกษาได้ประกาศจัดชุมนุมใหญ่ *ดาวสยาม* ได้รับลูกการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายขวาที่กล่าวหาว่าฝ่ายซ้ายมีแผนก่อความไม่สงบขึ้นในบ้านเมือง โดยใช้เรื่องฐานทัพบังหน้า ปราโมทย์ กษสุนทร ระบุว่า “เหล่าทาสไอ้คอมฯ จากนอกเมืองในเมืองและในป่า...ถือเป็นเวลาจุดชนวน!” โดยอ้างว่าหน่วยสืบราชการลับของไทยทุกหน่วยรายงานตรง กันว่า:

กำลังคนพร้อมอาวุธของม้นชนเข้ามาเต็มเมือง... พร้อมกำลังทหารอาวุธทันสมัยหลายกองพลใหญ่... กระจายเต็มชายแดนด้านลาวใกล้อุดรติดัด หากการก่อกวนของม้นในเมืองไทยทั่วประเทศได้ผล... กำลังพลของม้นจะกรีธาทัพเข้ายึดเขื่อนสิริกิตต์ที่อุดรติดัด อำเภอน้ำโปลาไว้ในกำมือ!! กำลังของไอ้คอมฯ จะเข้าร่วมกับกำลังทหารป่าที่นคร

¹⁹ สีเสียด ในคอลัมน์ “ตอบปัญหาสารพัน” *ดาวสยาม*, 4 กรกฎาคม 2518. น. 5.

²⁰ เพิ่งอ้าง.

ไทย... แล้วยื่นคำขาดให้รัฐบาลไทยจำยอมในข้อตกลง ขยายอาณาเขตจากลาวเข้าแดนไทยในรัศมี 100 กิโลเมตร... หากไม่ยอม มันย่อมต้องพังแน่นอนใหญ่! ความตาย และพินาศฉิบหายจะมาถึงประชาชนใน 3 จังหวัด... พินธุโลก อุตระติตต์ และพิจิตร! ...

....

รวมหัวใจกันเถิด... รวมหัวใจเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ ... ภาพนาฬิกาไทม์มนุษย์จัญไรที่ก่อความสงบอยู่ในขณะนี้... จงตายไปด้วยคมกระสุนและแรงกระแทกของมวลชน !!”

ดาวสยาม ยังช่วยหนุนเสริมการเดินขบวนขับไล่ชาวเวียดนามอพยพที่กำลังเกิดขึ้นในหลายจังหวัดทางภาคอีสาน (ดูเรื่องนี้ในช่วงท้าย) ดังข้อความก้ำกึ่งในการ์ตูนการเมืองของ “ปลัดโค”: “เฮ้! ไอ้พวกกริชาติจีนตัวแดง คุณนี่ ที่พวกญวนมันอพยพมาอยู่ในไทยเป็นจำนวนแสนๆ ทำไม พวกสื่อ ถึงไม่ปลุกระดมขับไล่บ้างวะ ไอ้ชะ, อีชะทั้งหลาย ไอ้กัณนะ เหลื่อน้อยกว่าไอ้แกว นะ..ไอ้พวกหนักแผ่นดินคนไทย.. กากมนุษย์..ทุก”²²

นับแต่ต้นปี 2519 มิได้มีเพียงหนังสือพิมพ์ ดาวสยาม (และ บ้านเมือง) เท่านั้นที่ต่อต้านขบวนการนักศึกษา แต่ขบวนการนักศึกษายังเจอกับการต่อต้านจากหนังสือพิมพ์อื่นๆ สยามรัฐ รายงานข่าวในลักษณะที่สร้างความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อขบวนการนักศึกษา ดังเช่น เมื่อใกล้วันที่ 20 มีนาคม และ สนท.ประกาศว่าจะเดินขบวนใหญ่ สยามรัฐ พาดหัวข่าวในเชิงปรามแผนการเคลื่อนไหวดังกล่าว “ฐานทัพหลายแห่งของอเมริกาถอนทหารออกหมดก่อนกำหนด ประชาชนส่วนใหญ่เริ่มมีปฏิกิริยาตอบโต้ศูนย์นิสิต ประณามขับไล่เพื่อเอาใจคอมมิวนิสต์”²³ และเมื่อเกิดกรณีปะเริ่ดไล่ขบวนขับไล่ฐานทัพฯ ในวันที่ 21 มีนาคม จนมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก แทนที่ฝ่ายผู้ก่อความรุนแรงจะถูกประณาม บทนำของ สยามรัฐ กลับโจมตี สนท. ที่ตัดสินใจเดินขบวน “ทั้งๆ ที่รู้ว่าจะมีเหตุร้ายแทรกแซงเกิดขึ้น” และชี้ว่าสนท. “มีวัตถุประสงค์ที่จะให้เกิดสถานการณ์อันเลวร้ายตามเจตนารมณ์... เพื่อให้สถานการณ์รุนแรงขึ้น จนถึงมาตรการที่เจ้าหน้าที่จะต้องใช้อาวุธทำการปราบปราม และต่อจากนั้นเหตุการณ์จะได้ลุกลามไปใหญ่โตตามแผนการหรือเจตนาของผู้ที่ประสงค์ร้ายต่อชาติไทย”²⁴ หนังสือพิมพ์ เดลินิวส์ ก็มีบทบาทช่วยกลุ่มฝ่ายขวา สร้างกระแสเรื่องญวนบุกด้วยการรายงานข่าวโดยปราศจากแหล่งข่าวที่ยืนยันได้ เช่น “มีโทรศัพท์ถึงสำนักงานหนังสือพิมพ์ของเรา อ้างว่าเป็นพลเมืองไม่เปิดเผยชื่อ แจ้งว่าผ่านไปแล้วเขาราช ประตูนํ้า และบางรัก เห็นชาวญวนแต่งกายมอซอมารับจ้างเย็บถักอยู่ริมฟุตบาทและรับจ้างอย่างอื่นๆ มีจำนวนมาก ผิดปกติจึงแจ้งมายังเดลินิวส์”²⁵

²¹ ปราโมทย์ คชสุนทร คอลัมน์ “ดับเครื่องชน” ดาวสยาม. 20 มีนาคม 2519, น. 3. ส่วนที่เน้นเป็นไปตามต้นฉบับเดิม

²² ดาวสยาม. 4 กรกฎาคม 2519. ส่วนที่เน้นเป็นไปตามต้นฉบับเดิม

²³ สยามรัฐ. 14 มีนาคม 2519.

²⁴ สยามรัฐ. 20 มีนาคม 2519.

²⁵ เดลินิวส์. 13 กุมภาพันธ์ 2519.

การสร้าง"ความจริง"กรณีค่ายรามสุร-เกาะคา

ความพยายามทำลายขบวนการนักศึกษาทำให้ฝ่ายทหารและมวลชนฝ่ายขวาร่วมกันปลุกระดมโดยใช้เรื่องดอนสุญย์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ค่ายรามสุร จ.อุดรธานีและที่เกาะคา จ.ลำปาง และเจ้าหน้าที่ช่างเทคนิคประจำสถานีทั้งสองจำนวน 4,500 คน ว่าเป็นแผนการของฝ่ายซ้ายเพื่อเปิดโอกาสให้กองกำลังคอมมิวนิสต์เวียดนามบุกเข้ายึดไทย

พล.อ. จำลอง วีระปรีดิ์ เสนาธิการกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่เบื้องหลังกลุ่มนวพลและแนวร่วมต่อต้านจักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์ เตือนว่าหากดอนทหารอเมริกันออกไปหมดแล้ว ไทยอาจมีกำลังไม่เพียงพอรักษาตัวเอง ถ้าไทยไม่สามารถยืนบนขาตัวเองได้ ก็ไม่ควรดอนออกไป²⁶ ควรตั้งข้อสังเกตไว้คือ ช่วงเวลาที่เสนาธิการ กอ.รมน.ออกมาเตือนนี้ กองกำลังหน่วยรบของสหรัฐฯ ได้ถูกดอนออกจากไทยไปหมดแล้ว คงเหลือที่เจ้าหน้าที่เทคนิคอีก 4,500 คนที่ประจำอยู่ตามสถานีการกรมความลับของสหรัฐฯ เท่านั้น

อันที่จริงเรื่องการดอนค่ายรามสุรและเกาะคาและเจ้าหน้าที่เทคนิคสหรัฐฯอีก 4,500 คน ได้รับข้อยุติไปแล้วในสมัยของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยกำหนดให้ยึดเส้นตายการดอนออกไปเป็นวันที่ 20 กรกฎาคม แต่หลังจากเสนีย์ ปราโมช เข้ารับตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลในเดือนเมษายน 2519 และเสนอว่าจะเปิดเจรจากับสหรัฐฯ เรื่องที่ปรึกษาทางทหารและค่ายรามสุรอีกครั้ง ฝ่ายขวาได้ฉวยโอกาสใช้เรื่องค่ายรามสุรและเกาะคาโจมตีนักศึกษาในฐานะสมุนของญวนทันที เริ่มจากมวลชนฝ่ายขวาโดยชมรมแม่บ้าน, กลุ่มพิทักษ์ชาติไทย และขบวนการปฏิรูปแห่งชาติ จัดไฮด์ปาร์คบริเวณสนามไชย อ้างว่าสหรัฐฯจะมอบเครื่องบินเรดาร์ให้กับไทย แต่ฝ่ายนักศึกษาคัดค้าน ทั้งๆ ที่สถานีเรดาร์ที่ค่ายรามสุรมีไว้ดักฟังไต่ดักต่างประเทศ การที่พล.ร.อ.สังัด ชลออยู่ รู้เรื่องแจปเปอร์หรือหน่วยวินาศกรรมของเวียดนามเล็ดลอดเข้ามาวางแผนก่อวินาศกรรมในกรุงเทพฯ ก็เพราะมีสถานีเรดาร์แห่งนี้ ที่ผ่านมากองกำลังของคอมมิวนิสต์ยังไม่สามารถบุกประเทศไทยได้เพราะไทยมีสถานีเรดาร์ ศัตรูจึงยังแทรกซึมไม่ได้ นักไฮด์ปาร์คฝ่ายขวาอ้างต่อว่า "แต่ถ้าเอาเรดาร์ออกไปก็จะทำให้ประเทศไทยเหมือนคนพิการที่ถูกควักลูกนัยน์ตาและทำลายหู" ทั้งนี้เวียดนามมีแผนการจะยึดครองประเทศไทยในปี 2520 นี้เอง ส่วนกลุ่มนวพลโดยนายวัฒนา เขียววิมล ได้จัดทำหนังสือเกี่ยวกับประโยชน์ของโครงการรามสุรจำนวน 100 เล่ม เพื่อแจกจ่ายให้กับหน่วยงานนวพลทั่วประเทศใช้รณรงค์ต่อมวลชนในจังหวัดของตนต่อไป นายวัฒนายังได้ปล่อยข่าวว่ารัสเซียกำลังดำเนินการก่อสร้างสถานีเรดาร์ในลาวซึ่งเป็นอันตรายต่อไทยโดยตรง กลุ่มฝ่ายขวาได้เข้าพบนายพิชัย รัตตกุล รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศเรียกร้องให้รัฐบาลทบทวนเรื่องดอนสถานีเรดาร์ อ้างว่าการดอนสถานีเรดาร์และฐานทัพเป็นคนละเรื่องกัน เพราะมิได้มีการระบุไว้ในข้อตกลงเมื่อปี 2517 และจะดอนสถานีเรดาร์ออกไปได้ก็ต่อเมื่อครบอายุสัญญา 99 ปี (ในความเป็นจริง ไม่เคยมีสัญญาดังกล่าว) พล.ร.อ.จิตต์ สังขะดุลย์ ปลัดกระทรวงกลาโหม นายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีช่วยมหาดไทย และทนายนิติ ต่างออกมาแถลงให้การสนับสนุนการคงค่ายรามสุรไว้²⁷ ผู้นำ

²⁶ เดลินิวส์, 13 มีนาคม 2519.

²⁷ ประชาธิปไตย, 18-20, 25 พฤษภาคม 2519. พัน รักษ์แก้ว, รามสุรเสี่ยงฟ้าผ่าด. 2519, น. 65-85.

มวชนฝ่ายขวาแต่งเรื่องต่อไปว่า เมื่อนักศึกษาเดินขบวนขับไล่และปีศาจระดมฆาตอเมริกา ทำให้สหรัฐฯ โกรธมากจึงตัดสินใจยกเครื่องบินรบ T.28 จำนวน 40 ลำ พร้อมอะไหล่ไปให้กับฐานทัพหลักของฟิลิปปินส์ ฟรีๆ, รวมทั้งยกเรือมาขายเกะที่เคาะจะตั้งใจให้กับไทยไปให้สิงคโปร์แทน, จีนแดงกำลังสร้างสถานีเรดาร์ที่เมืองไซในลาว, โซเวียตกำลังสร้างสถานีเรดาร์อยู่ที่เมืองทูลุมห่างจากเวียงจันทน์ 50 กิโลเมตร ซึ่งจะใหญ่เท่าที่ค่ายรามสูร (โซเวียตและจีนเป็นศัตรูกัน แต่ทำไมจึงไปสร้างสถานีฯในจีนได้???) ส่วนเวียดนามเหนือก็ตั้งวิทยุติดฟังอยู่ที่เมืองท่าแขกนี้เอง ไทยจึงกำลังถูกชาติอื่นคุกคาม แต่คนไทยกลับพยายามปิดหูปิดตาตนเอง, หากรัฐบาลไทยไม่ยอมให้สหรัฐฯ คงค่ายรามสูรต่อไป สหรัฐฯ จะโกรธและตัดความช่วยเหลือทางการทหารที่ให้กับไทย ฯลฯ²⁸

การโหมกระพือเรื่องค่ายรามสูรของฝ่ายขวานี้ล้วนเป็นการปั่นแต่งเรื่องขึ้นมาทั้งสิ้น การเรียกค่ายรามสูร (และค่ายเกาะคา) ว่าเป็นสถานีเรดาร์ก็เป็นสิ่งที่ชั่วๆ ผู้นำฝ่ายขวาเหล่านี้ล้วนปราศจากความรู้พื้นฐานในสิ่งที่ตนเองกำลังโฆษณาชวนเชื่อ ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทนำแล้วว่าค่ายรามสูรและค่ายเกาะคาเป็นสถานีจารกรรมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมืออันซับซ้อน มิใช่สถานีเรดาร์ซึ่งเป็นอุปกรณ์การสื่อสารระดับธรรมดาที่ประเทศไหนๆ ก็สามารถมีได้ สหรัฐฯ เองก็ได้มอบเครื่องมือเรดาร์ที่ประจำอยู่ตามฐานทัพต่างๆ ให้กับไทยก่อนจะถอนทหารออกไป ประการสำคัญ เรดาร์ไม่สามารถตรวจจับการเคลื่อนไหวที่อยู่ในระดับต่ำได้ แม้แต่เครื่องบินที่บินเรี่ยน้ำก็ตาม ขณะที่ค่ายรามสูรมีภาระหน้าที่หลักคือติดตามการทดลองจีปนาทรนิวเคลียร์และการโคจรของดาวเทียมของจีนและสหภาพโซเวียต เป็นข้อมูลซึ่งไม่มีประโยชน์ใดๆ ต่อไทย นอกจากนี้ มีการกล่าวไว้เพื่อใช้ดักฟังการเคลื่อนไหวของกองกำลังคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน, จีน และบางส่วนของสหภาพโซเวียต, ที่ผ่านมาสหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับศูนย์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์แห่งนี้และสถานีที่เกาะคาเป็นอย่างมาก เป็นสถานที่ที่ไม่เคยอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ไทยแม้แต่ในนาม และเจ้าหน้าที่ไทยก็ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปภายในค่าย ผู้ที่ดูแลการทำงานของสถานีดักฟังแห่งนี้คือ สำนักงานความมั่นคงของกองทัพบกสหรัฐฯ ทางของไทยไม่เคยได้รับประโยชน์ใดๆ จากค่ายแห่งนี้

อันที่จริง ผู้นำทหารไทยในขณะนั้นต่างก็ตระหนักดีถึงประโยชน์อันน้อยนิดหรือแทบไม่มีที่ไทยได้รับจากค่ายรามสูร ดังเห็นได้จากรายงานการประชุมระหว่างเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของกระทรวงการต่างประเทศและกองทัพบกในเรื่องการถอนสถานีที่เกาะคาและค่ายรามสูร พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เสนาธิการทหารบกในขณะนั้นแสดงความเห็นว่าสถานีทั้งสองแห่ง “มีความสำคัญต่อฝ่ายสหรัฐฯ เป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้น หากสหรัฐฯ ประสงค์ที่จะให้ศูนย์เรดาร์และศูนย์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ยังคงปฏิบัติการต่อไปในประเทศไทย ก็เป็นเรื่องที่ฝ่ายไทยจะถือเป็นเครื่องต่อรองที่ดี เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งความช่วยเหลือที่เป็นประโยชน์แก่เรายิ่งขึ้น...” พลเอกเกรียงศักดิ์ กล่าวต่อว่าตามความตกลงที่มีอยู่ “สหรัฐฯ จะต้องฝึกสอนทหารไทยและให้ข้อมูลอันเป็นผลของการปฏิบัติงานให้แก่ไทยด้วย แต่ในทางปฏิบัติแล้วฝ่ายสหรัฐฯ มิได้กระทำตามนั้น เพราะถือเป็นเรื่องลับที่สุดของเขา” พลเอกเจริญ พงษ์พานิช เสนาธิการทหาร “ได้ชี้แจงท่าทีของฝ่ายทหารในเรื่องนี้ว่าการที่สหรัฐฯ จะขอให้เรามีเจ้าหน้าที่และที่ตั้งบางแห่งของคนอยู่และปฏิบัติงานต่อไปในประเทศไทยภายหลัง

²⁸ อ้างใน เท่งอ้วน, น. 65-85.

วันที่ 20 มีนาคม 2519 นั้น ไม่มีผลประโยชน์โดยตรงต่อการรักษาความมั่นคงของประเทศไทย จะมีบ้างก็ในทางอ้อม กล่าวคือ จะมีการฝึกสอนเจ้าหน้าที่ของไทยให้มีขีดความสามารถสูงขึ้นในด้านข่าวกรองการสื่อสาร แต่ประโยชน์ดังกล่าวนี้ก็มิได้มีน้ำหนักมากมายนัก หากจะอนุญาตให้ฝ่ายสหรัฐฯ มีเจ้าหน้าที่และสถานที่ดำเนินการต่อไป รัฐบาลไทยควรที่จะเจรจาต่อรองเรียกร้องสิ่งตอบแทนที่จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อกองทัพไทย” บันทึกการประชุมได้สรุปว่า บรรดาผู้แทนฝ่ายทหาร (มีพลโทฉลาด หิรัญศิริ รองเสนาธิการทหารบก ร่วมอยู่ในที่ประชุมด้วยอีกคนหนึ่ง) “เห็นพ้องกันว่าถ้าฝ่ายสหรัฐฯ คิดเช่นนั้น (กล่าวคือ) ข้อต่อรองของฝ่ายไทยประเมินค่าไว้สูงเกินไป และตัดสินใจที่จะรื้อถอนศูนย์ต่างๆ เหล่านี้ออกไป) ก็ให้รื้อถอนศูนย์และฐานต่างๆ ออกไปให้หมด เพราะถึงอยู่ต่อไปก็มิได้อำนวยประโยชน์ให้แก่ฝ่ายไทย”²⁹

แต่กลับไม่ปรากฏว่ามีนายทหารคนใดออกมาชี้แจงคัดค้านการโฆษณาชวนเชื่อของกลุ่มฝ่ายขวาเลย ในทางตรงกันข้าม พล.ร.อ.สัจจ ชลอมอยู่ ได้ให้สัมภาษณ์หนุนช่วยการปลุกระดมของกลุ่มพลังฝ่ายขวา แม้จะเริ่มด้วยการออกตัวว่าฝ่ายทหารมิได้มีความเห็นขัดแย้งกับรัฐบาลในเรื่องการถอนค่ายรามสูร พล.ร.อ.สัจจ กล่าว ว่าฝ่ายทหารมีความต้องการค่ายรามสูรอย่างแน่นอน แต่ถ้ายกการต่อรองกับสหรัฐฯ ทำให้เกิดผลเสียหายนต่อไทย และต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ก็ขึ้นอยู่กับรัฐบาล กระนั้นก็ตามสัจจทิ้งท้ายไว้ว่า “...โดยเนื้อแท้แล้ว ทหารมีความต้องการ มิฉะนั้น จะไม่รู้ว่าจะฝ่ายตรงข้ามเขาเตรียมสะสมกำลังกองทัพเตรียมบุกเรา ถ้ามีเครื่องมืออยู่ก็จะรู้ว่าเขาจะโจมตีเราเมื่อไร จะได้ระดมพลล่วงหน้า มิฉะนั้นก็จะต้องเอาทหารไปเกร่ออยู่แถวชายแดนให้เสียเวลา ดังนั้นการมีไว้จึงจะทำให้เราสามารถพยากรณ์ได้ว่าอีกกี่วันก็เดือนเขาจะมาปลดปล่อยดินแดน 16 จังหวัด เพื่อจะได้เตรียมไม้พลองกระบองสั้นไว้”³⁰

จริงอยู่ค่ายรามสูรและเกาะคามิอุปรกรณ์สำหรับฝึกฝึการวางแผนและการเคลื่อนไหวในอินโดจีนและจีนได้ แต่บทเรียนจากการที่สหรัฐฯ และเวียดนามได้เป็นฝ่ายปราชัยในการรบกับเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ ไม่ว่าจะจะเป็นการรุกใหญ่ในวัตรุษจีนในปี 2511, การรุกรบในที่ภาคกลางของเวียดนามใต้ในปี 2518 จนทำให้สหรัฐฯ ต้องยินยอมเซ็นสัญญาสงบศึก ก็ชี้ชัดว่าเครื่องมือจารกรรมอิเล็กทรอนิกส์อันสูงค่านี้ไม่สามารถช่วยให้สหรัฐฯ บรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้เลย³¹ ซึ่งผู้นำทหารของไทยก็ดูจะตระหนักถึงเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงเห็นว่าค่ายรามสูรมิได้ประโยชน์ต่อไทยเท่าไรนัก กระนั้นก็ตาม ในช่วงเวลานั้นมีเพียงนายอานันท์ ปันยารชุน ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเจรจากับสหรัฐฯ ในเรื่องค่ายรามสูร, ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ และฝ่ายนักศึกษาที่ออกมาโต้แย้งว่าค่ายรามสูรหาได้มีประโยชน์ต่อฝ่ายไทยแต่ประการใด นายอานันท์กล่าวว่า “หากค่ายรามสูรสามารถช่วยให้รู้ความเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้ามได้จริง และเป็นแห่งเดียวเท่านั้นที่จะรักษาความมั่นคงของประเทศไทยไว้ได้อย่างที่มีคนบางกลุ่มเข้าใจในเวลานี้ ทำไมเวียดนาม (ใต้) จึงแตก”³² ส่วนนักศึกษาเห็นว่าการคงค่ายรามสูรเท่ากับเป็นการอนุญาตให้สหรัฐฯ แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่นๆ และไทยอาจถูกดึงเข้าสู่สงครามนิวเคลียร์ระหว่างมหาอำนาจได้

²⁹ กระทรวงการต่างประเทศ, DEF 19-9 2519/2. เอกสารกรมการเมือง กองอเมริกา เรื่องการถอนกำลังทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย 2519.

³⁰ วิทยุสารประจำวัน, 7 มิถุนายน 2519, น. 3-4.

³¹ หากสนใจข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการฝึกฝึข้อมูลลับด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ โปรดดู พัน รัชแก้ว, อ้างแล้ว, น. 115-119.

³² ประชาธิปไตย, 25 พฤษภาคม 2519.

เวียดนามอพยพ: บททดสอบวาทกรรมแห่งความเกลียดชัง

ที่ผ่านมา การกล่าวถึงกระบวนการขบวนการชาตินิยมชาตินี้ไม่เคยรวมเอาแผนการปลุกระดมให้เกิดความเกลียดชังเวียดนามด้วยการใช้เวียดนามอพยพเป็นเหยื่อของความรุนแรงของฝ่ายขวา ผู้คนในช่วงเวลานั้นมักเห็นว่าการเดินขบวนขับไล่ชาวเวียดนามอพยพในภาคอีสานที่เกิดขึ้นระหว่างปี 2518-2519 เป็นเพียงความพยายามของฝ่ายขวาที่จะขัดขวางการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนาม แต่ผู้เขียนกลับเห็นว่า การสถาปนาความสัมพันธ์กับเวียดนามมิใช่จุดมุ่งหมายหลักที่ฝ่ายขวาต้องการ แต่เป็นหนึ่งในแผนการปราบปรามฝ่ายซ้าย ด้วยวิธีการสร้างความวุ่นวายขึ้นพร้อมกันหลายด้านทั้งในเมืองและชนบท แต่ทุกกระแสจะถูกโยงเข้ากับภัยจากขบวนการนักศึกษาหรือฝ่ายซ้ายในที่สุด ฉะนั้น พร้อมๆ ไปกับการสร้างกระแสเรื่องนักศึกษาเป็นสมุนของคอมมิวนิสต์เวียดนามและเวียดนามกำลังจะบุกไทย ชาวเวียดนามจำนวนมากที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ยุคอาณานิคมฝรั่งเศส³³ ได้ถูกใช้เพื่อทำให้การโฆษณาชวนเชื่อเรื่องภัยคุกคามจากเวียดนามดูสมจริงมากขึ้น

ไม่กี่วันหลังจากไซ่ง่อนแตก การต่อต้านเวียดนามอพยพอย่างเป็นทางการก็เริ่มขึ้นในวันที่ 10 พฤษภาคม 2518 ที่จ.สกลนคร เริ่มด้วยการชุมนุมบริเวณศาลากลางจังหวัด มีการแจกแถลงการณ์ในนามประชาชนชาวสกลนคร กล่าวหาว่าชาวเวียดนามค้าขายขูดรีดคนไทย และเรียกรอเงินส่งไปเวียดนามเหนือเพื่อซื้ออาวุธมาโจมตีไทย และเรียกร้องให้รัฐบาลอพยพชาวเวียดนามทั้งหมดออกจากประเทศไทยภายใน 1 ปี การชุมนุมยืดเยื้อมาถึงวันที่ 12 พฤษภาคม กลุ่มผู้ชุมนุมจำนวนหนึ่งก็เริ่มใช้ความรุนแรงด้วยการทำร้ายร่างกายและทำลายบ้านเรือน-ทรัพย์สินของคนเวียดนามในตัวเมืองสกลนคร ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องประกาศภาวะฉุกเฉินและจับกุมผู้ก่อความรุนแรงหลายคน หลังจากเหตุการณ์นี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้รับปากว่าจะดำเนินการอพยพชาวเวียดนามออกจากประเทศไทยภายใน 1 ปี³⁴

แต่หลังจากนั้นไม่กี่วัน การต่อต้านชาวเวียดนามก็เกิดขึ้นอีกที่หนองคาย, อุดรธานี และกาฬสินธุ์ เฉพาะที่หนองคาย การชุมนุมได้ขยายไปในหลายอำเภอ ผู้ชนได้พากันเข้าไปอาละวาดทำลายร้านค้าάνับร้อยหลังของชาวเวียดนาม โดยเจ้าหน้าที่มิได้จับกุมผู้ใด ผู้ชุมนุมได้ยื่นข้อเสนอต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองถึง 12 ข้อดังนี้

1. ให้รัฐบาลจัดส่งชาวญวนอพยพออกจากไทยโดยด่วนที่สุด
2. ให้กวัดขันธ์การแทรกแซงของชาวญวนโดยเคร่งครัด
3. ให้เพิ่มเจ้าหน้าที่ออกตรวจจับกุมคนญวนที่สะสมอาวุธสงคราม
4. ให้รัฐบาลออกมาตรการจับคนญวนที่เปิดฝักวิญญูสถานอบ
5. ให้เลิกโรงเรียนญวนที่สอนภาษาญวน

³³ เวียดนามอพยพเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้เข้ามาตั้งรกรากทำมาหากินอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง แม้ว่าจะมีเสรีภาพในด้านต่างๆ มากกว่าผู้อพยพกลุ่มอื่นๆ ไม่ต้องถูกกักกันอยู่ในบริเวณค่ายอพยพ แต่ก็มิได้รับสิทธิหลายประการในฐานะพลเมืองไทย ยังคงมีสถานะเป็นผู้อพยพ โปรดดู ขจิตถัย นุรักษ์พันธ์, *ญวนอพยพ*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2521.

³⁴ เพิ่งอ้าง. น. 142-143.

6. ให้ยกเลิกทะเบียนราษฎรที่คนไทยรับคนญวนเป็นบุตรบุญธรรม
7. ห้ามคนญวนออกนอกเขตจังหวัด
8. ให้ทะเบียนราษฎรควบคุมคนญวนอย่างใกล้ชิด
9. ให้เรียกหัวหน้าญวนที่หนีไปอยู่จังหวัดอื่นกลับ อ. ทำบ่อ หนองคาย
10. ให้รัฐบาลดำเนินการตามกฎหมายที่ว่าด้วยการสงวนอาชีพให้คนไทย
11. ให้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยห้ามคนต่างด้าวไม่มีสิทธิครอบครองที่ดิน
12. ห้ามชาวญวนมีสิทธิเรียนภาษาไทย³⁵

ในปลายเดือนพฤศจิกายน มีการชุมนุมขับไล่เวียดนามอพยพที่หนองคายอีกครั้ง หญิงเวียดนามถูกทำร้ายจนเสียชีวิต เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสูงของหนองคายช่วยพูดให้สถานการณ์เลวร้ายลงว่า เพราะพวกญวนอพยพมีแผนแยกอีสานออกจากไทย ในเดือนธันวาคม การชุมนุมขับไล่ชาวเวียดนามเกิดขึ้นที่ จ. นครพนม อีกแห่งหนึ่ง

นับแต่ต้นปี 2519 ผู้นำฝ่ายขวาได้โฆษณาชวนเชื่อเรื่องภัยจากญวนอพยพมากขึ้น กรณีหน่วยแซปเปอร์จะก่อวินาศกรรมในกรุงเทพฯ นั้นได้ถูกย้าโดย พล.อ.บุญชัย บำรุงพงศ์ ว่าเป็นพวกญวนอพยพในไทยที่ถูกส่งไปฝึกอบรมที่เวียดนามเหนือ³⁶ ในช่วงเวลาเดียวกับที่นายพิชัย รัตตกุล กำลังจะเดินทางไปเจรจาสถาปนาความสัมพันธ์กับเวียดนามเหนือ การปลุกระดมต่อต้านเวียดนามอพยพก็เพิ่มความรุนแรงตามไปด้วย ในปลายเดือนกรกฎาคม 2519 นายสมบุญ ศิริธร รัฐมนตรีช่วยว่าการมหาดไทย และ พ.ท. บรรจง รัศมีพรตกิจสังคม ได้ให้ข่าวว่ามีรถของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง (หมายถึง ไทยรัฐ) ได้ชนชาวญวนอพยพและอาวุธสงครามจำนวนมากเข้ามาในเมืองหลวงเพื่อก่อวินาศกรรม โดยได้กระทำมาหลายครั้งแล้ว, พล.ร.อ. สงัด ได้ออกมาขึ้นขบวนขบวนที่นายสมบุญแถลงว่ามีคนนำเชือถือ³⁷ ในเวลาไล่เลี่ยกันกลุ่มฝ่ายขวาในนามแนวร่วมนักเรียนนักศึกษาประชาชน ก็ออกมาลั่นขบวนเรื่องการก่อวินาศกรรมโดยญวนอพยพอีก มีการระบุว่าพวกญวนอพยพในไทยภายใต้การสนับสนุนของเวียดมินห์ ได้กำหนดเวลาก่อวินาศกรรมในกรุงเทพฯ ในวันที่ 18 สิงหาคมซึ่งเป็นวันคล้ายวันเกิดของโฮจิมินห์ ฝ่ายขวายังสามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่า ขณะนี้มีญวนที่แทรกซึมอยู่ในกรุงเทพฯ 1,000 คน เป็นชาย 300 คน หญิง 700 คน ส่วนใหญ่กระจายอยู่ตามโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ฝ่ายขวายังได้แจกจ่ายใบปลิวนัดชุมนุมในกรุงเทพฯ เพื่อประท้วงขับไล่ญวนอพยพอีกด้วย³⁸ การสร้างข่าวเรื่องเวียดนามอพยพได้นำไปสู่การกวาดจับชาวเวียดนามอพยพครั้งใหญ่ในกรุงเทพฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพียงหญิงสาวชาวเวียดนามที่หลบหนีมาหางานทำตามโรงงานถักไหมพรม หรือร้านตัดเย็บเสื้อผ้าในกรุงเทพฯ เท่านั้น

ข่าวปล่อยเรื่องเวียดนามอพยพในระยะนี้มีมากเสียนักเขียนของหนังสือพิมพ์ *ประชาธิปไตย* กล่าวว่า “ในกระบวนการชวน “โฆษณาชวนเชื่อ” เพื่อนำไปสู่ผลประโยชน์ในการปกครองและการแสวงหา

³⁵ เดลินิวส์. 19 พฤษภาคม 2518.

³⁶ ข่าวพาณิชย. 18 กุมภาพันธ์ 2519; สยามรัฐ. 20 กุมภาพันธ์ 2519.

³⁷ เดลินิวส์. 24 กรกฎาคม 2519.

³⁸ เดลินิวส์. 27 กรกฎาคม 2519.

ผลประโยชน์กันแล้ว ชาวบ้านชาวเมืองจะพินาศวายปราณ และประชาชนจะเลือดคดยางออกแล้ว ตอนนี้ “ญวนอพยพ” ก็มาอันดับหนึ่ง³⁹

ในช่วงเวลาเดียวกัน ที่จ.สกลนคร ก็มีการปลุกระดมต่อต้านชาวเวียดนามอพยพขึ้นอีก โดยเริ่มขึ้นในวันที่ 9 กรกฎาคม มีการทะเลาะวิวาทระหว่างวัยรุ่นญวนกับนักเรียนช่างกล คนเวียดนามถูกวัยรุ่นไทยรุมประชาทัณฑ์ พอถึงวันรุ่งขึ้น เวียดนามอพยพคนหนึ่งถูกลอบยิงจนเสียชีวิต ต่อมาในวันที่ 17 สิงหาคม การชุมนุมต่อต้านชาวเวียดนามก็ก่อตัวขึ้นที่ อ.มุกดาหาร จ.นครพนม เหตุการณ์บานปลายยิ่งขึ้น เมื่อมีชาวบ้านจากอำเภออื่นๆ รวบรวม 4,000 คน เดินทางมาสมทบในตอนค่ำ แล้วออกเดินขบวนขว้างปาบ้านและบุกปล้นทำลายทรัพย์สินของชาวเวียดนามเสียหายประมาณ 700 หลัง เจ้าหน้าที่ได้เข้าขัดขวางและจับกุมผู้ต้องหาได้ 26 คนพร้อมอาวุธ ตั้งข้อหาว่าร่วมกันก่อจลาจลภายในประเทศ ต่อมาในวันรุ่งขึ้นที่นครพนม นักเรียนช่างกลจำนวน 400 คน ได้ออกแจกใบปลิวชักชวนคนไทยให้จับไล่ชาวเวียดนามออกนอกประเทศ โดยอ้างว่าคนญวนคอยสุมเลือดเนื้อคนไทยเพื่อไปสนับสนุนญวนแดง ในวันต่อมา การปลุกระดมต่อต้านได้ก่อตัวขึ้นที่ จ.สกลนครอีกครั้ง ผู้ชุมนุมได้พากันบุกปล้น-ทำลายทรัพย์สินในร้านและบ้านของชาวเวียดนาม 825 หลัง และทำร้ายร่างกายชาวเวียดนาม ต่อมาในวันที่ 24 สิงหาคม ตัวแทนชาวสกลนครได้เดินทางเข้าพบนายกรัฐมนตรี เรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการให้คนญวนเข้าไปอยู่ในค่ายอพยพหรือส่งกลับประเทศ, ห้ามคนญวนออกนอกบ้านตั้งแต่เวลา 19.00-6.00 น., ให้เจ้าหน้าที่กวดขันการเดินทางเข้าออกจังหวัดของชาวญวน, ให้เรียกคืนสัญชาติไทยจากคนญวน⁴⁰ นายดาบชัย อัคราช รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการและสส.สกลนคร ได้ช่วยเติมเชื้อไฟให้การประท้วงด้วยการกล่าวหาว่าคนญวนเหล่านี้ได้ก่อเรื่องร้ายแรงมาหลายครั้ง มีการก่อวินาศกรรมและแอบเรียไรเงินทองส่งไปยังประเทศของตนเป็นประจำ และเสนอว่าให้จับไล่คนญวนอพยพกว่าแสนคนออกจากไทย โดยนายดาบชัยได้รวมเอาญวนอพยพแต่รุ่นแรกหรือต้นรัตนโกสินทร์กว่า 4 หมื่นคนเข้าไว้ด้วย และว่าเพราะรัฐบาลไทยต้องเสียเงินค่าเลี้ยงดูแก่คนเหล่านี้ถึงวันละล้านบาท (ชาวเวียดนามเหล่านี้มิได้อยู่ในค่ายอพยพ ได้รับอนุญาตให้ประกอบอาชีพอิสระ ส่วนใหญ่ทำการค้า รัฐบาลจึงไม่จำเป็นต้องเสียค่าเลี้ยงดูให้กับพวกเขาแต่ประการใด) นายใหญ่ ศวิตชาติ รองหัวหน้าพรรคกิจสังคมถึงกับเสนอว่ารัฐบาลควรส่งญวนอพยพทั้งหมดไปอยู่ที่เกาะตะรุเตา เพราะหากเวียดนามรุกรานไทย ญวนอพยพเหล่านี้จะเป็นภัยกับไทย⁴¹

สื่อมวลชนยังเป็นเครื่องมือให้กับฝ่ายขวาในการปลุกระดมให้เกิดความเกลียดชังเวียดนามอพยพ หนังสือพิมพ์ *ประชาธิปไตย* ตาหนิกระทรวงการต่างประเทศของไทยที่ออกแถลงการณ์ประณามการทำร้ายร่างกายและทำลายทรัพย์สินของเวียดนามอพยพ โดยบทนำของ *ประชาธิปไตย* แก้วตัวให้กับมวลชนเหล่านั้นว่าเป็นผู้รักชาติ ขณะที่กระทรวงการต่างประเทศกลับไปเข้าข้างเวียดนาม⁴² “ชัยอารีย์” เจ้าของคอลัมน์ “ภัยประจำวัน” ในหนังสือพิมพ์ *เดลินิวส์* และ ไว ตาพิพย์ ในหนังสือ “ภัย” ได้ช่วยเป็นกระบอกเสียง ให้กับฝ่าย

³⁹ ไพบุลย์ สุขสุเมธ, บทความ “สังแสรู้ ที่มากับเรื่อง “ญวน”, *ประชาธิปไตย*, 29 กรกฎาคม 2519.

⁴⁰ ขจิตชัย นุรักษ์พัฒน์, *ฮ้างแล้ว*, น. 146-153.

⁴¹ *ประชาธิปไตย*, 16 กันยายน 2519.

⁴² *ประชาธิปไตย*, 18 กันยายน 2519.

ชาว ในบทความ “แก่งคนญวน” ชัยอารีย์ โจมตีพวกญวนอพยพว่าเข้ามาครอบงำ-โกง-บ่อนทำลายชาติไทย จนร่ำรวยกันเป็นแถว มีการหากินอย่างเป็นขบวนการ ซึ่งกำลังระบาดเข้าในกรุงเทพฯ และภาคกลางแล้ว ชัยอารีย์ อ้างว่ากรณีที่ถูกครและหนองคายเกิดจากความแค้นของคนไทยที่ถูกพวกญวนเอารัดเอาเปรียบตลอดเวลา⁴³

ทางเวียดนามได้เรียกร้องให้ทางการไทยหาทางยุติการก่อกวนแก่งชาวเวียดนามอพยพทันที ให้ปล่อยชาวเวียดนามที่ถูกเจ้าหน้าที่จับกุม งดใช้ความเสียหาย และลงโทษอันสมควรต่อพวกปฏิบัติมิชอบ ซึ่งพยายามบ่อนทำลายความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ซึ่งเพิ่งได้รับการสถาปนาก่อนหน้านี้ไม่กี่วัน⁴⁴ ความรุนแรงด้วยฝีมือผู้ชนฝ่ายขวานี้ได้ทำให้ประธานสภาชาตินิยมส่งสาส์นกราบทูลสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในฐานะสภาชาตินิยม ขอให้พระองค์เข้าแทรกแซงเพื่อยับยั้งการเดินขบวนทำร้ายชาวเวียดนามอพยพ ก่อนหน้านั้น ทางทางเวียดนามได้เคยส่งสาส์นถึงสมเด็จพระราชินีนาถในกรณีนี้มาแล้วครั้งหนึ่ง แต่ไม่ปรากฏว่าได้ทรงเข้าแทรกแซงในกรณีดังกล่าวแต่ประการใด

พ.ต.ท.บุญเลิศ เลิศปรีชา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยสมัยรัฐบาลคึกฤทธิ์ เห็นว่าสาเหตุของการประท้วงขับไล่เวียดนามอพยพ ส่วนหนึ่งเป็นแผนการปลุกปั่นของ ซี.ไอ.เอ. เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจจับตัวผู้ต้องหาได้กว่า 20 คน พบว่ามีพวกที่ทำงานให้กับ ซี.ไอ.เอ.ถึง 7 คน การปลุกปั่นของ ซี.ไอ.เอ. ครั้งนี้คงต้องการขัดขวางความพยายามสร้างสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามเหนือ⁴⁵ เป็นที่รู้กันว่าองค์กรฝ่ายขวาที่ได้รับเงินสนับสนุนจำนวนมากจากซี.ไอ.เอ. โดยผ่าน กอ.รมน. คือกลุ่มนวพล ของนายวัฒนา อัศวเหม ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ชุมนุมขับไล่ชาวเวียดนามที่จ.สกลนครระบุว่าผู้ปฏิบัติงานของกลุ่มนวพลในจังหวัดมีบทบาทสำคัญในการโฆษณาปลุกระดมให้เกิดสังหารชาวเวียดนาม⁴⁶

พระราชดำรัส 2517-2519

ในบทที่ 1 ได้กล่าวถึงบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อกรณีสงครามเวียดนามว่าได้ให้ความชอบธรรมสนับสนุนการร่วมมือกับสหรัฐฯ ในสงครามเวียดนาม ด้วยเชื่อว่าประเทศไทยกำลังตกอยู่ในอันตรายจากภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ พระราชดำรัสนับแต่ต้นทศวรรษ 2500 ล้วนมุ่งไปที่ภัยจากภายนอกประเทศเป็นส่วนใหญ่ แต่หลังจากปี 2516 สารของพระราชดำรัสได้มุ่งความสำคัญมาที่ปัญหาความมั่นคงที่เกิดขึ้นภายในหรือจากคนไทยด้วยกันเอง ที่น่าสนใจคือขณะที่กลุ่มฝ่ายขวาเริ่มมีปฏิริยาตอบโต้ฝ่ายซ้ายนับแต่กลางปี 2518 แต่เมื่อพิจารณาจากพระราชดำรัส การตอบโต้ฝ่ายซ้ายได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ต้นปี 2517 แล้ว พระราชดำรัสระหว่างปี 2517-2519 มักมีข้อความทำนอง “ปัจจุบันนี้สถานการณ์ทั่วประเทศก็มีความวุ่นวายและไม่สงบ” “เวลานี้บ้านเมืองอยู่ในภาวะที่ค่อนข้างจะคับขันทุกด้าน” “เรากำลังอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกเงิน

⁴³ ชัยอารีย์ อ้างว่าเอาข้อมูลบางส่วนมาจากคอลัมน์ของ ไว คาพิย์ ที่เปิดเผยพฤติกรรมแก่งคนญวน โปรรู เดลินิวส์. 9-10, 14 มกราคม 2519.

⁴⁴ ประชาชาติ. 29 สิงหาคม 2519.

⁴⁵ ขจิตถัย นุรักษ์พันธ์, อ้างแล้ว. น. 144.

⁴⁶ ประชาธิปไตย. 27 สิงหาคม 2519.

มีความวุ่นวายทั่วไปทั้งในประเทศทั้งสิ่งที่กระทบกระเทือนมาจากต่างประเทศ”⁴⁷ “(บ้านเมืองทุกวันนี้) อยู่ในเวลาที่คับขันอย่างยิ่ง มีความยุ่งยากทั่วประเทศ และมีความกดดันทั้งภายในและภายนอกประเทศ” “สถานการณ์ในปัจจุบันนี้ ซึ่งทุกคนทราบดีว่าเป็นสถานการณ์ที่น่ากลัว เหมือนว่าเราจะจมน้ำตาย” “ในปัจจุบันนี้ปรากฏว่ามีการบ่อนทำลายด้วยวิธีการต่างๆ เกิดขึ้นในบ้านเมืองของเราอย่างมากมาเป็นลำดับมา ยิ่งวันก็ยิ่งรุนแรงชัดเจนขึ้น”⁴⁸ “บ้านเมืองกำลังถูกปัจจัยามิตรานุกรคุกคามตลอดเวลา”⁴⁹

คำถามก็คือ ในหลวงทรงมีพระราชดำริอย่างไรเกี่ยวกับสาเหตุของความยุ่งยากวุ่นวายเหล่านี้ คำตอบของเรื่องนี้อยู่ที่การพิจารณาว่าพระองค์ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516 อย่างไรบ้าง

นับแต่กลางปี 2517 พระราชดำรัสที่พระราชทานในวาระต่างๆ ซึ่งดูไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับการเมือง แต่กลับแฝงด้วยข้อความทางการเมืองที่มีลักษณะวิพากษ์บทบาททางการเมืองและความซ้ำของขบวนการนักศึกษาอย่างตรงไปตรงมา พระราชดำรัสที่ทรงพระราชทานแก่คณะกรรมการอำนวยการโครงการรายการมหาวิทยาลัยทางอากาศในวันที่ 23 กรกฎาคม 2517 ในหลวงทรงเริ่มด้วยการเตือนว่ามหาวิทยาลัยทางอากาศอาจถูกนำไปใช้เผยแพร่แนวความคิดส่วนบุคคลแทนที่จะเป็นเรื่องของหลักวิชาการ ซึ่งหากแนวคิดนั้นเป็นสิ่งดี ก็ไม่เป็นไร แต่หากเป็นแนวคิดที่ไม่ดี:

สำหรับเรื่องอันตรายของการเผยแพร่ความคิด อาจมีความคิดคนอื่นมาในด้านที่เรียกว่า....ไม่อยากจะเรียกว่าลัทธิ เพราะว่าถ้าพูดถึงลัทธิแล้ว ก็จะเกิดถามว่าลัทธิคืออะไร แล้วก็เกิดจะต้องมีวิวัฒนาการใหญ่....ยาว แต่ก็หมายความว่า....จะต้อง....จะเรียกว่าอะไร....แนวความคิดที่จะโน้มน้าวจิตใจให้คนคิดเหมือนกันกับลัทธิเหมือนกัน ความคิดนั้นเกิดขึ้นบางที่ความคิดหลักรากฐานของแนวความคิดนั้นถูกต้องแล้วคืออย่างประชาธิปไตย แต่ประชาธิปไตยมีหลายอย่างหลายวิธี แล้วก็มีความดีทางเสียของลัทธิ ก็แพร่คอนเซ็ปต์เป็นพอลูชั่นไป ฉะนั้น ต้องระวังเหมือนกัน⁵⁰

แม้ว่าพระองค์ได้ทรงเล็งเห็นด้วยการยกตัวอย่างลัทธิ “ประชาธิปไตย” แทนก็ตาม แต่คำว่า “ลัทธิ” น่าจะทำให้ผู้ฟังนึกถึง “ลัทธิคอมมิวนิสต์” “ลัทธิมาร์กซิม-เลนิน-เหมา” ซึ่งกำลังแพร่ระบาดอยู่ในสังคมไทยโดยขบวนการนักศึกษา ในหลวงทรงมีพระราชดำรัสต่อไปถึงมหาวิทยาลัยในปัจจุบันว่า:

⁴⁷ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2516 จนถึงเดือนธันวาคม 2517*, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2518, น. 284, 327, 377.

⁴⁸ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2518*, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2519, น. 47, 337.

⁴⁹ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2519*, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2520, น. 250.

⁵⁰ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2518, “พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะกรรมการอำนวยการโครงการรายการมหาวิทยาลัยทางอากาศ วันที่ 23 กรกฎาคม 2517”, น. 217-220.

ต่อไปเรื่องมหาวิทยาลัยนี้ เรารู้ดีว่าในสมัยนี้ มหาวิทยาลัยคืออะไร ไม่ใช่สถานศึกษา เป็นสถานที่ที่จะรวมพลัง เพราะเราเอาอย่าง เราไม่มีความเป็นตนของตนเอง ที่จะนึกว่ามหาวิทยาลัยเป็นแหล่งที่ศึกษา มาถือว่าเป็นที่ที่จะมารวมพบรวมคน เพื่อที่จะแสดงพลังทั้งครูทั้งนักเรียน ถ้ามีมหาวิทยาลัยทางอากาศ จะรวมคนทางอากาศได้อย่างไร แต่ว่าถ้าถือว่ามหาวิทยาลัยเป็นแหล่ง....หรือเป็น.... การจัดการอะไรอย่างหนึ่ง สำหรับแพร่ความรู้ ก็เชื่อได้ว่า จะได้เห็น แต่ว่าจะไม่ได้ผลในทางที่ต้องการว่ามหาวิทยาลัยนี้เป็นแหล่งรวมคน มีอิทธิพลหรือพลัง ฉะนั้น ในลำดับที่สองนี้ก็คงไม่มีความสำเร็จ

ในลำดับต่อไป มหาวิทยาลัยหรือการให้ความรู้ทางอากาศนี้จะไม่ได้อย่างหนึ่งก็คือ ความใกล้ชิดระหว่างผู้ที่ให้วิชากับผู้รับวิชา ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งที่เดิวนั้นล้ม เพราะว่าสมัยใหม่เขาไม่ทำกันแล้ว เดิวนั้นเด็กเดินข้างหน้าผู้ใหญ่ นำหน้าไป ไม่ใช่ผู้ใหญ่ให้นำหน้าเด็ก เพราะว่าบอกว่าผู้ใหญ่เดินคิด หรือแม้แต่หลักวิชาก็นับถือกันแล้ว บอกว่าไม่จำเป็นที่จะต้องเรียนหลักวิชา เป็นสิ่งที่ฟุ่มเฟือย⁵¹

เป็นที่ชัดเจนว่าในหลวงทรงมีความรู้สึกเช่นเดียวกับคนส่วนใหญ่ในขณะนั้นที่ไม่พอใจบทบาททางการเมืองของขบวนการนักศึกษาหลัง 14 ตุลาฯ ทรงเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรเป็นสถานที่สำหรับเล่าเรียนหาความรู้มากกว่าจะเป็นที่สำหรับประกอบกิจกรรมชุมนุมประท้วง นักศึกษาในฐานะ “เด็ก” ควรเดินตามหลังผู้ใหญ่ แต่กลับ “เดินข้างหน้าผู้ใหญ่” ทำหน้าที่ซึ่งถูกจัดคิดให้กับสังคม แล้วยังปฏิเสธ “หลักวิชา” ซึ่งก็น่าจะหมายถึงระบบสังคมความคิดความเชื่อตามจารีตประเพณีที่สืบเนื่องต่อมา

ในพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะกรรมการโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนในวันที่ 19 พฤศจิกายน 2517 หลังจากทรงกล่าวถึงจุดประสงค์ของสารานุกรมในฐานะที่เป็นแหล่งสำหรับให้เยาวชนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ในหลวงทรงแสดงพระประสงค์ว่า

สารานุกรมนี้อยากที่จะให้ได้ออกมาเป็นหนังสือที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ไม่ใช่เป็นหนังสือของนายทุน จักรวรรดินิยม ศักดินา หรือของสังคมนิยมจะอย่างอ่อนหรืออย่างแก่ก็ตาม ไม่ให้เป็นคอมมิวนิสต์หรือเป็น.... หรือเป็นลัทธิใดๆ ต้องเป็นวิชาการ ฉะนั้น สำหรับบางคนอาจยากมากที่จะเขียน เขาก็บอกว่ามันก็ต้องมีความเห็นบ้าง แต่รู้สึกว่สารานุกรมไม่ใช่ตลาด หรือเป็นเวทีที่จะต่อสู้ในทางลัทธิ หรือต่อสู้ในทางการเมือง⁵²

ในหลวงทรงออกตัวเชิงประจักษ์ต่อฝ่ายซ้ายที่โจมตีระบอบศักดินานิยมว่า “ฉะนั้น ขอร้องให้เข้าใจ ที่พูดนี้ไม่ใช่พูดในฐานะเป็นยอดศักดินา แบบที่เขาว่าอยู่” ทรงเห็นว่า “เยาวชนเวลานี้ หัวหมุ่นไม่มีที่พึ่ง ไม่รู้อะไรดีอะไรไม่ดี” การมีหนังสือที่ดี “จะทำให้มีจุดหมายในชีวิต จะทำให้มีความคิดที่เห็นว่าชีวิต มีหลายอย่างที่น่ารู้ น่าเรียนและน่าปฏิบัติ”

การแพร่ระบาดของแนวคิดสังคมนิยม-คอมมิวนิสต์จะสร้างความระคายเคืองต่อเบื้องพระยุคลบาทอยู่มาก พระราชดำรัสที่พระราชทานเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ในวันที่ 4 ธันวาคม 2517⁵³ จึงมี

⁵¹ เติ้งฮ้าง.

⁵² เติ้งฮ้าง. น. 351-355.

⁵³ เติ้งฮ้าง. น. 368-370.

ลักษณะที่วิจารณ์ฝ่ายซ้ายอย่างตรงไปตรงมามากขึ้น ในหลวงทรงเริ่มด้วยการเตือนว่าประเทศต่างๆ กำลังประสบภาวะยุ่งยากเพราะมีการแสวงหาความยิ่งใหญ่ในอำนาจ “ทั้งในความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทางอุตสาหกรรม ทางลัทธิ” หรือในทางความคิดนั่นเอง ฉะนั้น พระองค์ทรงเห็นว่า หากทุกคนช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร มีความสงบ ก็ถือว่าเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรและมีคุณค่าตลอดกาล สำหรับพระองค์ ในหลวงทรงมีพระราชดำรัสต่อไปว่า หากคนไทยทุกคนด้วยเหตุผล ไม่ใช่มีจิตาภิรัฐคือ “ไม่ถือเอาเหตุผลใดๆ ล่อๆ มาใช้” ก็จะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างดี พระองค์เห็นว่าสาเหตุใหญ่ที่ทำให้ “เกิดเรื่องขึ้นมาในระยะนี้” ก็เพราะว่า “มีความคิดที่ไม่ถูกต้อง อ้างสิ่งหนึ่งเพื่ออีกสิ่งหนึ่ง อ้างความดีเพื่อ ความไม่ดี อ้างผลประโยชน์ของคนหนึ่งเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง อ้างผู้ที่ดูน่าสงสารเพื่ออำนาจของตน อ้างทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อทฤษฎีของตนและความยิ่งใหญ่ของตน ยิ่งใหญ่นั้นไม่ใช่ยิ่งใหญ่ในทางอำนาจบริหาร หรืออำนาจเงินเท่านั้นเอง ยิ่งใหญ่ในทางอำนาจที่ว่าทฤษฎีของตัวเองเป็นใหญ่ถูกต้องของตัวเอง” ผู้ที่ได้รับฟังหรืออ่านพระราชดำรัสนี้ ย่อมต้องเข้าใจทันทีว่าในหลวงกำลังหมายถึงการที่ฝ่ายซ้ายมักอ้างการกระทำของตนเองว่าเป็นการต่อสู้เพื่อสิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียม (“อ้างความดี”) เพื่อประชาชนผู้ยากไร้ ผู้ถูกกดขี่ (“อ้างผู้ที่ดูน่าสงสาร”) แต่เหตุผลที่แท้จริง หรือ “เหตุผลล่อๆ ล่อๆ” ก็คือความปรารถนาจะเปลี่ยนประเทศไทยให้เป็นคอมมิวนิสต์ เพื่อพวกของตนจะได้ขึ้นมามีอำนาจปกครองประเทศ

ในพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่คณะกรรมการสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในวันที่ 23 มิถุนายน 2518 ทรงเห็นว่า การจะแก้ปัญหาภายใต้สถานการณ์อันหนักหนาที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่นี้ “คนที่คนไทยที่แท้จริง” จะต้องละอคติ ไม่คำนึงถึงเงินทองหรือเพื่อชื่อเสียง และ “ไม่ใช่จะทำตามลัทธิความคิดของตัวเองหรือของพรรคพวก อันนี้เป็นเรื่องใหญ่ ไม่ใช่ทำเพื่อที่จะยึดเอาประเทศไทยไปเป็นของคนอื่น นี่เป็นเรื่องใหญ่”⁵⁴ พระราชโอรสที่ช่วยเสริมกระแสปลุกกระดมของฝ่ายขวาในขณะนั้นเป็นอย่างดีว่าฝ่ายซ้ายเป็นลูกสมุนของเวียตนาม และกำลังดำเนินการเพื่อให้เวียตนามเข้ายึดครองประเทศไทย

ในหลวงทรงย้ำถึงเรื่อง “ความเป็นไทยแท้” และการที่คนไทยไม่ควรเชื่อลัทธิอื่นอีกหลายครั้ง ทรงมีพระราชดำรัสแก่บรรดาศิลปินที่เข้าเฝ้าว่า การแสดงเพื่อช่วยเหลือส่วนรวมนั้นก็คือ “การแสดงโดยมีจิตใจบริสุทธิ์และแสดงเพื่อให้จิตใจความเป็นไทยนี้ออกมา” และทรงเตือนว่าให้ศิลปิน “ทำด้วยความมีอิสระมีเสรีในจิตใจแท้ซึ่งไม่เป็นทาสของความคิดซึ่งไม่ใช่ของเรา”⁵⁵ แม้แต่พระราชดำรัสที่ทรงตอบคณะทูตานุทูตในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาในวันที่ 6 ธันวาคม 2518 ก็ยังทรงระบุว่า การจะรักษาให้ประเทศไทยดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพและความปลอดภัย (คนไทย) จำเป็นต้อง “ระมัดระวังที่จะไม่หันเหไปสนใจข้องแวะกับลัทธิหรือระบอบอันใดที่แผ่ขยายเข้ามาทั้งสิ้น”⁵⁶

โดยทั่วไป เนื้อหาของพระราชดำรัสจะเรียกร้องให้คนไทยมีความสามัคคี ความเสียสละ รู้จักคิดพิจารณาว่าอะไรคือสิ่งผิดสิ่งถูก ยึดมั่นในจารีตประเพณีที่สร้างสมมาแต่บรรพบุรุษ แต่นับจากกลางปี 2518

⁵⁴ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, *ประมวลพระราชดำรัสปีพ.ศ. 2519*, น. 127-130.

⁵⁵ “พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะกรรมการประกวดเพลงแผ่นดินเสียงทองคำ ศิลปิน นักแสดง นักวิชาการประกวดภาพยนตร์ คณะกรรมการจัดงานประกวดภาพยนตร์,” *เพ็ญอักษร*, น. 149-151.

⁵⁶ “พระราชดำรัสตอบคณะทูตานุทูตในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 6 ธันวาคม 2518,” *เพ็ญอักษร*, น. 326.

หรือหลังจากเขมรและเวียตนามได้ถูกยึดครองโดยคอมมิวนิสต์ ภาษาที่ใช้พาดพิงถึงศัตรูของชาติก็รุนแรงยิ่งขึ้น ในหลวงทรงกล่าวถึงลักษณะของการรุกรานจากภายนอกที่ประเทศไทยกำลังเผชิญว่า “มีทั้งซึ่งๆ หน้า และทั้งจากทางอ้อม ซึ่งเราเรียกว่าลอบกัดแทงข้างหลังก็มีมาก”⁵⁷ และที่สำคัญสาระของพระราชดำรัสมีลักษณะปลุกเร้าความรักชาติมากขึ้น และเรียกร้องให้คนไทยลุกขึ้นสู้กับผู้จะมาทำลายประเทศไทย

พระราชดำรัสวันที่ 21 พฤษภาคม 2518 ที่พระราชทานแก่คณะครูฝึกตำรวจตระเวนชายแดน กล่าวถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในประเทศข้างเคียงว่า “เป็นตัวอย่างที่เราทุกคนต้องถือว่าเป็นตัวอย่างที่น่ากลัว” “เหตุการณ์เหล่านั้นเป็นที่น่าเศร้าสลด และเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดว่าปล่อยให้เป็นอย่างนั้นไม่ได้” ทรงเรียกร้องให้ผู้เข้ารับพระบรมราโชวาท “สู้” คัดข้อความตอนหนึ่งว่า:

ดังที่ได้สาบานเอาไว้ว่าจะใช้ความรู้ที่ได้และที่จะได้ด้วยตนเอง คือฝึกตนเองด้วยใช้ไปในทางที่ดีในทางที่จะสร้างความมั่นคง เห็นอะไรที่ไหนที่ต้องช่วยต้องทำ ต้องไม่เฉยเมยต่อสถานการณ์ เพราะว่าทุกอย่างที่จะต้องทำนั้นมันจะกลับมาสู่เราเอง ถ้าบ้านเมืองไม่มี เราตกทะเล เราก็จมน้ำตาย ถ้าเรารู้เราอาจตายก็ได้ แต่เราตายอย่างนักรู้ และบ้านเมืองก็อยู่ ถ้าเราหนี เราจะหนีไปไหน เราหนีไปเป็นขอทานไม่มีเกียรติ⁵⁸

พระราชดำรัสในวันที่ 13 มิถุนายน 2518 ที่พระราชทานแก่บรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนกิจการลูกเสือชาวบ้าน ในหลวงทรงเล่าว่า เมื่อเสด็จไปหัวหิน ในระหว่างทางกลับจากเยี่ยมโครงการแห่งหนึ่ง มีผู้มาหยุดรถขบวนและเอาสัปประรดมาถวาย ปรากฏว่าชายแก่ผู้หนึ่งตะโกนออกมาว่า:

“ท่านไม่ต้องเป็นห่วง ผมไม่ยอม” ยังจ้องอยู่ว่าไม่ยอมอะไร “ผมไม่ยอม สักกระเบียดนิ้วก็ไม่ยอม” หมายความว่าไม่ยอมให้ใครมายึดประเทศไทยสักกระเบียดนิ้ว เขาบอกว่าเขาอายุมากแล้วแต่เขายังสู้ ถ้าเขาตายไปแล้วก็แล้วไป หรือถ้าเขารู้แล้วตายไปก็ช่วยไม่ได้ และพูดเป็นส่วนรวมว่าถ้าตราบโคที่ยังมีคนไทยอยู่ในเมืองไทย เมืองไทยไม่ใช่ของคนอื่น แต่ถ้าคนไทยตายหมด หรืออีกนัยหนึ่งว่าถ้าหากคนไทยถอยคืบออกมาเป็นต่างชาติก็ช่วยไม่ได้ เมืองไทยต้องไม่ใช่ของไทยแล้ว⁵⁹

ข้อความที่ว่า “ถ้าคนไทยตายหมด หรืออีกนัยหนึ่งว่า ถ้าหากคนไทยถอยคืบออกมาเป็นต่างชาติก็ช่วยไม่ได้” นั้น เป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก เพราะจะสอดคล้องกับความคิดของกลุ่มการเมืองฝ่ายขวาในขณะนั้นที่ป้ายร้ายโจมตีฝ่ายซ้ายว่าเป็น “ญวน” ซึ่งความเป็นญวนในที่นี้ ไม่จำเป็นต้องหมายถึงคนญวนที่ปลอมตัวเป็นคนไทย ในทางกายภาพพวกเขาเป็นคนไทย แต่ใจอาจเป็นญวนก็ได้ จึงมิใช่การเป็นญวนในแง่ของกายภาพ (body) แต่เป็นญวนทางจิตใจ (mind)

⁵⁷ “พระบรมราโชวาทพระราชทานในพิธีประดับยศนายทหารและนายตำรวจชั้นนายพล วันที่ 6 พฤษภาคม 2518” เห่งอ้าง. น. 51.

⁵⁸ เห่งอ้าง. น. 55-57.

⁵⁹ “พระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้แทนสมาคม บริษัท โรงงาน คณะกรรมการบริหารสมาคมรัฐศาสตร์ วันที่ 13 มิถุนายน 2518,” เห่งอ้าง. น. 90-93.

ประเด็นเรื่องไม่ใช่ไทยและการเรียกร้องให้คนไทยลุกขึ้นสู้กับผู้ที่กำลังรุกรานประเทศไทย เป็นเรื่องที่อยู่ในหลวงทรงเน้นย้ำบ่อยครั้ง เรื่องของชายแก่คนเดียวกันนี้และเรื่องไม่ใช่ไทยปรากฏขึ้นอีกครั้งในพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะกรรมการสมาคมเศรษฐศาสตร์เกษตรแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2518 เมื่อในหลวงทรงกล่าวถึงภัยที่มุ่งเอาชนะทางทฤษฎีว่า “ถ้าทุกคนมัวแต่มานึกถึงว่าจะให้ตำราของตนชนะทั้งทางตำราเศรษฐกิจ ตำราการเมืองชนะ แล้วก็ล้มจม เขาอาจไม่ถูกกระทบหนัก เพราะว่าเขาไม่ใช่คนไทย เขาอยู่ที่ไหนก็ได้สุดแล้วแต่เขาจะอยู่ เขาอาจเป็นใหญ่ในแผ่นดินต่อไป แต่ว่าอยู่ไม่ได้ เพราะว่ายังงี้ๆ ถูกเชือดคอ มีตัวอย่างในประวัติศาสตร์คนที่ถูกรุณ หลานๆ ของตัวเขาเองก็ฆ่าเสียเป็นทอดๆ”⁶⁰ เมื่อพิเคราะห์พระราชดำรัสตรงนี้จะเห็นว่า “เขา (ที่) ไม่ใช่คนไทย” ของในหลวงนั้น แท้ที่จริงก็คือคนไทยที่ไม่ใช่ไทยนั่นเอง ที่แม้ว่าอาจจะขึ้นมามีอำนาจ แต่ในที่สุดก็จะต้องถูก “ถูกรุณ หลานๆ” (ของไทย) ฆ่าเสียเป็นทอดๆ ประเด็น “ไม่เป็นไทย” ปรากฏอีกครั้งหนึ่งในพระราชดำรัสวันที่ 4 ธันวาคม 2518:

มาเมื่อเร็ว ๆ นี้เองได้ขึ้นมา ฟังแล้วก็หมั่นไส้ บอกว่าลั่นกับพินมันก็ต้องกระทบกันจริง ลั่นกับพินต้องกระทบกัน บางทีพินก็ก่ก่ลั่น แต่ใครเป็นลั่น ใครเป็นพิน พินที่ก่ก่ลั่น ลั่นมันเจ็บ ลั่นกระทบพิน พินไม่รู้เรื่อง เจ็บ อ้าว ลั่นก็อาจถือว่าที่กรอของทันตแพทย์นั้นทำให้เจ็บ เปรียบเทียบอย่างนั้นมันตลกมาก ที่เปรียบเหมือนลั่นกับพิน แต่ว่าก็เป็นคำเปรียบโบราณที่พูดกันมาก เปรียบขณะนี้ถ้าเราอยากตกลง เราก็ตกลงให้เต็มที่สิ ลั่นกับพินกระทบกันขอให้ไปคิด พินมันกระทบลั่น มันก่ก่ลั่น แล้วลั่นก็เจ็บ เอ้ายอม ลั่นก็คือประชาชน พินคือนาย เขาว่าก็ต้องปลดแอก ก็ต้องถอนพิน แล้วอย่างไร ถ้าถอนพินออกหมด.... เมื่อเดือนที่แล้วไปเยี่ยมนครพนม ไปแถวมุกดาหาร ไปเจอ ผู้หญิงคนหนึ่งมีพินเหลือซี่เดียว เขาก็บ่นบอกว่ากินข้าวมันไม่อร่อย ไม่มีพินนี้กินข้าวไม่อร่อย ก็เลยบอกเขาว่า ถ้าให้ไปที่โรงพยาบาลใส่พินจะเอาไหม เขาถามว่าเจ็บไหม ก็บอกว่าย่อมต้องเจ็บบ้างแต่ว่าทำได้ เขาก็เอา เขาจะทำ แต่อย่างนี้ก็ต้องคอยหน่อย.... เขาก็ยินดี เพราะว่าจะได้กินข้าวอร่อย ที่นี้ก็พินที่ใส่มันมันก็พินปลอม ลั่นกับพินกระทบกัน ถ้าลั่นของเราพินของเรากระทบกันเองก็ยังไม่เป็นไร แต่ทำไมถ้าสมมุติว่าเอาพินปลอมมาใส่ เขาจะเลือกพินปลอมจากที่ไหน ยี่ห้อใด จากประเทศใดมาใส่ให้มากกระทบลั่นเรา อันนี้ต้องระวังดี ๆ พินนะพินปลอม มันใส่ได้ มีประโยชน์ทำให้กินข้าวอร่อย แต่ข้าวมันนะข้าวไทย ไปดอกตราซานอย ก็มีเหมือนกัน จะเอาหรือ พินปลอมที่มาจากที่อื่นนะ... ระวังอย่าให้พินปลอมมาเคี้ยวลั่นให้หมด อันนี้คิดไปคิดมามันกลุ่ม⁶¹

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ตีความสาระของอุปลักษณ์ในพระราชดำรัสฉบับนี้ไว้ว่า “การที่ฝ่ายซ้ายในขณะนั้นเรียกร้องให้ประชาชน (“ลั่น”) “ปลดแอก” จาก “นาย” (“พิน”) นั้น ต้องระวังว่า เมื่อ “ปลดแอก” แล้วผู้ที่จะมาเป็น “นาย” แทน (“พินปลอม”) จะเป็นใคร (“จะเลือกพินปลอมมาจากไหน ยี่ห้อใด จากประเทศใดมาใส่ให้กระทบลั่นเรา”) และข้อสรุปของพระองค์ก็คือ “ต้องระวังให้ดี ๆ” ผู้จะมาเป็น “นาย” แทนจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์เวียดนาม (“ซานอย”) ไป”⁶² ผู้เขียนเห็นด้วยกับการตีความของสมศักดิ์เกือบทั้งหมด ยกเว้นตรง

⁶⁰ เพิ่งอ้าง. น. 97-110.

⁶¹ “พระราชดำรัสพระราชทานแก่นักศึกษา พ่อค้า ประชาชน มูลนิธิ องค์การต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล, วันที่ 4 ธันวาคม 2518”, เพิ่งอ้าง. น. 315-322.

⁶² สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, “เราผู้: เพลงพระราชนิพนธ์การเมือง กับการเมืองปี 2518-2519,” *ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง: รวมบทความเกี่ยวกับกรณี 14 ตุลา และ 6 ตุลา*, น. 115-149.

ประโยคที่ว่า “ข้าวนั้นนะข้าวไทย ไปดอกตราฮานอย ก็มีเหมือนกัน” ซึ่งเมื่อดูตามรูปประโยคแล้ว ข้าวไทยที่ไปดอกตราฮานอยนั้นควรจะหมายถึง “คนไทยที่ถูกทำให้เป็นเวียดนาม”

ข้อกล่าวหาทำนอง “ตัวเป็นไทย ใจเป็นเวียดนาม” นี้ ทำให้ผู้เขียนนึกถึงข้อกล่าวหาที่เขมรแดงกลุ่มของพอลพตที่ใช้กำจัดพลพรรคเขมรแดงในเขตภาคตะวันออกของกัมพูชาที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเวียดนาม ด้วยบรรทัดฐานว่าคนกลุ่มนี้กำลังจะคิดโค่นล้มกลุ่มของตนว่าเป็นพวก “กายเป็นเขมร ใจเป็นญวน” (Khmer body, Vietnamese mind)⁶³ นอกจากนี้ ขอให้นึกถึงเพลง “หนักแผ่นดิน” ที่เนื้อร้องตอนหนึ่งว่า:

“คนใดใช้ชื่อไทยอยู่	กายก็ดูเหมือนไทยด้วยกัน
ได้อาศัยโฉมทอง	แผ่นดินของราชันย์
แต่ใจนั้นเป็นทาสของมัน	หนักแผ่นดิน หนักแผ่นดิน
คนเช่นนี้เป็นคนหนักแผ่นดิน	หนักแผ่นดิน

ถึงแม้ว่าเพลงนี้จะมีชื่อเพลงที่อยู่ในหลวงทรงพระราชนิพนธ์เอง แต่ก็เป็นไปได้ว่าผู้ประพันธ์ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากพระราชดำรัสของในหลวง หรือกระแสโจมตีที่แพร่ระบาดอยู่ในขณะนั้นว่าฝ่ายซ้ายเป็นญวน

สมศักดิ์ได้อธิบายว่าพระราชดำรัสฉบับเดียวกันนี้เป็นต้นกำเนิดของเพลง “เราสู้” ซึ่งเป็นหนึ่งในเพลงปลุกใจยอดนิยมของมวลชนฝ่ายขวาในปี 2519 ในหลวงทรงแต่งทำนอง สมภพ จันทรประภา เป็นผู้แต่งเนื้อร้องจากแรงบันดาลใจจากพระราชดำรัส มีเนื้อร้องดังต่อไปนี้

บรรพบุรุษของไทยแต่โบราณ	ปกบ้านป้องเมืองคุ้มเหยา
เสียเลือดเสียเนื้อมิใช่เบา	หน้าที่เรารักษาสืบไป
ลูกหลานเหลนโหลนภายหน้า	จะได้มีพุทธอาสย
อนาคตจะต้องมีประเทศไทย	มิยอมให้ผู้ใดมาทำลาย
ถึงฆ่าล้างโคตรก็ไม่หวั่น	จะสู้กันไม่หลบหนีหาย
สู้ตรงนี้ สู้ที่นี้ สู้จนตาย	ถึงเป็นคนสุดท้ายก็ลงดู
บ้านเมืองเราต้องรักษา	อยากทำลายเชิญมาเราสู้
เกียรติศักดิ์ของเราเราเชิดชู	เราสู้ไม่ถอยจนก้าวเดียว

ในปลายเดือนมกราคม 2519 ทรงโปรดให้นักร้องเพลงปลุกใจแห่งยุค สันติ ลุนเผ่ เป็นผู้ขับร้อง หนังสือพิมพ์ *ควาสยาม* ได้ช่วยโหมโฆษณาการปรากฏตัวของเพลงพระราชนิพนธ์ “เราสู้” ด้วยการพาดหัวข่าวใหญ่หน้าหนึ่งว่า “ในหลวงถูกภัยแดงคุกคาม ล้มราชบัลลังก์ ทรงนิพนธ์บทเพลง “เราสู้” พร้อมบรรยายในเนื้อข่าวว่า ในหลวง “ทรงเปิดเผยพระปณิธานเด็ดเดี่ยวของพระองค์ท่าน ที่จะทรงประทับอยู่เป็นมิ่งขวัญและเป็นหลักชัยของพสกนิกรบนผืนแผ่นดินไทยตลอดไป ไม่ว่าจะมี “ภัยแดง” จากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์คุกคามต่อ

⁶³ ประโยคเดิมนี้ภาษาเขมร ใช้คำว่า “ญวน” มิใช่ “เวียดนาม” เป็นคำเรียกที่ถูกแฝงความหมายเหยียดผิวที่คนเขมรที่มีต่อคนเวียดนาม

ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศหนักมือยิ่งขึ้น ถึงขนาดจะเชิญจะทำลายล้างพระราชวงศ์จักรีให้สูญสิ้นไปในอนาคต ก็ไม่ทรงยำเกรง ด้วยการระบายความในพระราชหฤทัยเป็นพระนิพนธ์เพลงปลุกใจ “เราสู้”... (เนื้อเพลงดังกล่าว) มีหลายบทหลายตอนที่บ่งบอกถึงน้ำพระทัยอันเปี่ยมล้นไปด้วยความรักชาติรักประชาชน ไม่ทรงยอมทิ้งผืนแผ่นดินไทยของพระองค์ท่าน⁶⁴

ในแง่นี้ เพลงพระราชนิพนธ์ปลุกใจนี้ก็คือการเรียกร้องให้บรรดา “พสกนิกร” ร่วมกับพระองค์ “สู้” กับภัยคอมมิวนิสต์ ดังที่สมศักดิ์ได้สรุปไว้ว่า “เราสู้” เป็นเสมือนสิ่งที่เตือนให้บรรดามวลชนฝ่ายขวารู้สึกตระหนักได้ว่า “สิ่งที่พวกเขากำลังทำนั้นไม่เพียงแต่ถูกต้อง แต่เป็นพระราชประสงค์ -พระบัญชา- โดยตรง” อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาพระราชดำรัสที่มีมาก่อนหน้านี้ (นับจากกลางปี 2518) ข้อเรียกร้องให้คนไทย “สู้” กับภัยคอมมิวนิสต์ กับคนไทยที่ไม่เป็นไทย ได้ปรากฏมาเป็นเวลาพอสมควรแล้วมา เพียงแต่รูปแบบของการปลุกกระดมด้วย “เพลง” นั้น ย่อมมีพลังก่อให้เกิดความซาบซึ้งอีกเหิมได้มากกว่า จดจำและเผยแพร่ได้รวดเร็วกว่าสาระที่มาในรูปของพระราชดำรัสธรรมดา

กล่าวได้ว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับชาวเวียดนามอพยพเป็นการ침ล้างประสิทธิภาพของกระบวนการทำลายความเป็นมนุษย์ของคอมมิวนิสต์เวียดนาม นั่นคือ ชาวเวียดนามอพยพในไทยได้กลายเป็นเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายของขบวนการชาตินิยมชาตินิยมที่ใช้ความเกลียดชังทางเชื้อชาติเป็นกลไกปราบปรามคนในชาติเดียวกัน ในสมรภูมิเวียดนาม แม้ว่าคอมมิวนิสต์เวียดนามเป็นฝ่ายชนะและรัฐไทยยืนอยู่ข้างผู้แพ้ แต่สำหรับสมรภูมิภายในบ้าน “พวกญวน” ได้ถูกทำลายอย่างสาสมที่สุดในกรณี 6 ตุลา ผู้ชนะคืออำนาจรัฐไทย ผู้พ่ายแพ้คือคนไทยที่ถูกทำให้เป็น “ญวน”

กวันหลง

หลัง 6 ตุลาฯ ยังคงมีกวันหลงจากการปลุกกระดมเรื่อง “ภัยญวน” ตกค้างอยู่อีก เช่น เกิดข่าวลือแพร่สะพัดไปทั่วกรณีกวันก้วยเตี๋ยญวน, ไซ, เนื้อหมูจ๋าและที่จำหน่ายโดยชาวเวียดนาม แล้วทำให้อวัยวะเพศชายหดตัว ลือกันว่าเป็นฝีมือของชาวญวนอพยพที่แอบใส่ยาที่มีชื่อว่า “อาเกโนด” อันเป็นยาที่ทหารญวนที่เข้าไปช่วยรบในลาวเป็นผู้นำมาใช้ก่อน นายกเทศมนตรีเมืองหนองคายถึงกับมีคำสั่งห้ามโรงฆ่าหมูจำหน่ายเนื้อหมูจ๋าและให้กับพ่อค้าเจียนหมูที่เป็นชาวเวียดนามทั้งจังหวัด และห้ามชาวเวียดนามเหยียบย่างเข้าไปในโรงฆ่าหมูด้วย⁶⁵ แต่กวันหลงที่น่าสนใจยิ่งกว่าก็คือ เมื่อนายสมัคร สุนทรเวช ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ประกาศว่าเวียดนามมีแผนจะบุกไทยวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2520 โดยจะเริ่มจากให้ชาวญวนอพยพก่อเหตุวุ่นวายขึ้น แล้วกล่าวหาว่าถูกคนไทยรังแก หลังจากนั้นกองทัพอากาศจากนอกประเทศก็จะใช้เป็นเหตุว่าบุกเข้ายึดครองประเทศไทย เหตุที่ทางเวียดนามไม่ยอมรับชาวญวนอพยพกลับไปเสียทีก็เพราะมีแผนการจะบุกไทยนั่นเอง นายสมัครยังไปไกลถึงขนาดว่านับแต่วันที่ 15 เป็นต้นไป ฝ่ายซ้ายจะปลุกกระดมให้เกิดความวุ่นวายขึ้นตามโรงงานต่างๆ จนถึงขั้นหยุดงาน

⁶⁴ ดาวสยาม, 1 กุมภาพันธ์ 2519.

⁶⁵ เดลินิวส์, 15 พฤศจิกายน 2519, ไทยรัฐ, 17 พฤศจิกายน 2519.

ทั่วประเทศ⁶⁶ แต่กลับปรากฏว่าพล.ร.อ.สังัด ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และพล.อ.บุญชัย บำรุงพงศ์ รองนายกรัฐมนตรี ซึ่งเคยเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างข่าวเรื่องญวนบุกมาก่อน กลับออกมาปฏิเสธข่าวปล่อยของนายสมัครว่าเป็นไปไม่ได้ที่ญวนจะบุกไทย!! นายสมัครจึงต้องออกมาแก้เก้อว่า ที่ตนปล่อยข่าวออกไปเช่นนั้น ก็เพื่อต้องการหยั่งท่าทีของเวียดนามเท่านั้น!⁶⁷ ดูเหมือนว่านายสมัครนั้นเพิกเฉยกับการสร้างข่าวเรื่องภัยคอมมิวนิสต์ จนกระทั่งหลงกระแสนี้ สำหรับผู้นำทหารเช่น พล.ร.อ.สังัดและพล.อ.บุญชัย ดูจะตระหนักได้ดีว่า หลังจากศัตรูของชาติหรือขบวนการนักศึกษาได้ถูกปราบลงแล้ว กระบวนการสร้างความจริงเรื่อง "ภัยญวน" ก็สมควรหมดภาระหน้าที่ลงด้วยเช่นกัน การโหมโฆษณาชวนเชื่อเรื่องญวนบุกต่อไป หากไม่ทำให้ประชาชนตื่นตระหนกโดยไม่จำเป็นก็枉แต่จะหมดความหมายไร้ความศักดิ์สิทธิ์ไปในที่สุด ปรากฏการณ์เช่นนี้ ทำให้เกิดข้อกังขาว่าที่ผ่านมามหาชนชั้นปกครองไทยมีความกลัวเรื่องภัยคอมมิวนิสต์จริงมากน้อยเพียงใด

⁶⁶ เดลินิวส์, 9 ธันวาคม 2519.

⁶⁷ สยามรัฐ, 11 ธันวาคม 2519.

บทส่งท้าย

สังคมไทยได้ตกอยู่ภายใต้บรรยากาศที่ถูกทำให้เชื่อว่าประเทศไทยกำลังจะถูกคอมมิวนิสต์จากนอกประเทศบุกรุก-ยึดครองนับแต่ประเทศไทยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโลกเสรี การดำเนินนโยบายการเมืองการทหารและต่างประเทศของไทยตลอดยุคสงครามเย็น ล้วนมียุทธศาสตร์อยู่ที่การต่อต้านคอมมิวนิสต์ จากภายในและภายนอกประเทศ จนทำให้เกิดความเชื่อว่าผู้ปกครองไทยมีความกลัวเรื่องคอมมิวนิสต์จากภายนอกจริงๆ อย่างไรก็ตาม อาจจะดูเป็นข้อสรุปที่สุดขีดเกินไปที่จะกล่าวว่าชนชั้นปกครองไทยมิได้มีความกลัวเรื่องคอมมิวนิสต์ต่างด้าวเลย แต่ย่อมไม่เป็นการสุดขีดเกินไปหากจะกล่าวว่าบ่อยครั้งที่การโฆษณาชวนเชื่อเรื่องคอมมิวนิสต์ถูกใช้เป็นอาวุธเพื่อปราบปรามฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล โศกนาฏกรรม 6 ตุลา จึงเป็นผลของกระบวนการสร้างความเกลียดชัง-หวาดกลัวต่อภัยภายนอกที่ถูกนำมาใช้จัดการกับคนภายใน

ความกลัวเรื่องคอมมิวนิสต์ต่างด้าวในหมู่ชนชั้นปกครองไทยอาจมีอยู่จริง แต่ผู้เขียนเชื่อว่ามิได้ดำรงอยู่ตลอดเวลาและมากมายดังที่ปลุกระดมกัน คำอธิบายของรัฐบาลไทยต่อบทบาทและหน้าที่ของประเทศไทยในสงครามเวียดนามที่เปลี่ยนกลับไปกลับมาตลอดเวลา นี้ชี้ว่าเราไม่สามารถแสวงหาความจริงที่แท้จากเจ้าหน้าที่ของรัฐในเรื่องนโยบายต่างประเทศได้เลย อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้นำไทยจะเชื่อในสิ่งที่พวกเขาป่าวประกาศจริงหรือไม่ แต่พวกเขาขึ้นมาและลงไปตามกาลเวลา แต่สิ่งที่ยังคงทำงานโฆษณาชวนเชื่อเรื่องคอมมิวนิสต์อย่างแข็งขันต่อไปก็คือกลไกระบบราชการที่พวกเขาสร้างขึ้นมามีหน้าที่โดยเฉพาะ นอกจากนี้สถาบันกษัตริย์เป็นอีกสถาบันหนึ่งที่ยืนหยัดในอุดมการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลงด้วยเป็นเป้าโจมตีสำคัญของลัทธิคอมมิวนิสต์ และการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ของสถาบันเป็นสิ่งที่ทำได้ยากกว่า จุดยืนของสถาบันกษัตริย์ในเรื่องนี้เป็นพลังสำคัญของกระบวนการต่อต้านคอมมิวนิสต์ มีพลังในการปลุกระดมมวลชนยิ่งกว่าการโฆษณาชวนเชื่อรายวันของบรรดาผู้นำรัฐบาลอย่างแน่นอน

"ความจริง" ที่เหลืออยู่

ขณะที่สงครามเวียดนามได้สร้างบาดแผลให้กับคนอเมริกัน ทั้งในแง่ปัจเจกชน คือการสูญเสียของการทหารและครอบครัวของผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจากสงคราม และในแง่เกียรติภูมิของชาติที่ยิ่งใหญ่แต่ไม่สามารถเอาชนะชาติเล็กๆ เช่นเวียดนามได้ เป็นสงครามที่สร้างความสูญเสียแก่สหรัฐฯ อย่างมหาศาล (แต่แน่นอนว่าย่อมไม่อาจเทียบเท่าความสูญเสียที่ชาวเวียดนามได้รับ) ความทรงจำของชาวอเมริกาต่อสงครามเวียดนามจึงมิใช่ความทรงจำของผู้ชนะ มิใช่สงครามที่น่าเกียรติยศ (glory) มาให้กับชาติ แต่สำหรับประเทศไทย ผู้เดินเข้าสู่และออกจากสงครามเวียดนามด้วยการเดินตามหลังสหรัฐอเมริกา อีกทั้งเหตุผลเบื้องหลังของการส่งทหารเข้าสู่สมรภูมิเวียดนามก็มีใช่เหตุผลทางการทหาร (ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1) กลับมีความทรงจำที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากผู้นำของตน แม้ว่าจำนวนทหารไทยที่เข้าร่วมรบในสงครามเวียดนามจะเทียบไม่ได้กับจำนวนทหารอเมริกันก็ตาม ขณะที่อนุสาวรีย์สงครามเวียดนาม ณ กรุงวอชิงตัน เป็นเพียงแผ่นหินแกรนิตสีดำที่วางในแนวตั้ง แกะสลักรายชื่อทหารที่เสียชีวิตในสงคราม เป็นอนุสาวรีย์ที่เรียบง่าย และปกคลุมด้วย

บรรยากาศที่ค่อนข้างชื้นแฉะ มีครอบครัวของผู้เสียชีวิตแวะมาเยี่ยมเยือน-ไว้อาลัยอยู่เสมอ มิได้มุ่งประกาศความยิ่งใหญ่หรือวีรกรรมของทหารอเมริกัน แต่อนุสาวรีย์ทหารอาสาสมัครสงครามเวียดนามของไทยที่ตั้งอยู่ที่ค่ายสุรสีห์ ตำบลลาดหญ้า อ.เมือง จ.กาญจนบุรี มุ่งประกาศความยิ่งใหญ่ของทหารไทยและชาติไทย แสดงความกล้าหาญ ความเสียสละ และความสามารถในการรบ¹

ยิ่งกว่านั้น สมรภูมิเวียดนามได้กลายเป็นดรามารับประกันคุณภาพให้กับทหารผู้นั้น เราจึงมักได้ยินการอวดอ้างสรรพคุณความเก่งกล้าสามารถของผู้ที่เคยเป็น "จงอางศึก" และ "เสือดำ" เสมอ เป็นเรื่องราวของแสดงความกล้าหาญ เสียสละ อดทน เก่งกาจในการรบ ที่จะต้องนำมาบันทึกบอกเล่าต่อๆ กันไปให้ลูกหลานได้เคารพบูชา เป็นเกียรติประวัติที่ผู้นำทหารไทยนิยมนำมาบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งของหนังสือชีวประวัติของพวกเขา ดังเช่นหนังสือชีวิตและผลงานของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ:

...ต่อจากนั้นได้เดินทางไปราชการสงครามเวียดนามตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2510 ถึงวันที่ 16 สิงหาคม 2511 ในตำแหน่งนายทหารฝ่ายยุทธการและการฝึกของกรมทหารอาสาสมัคร "จงอางศึก" ในการปฏิบัติภารกิจครั้งนั้น พันโทชวลิตได้ทำหน้าที่เป็นผู้วางแผนยุทธการในการนำกำลังเข้าปฏิบัติการรบอย่างกล้าหาญในการนำกำลังเข้าปฏิบัติการรบอย่างกล้าหาญในยุทธการที่สำคัญๆ หลายครั้ง จนได้รับชัยชนะต่อข้าศึก และได้สร้างเกียรติประวัติให้กองทัพไทยได้เป็นที่ประจักษ์แก่นานาชาติ²

อีกตัวอย่างหนึ่งที่เล่าเรื่องได้อย่างเร้าใจและน่ายกย่องยิ่งกว่าคือประวัติของพลเอก สุนทร คงสมพงษ์

เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2512 พันโท สุนทร คงสมพงษ์ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนายทหารยุทธการและการฝึกในกองกำลังทหารอาสาสมัครไทย ณ ประเทศเวียดนาม ได้แสดงความกล้าหาญให้เป็นที่ประจักษ์ว่า ในวันดังกล่าว ขณะที่กองร้อยทหารอาสาสมัครกองทัพไทยได้ถูกโจมตีจากกำลังของฝ่ายตรงข้าม เป็นผลให้เกิดการสูญเสียและบาดเจ็บนั้น พันโท สุนทรฯ ได้นำเฮลิคอปเตอร์พร้อมแพทย์ เข้าทำการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บบริเวณพื้นที่ที่ปะทะกับยังได้ช่วยประสานการปฏิบัติของกำลังภาคพื้นดิน โดยพันโท สุนทรฯ ได้ขอความช่วยเหลือไปยังกำลังที่จะเข้าทำการตอบโต้ให้เข้าช่วยเหลือ ณ จุดปะทะ และได้ร้องขอให้กำลังทหารอากาศโจมตีต่อเป้าหมายภาคพื้นดินของข้าศึก หลังจากได้ส่งลงแพทย์และอุปกรณ์ทางการแพทย์เสร็จเรียบร้อยแล้ว พันโท สุนทรฯ ได้นำเฮลิคอปเตอร์ขึ้นอีกครั้ง เพื่อประสานการปฏิบัติระหว่างกองกำลังภาคพื้นและกำลังทางอากาศ จนทำให้ข้าศึกประสบความสูญเสียอย่างหนักและถอยไปในที่สุด พันโท สุนทรฯ ได้แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวและเสียสละเหมาะสม

¹ ฐานชั้นล่างของอนุสาวรีย์เป็นรูปวงกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 24 เมตร ผิวหินล้างสีเทา-ดำ ถัดไปเป็นชั้นบันได ส่วนคอนกรีตจารึกชื่อผู้เสียชีวิต ส่วนขอบเป็นภาพปั้นปูนด้านแสดงวีรกรรมการรบของทหาร ส่วนยอดเป็นรูปกลีบบะเพรา 4 กลีบ หมายถึงผู้ร่วมรบทั้งทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ กองพลเสือดำ และจงอางศึก กลีบบะเพราแสดงถึงความเสียสละ ความสามารถในการรบ ความสูง 17 เมตร พระบาทสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินวางศิลาฤกษ์อนุสาวรีย์แห่งนี้เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2533 ดู กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2539, อนุสาวรีย์ในประเทศไทย เล่ม 1, อมรินทร์พริ้นติ้ง, น. 315-317.

² ชีวิตและผลงาน พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ขงเบ้งแห่งกองทัพ, หจก.ภาพพิมพ์, มปท., น. 45.

กับความเป็นผู้นำ การปฏิบัติการของพันโท สุนทรฯ ในครั้งนี้ ได้ช่วยให้ฝ่ายเดียวกันรอดพ้นจากการสูญเสียอย่างมาก สมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับการยกย่องชมเชยทั้งตนเอง และกองทัพบกไทย³

นอกจากนี้ งานวิชาการเกี่ยวกับบทบาทของไทยในสงครามเวียดนามที่เขียนโดยคนไทย ก็ล้วนแล้วแต่เป็นผลงานของบุคคลในกองทัพ เนื้อหาที่ปรากฏจึงเป็นเพียงการตอบโต้บทบาทของประเทศไทย วีรกรรมหาญกล้าของนักรบไทย⁴ แม้ว่าในยุคสมัยหนึ่ง ทหารไทยเหล่านี้จะถูกชาวต่างชาติและคนไทยด้วยกันเองเรียกว่า "ทหารรับจ้าง" ก็ตาม แต่สำหรับพวกเขา คำๆ นี้ ต้องไม่ปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์การทหารไทย โดยเด็ดขาด พวกเขาเชื่อว่าสิ่งที่พวกเขากระทำในฐานะผู้พิทักษ์เสรีภาพ, สันติภาพ, และสถาบันสูงสุดของชาติ เป็นภาระกิจอันสูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ สถานะ "ทหารเสื่อพระราชินี" ก็คือหลักฐานที่ยืนยันความสูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ เป็นสัญลักษณ์ที่ยืนยันว่า พวกเขาไม่ได้เป็นแค่ "ทหารรับจ้าง" แต่เป็นนักรบของกษัตริย์ (royal warriors) นั่นเอง

ทัศนะดังกล่าวจะกลายเป็นความทรงจำกระแสหลักของสังคมไทยที่มีต่อสงครามเวียดนามไปแล้ว ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริง บทบาทของประเทศไทยในสงครามเวียดนามและอินโดจีนได้เคยเป็นประเด็นที่มีการต่อสู้ทางความคิดอย่างเผ็ดร้อนและแพร่หลายมาก่อน แต่น่าเสียดายที่ทัศนะอีกด้านหนึ่งได้ถูกกลืนหายไปตามการพ่ายแพ้ของฝ่ายซ้าย และส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะสถานการณ์ทางการเมืองภายในภูมิภาคในต้นทศวรรษ 2520 ที่เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์เวียดนามบุกเข้ากัมพูชาเพื่อขับไล่รัฐบาลเขมรแดงในปี 2522 ยิ่งทำให้ภัยคุกคามจากเวียดนามได้รับการยืนยันหนักแน่นมากขึ้น ประเทศไทยและสหรัฐฯ ต่างให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลังกองกำลังเขมรแดงตามแนวชายแดนไทย แม้แต่ฝ่ายนักศึกษาที่ครั้งหนึ่งเคยอยู่ฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลในปัญหาอินโดจีน ยังต้องจัดนิทรรศการใหญ่ต่อต้านเวียดนาม ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ความพยายามใดๆ ที่จะกล่าวถึงเวียดนามด้วยความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำได้เลยตลอดช่วงที่ความขัดแย้งในอินโดจีนยังคาราคาซังอยู่

³ คณะกรรมการอำนวยการจัดทำหนังสือประวัติศาสตร์ผู้บัญชาการทหารสูงสุด, 2534, พลเอก สุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ, สำนักงานเลขานุการกองบัญชาการทหารสูงสุด, น. 45.

⁴ กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด, 2541, ประวัติการรบของทหารไทยในสงครามเวียดนาม, กรุงเทพฯ; ปรีชา ศรีवालย์, พลตรี, 2534, การรบทางอากาศ. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, คอนที่ 4.

บรรณานุกรม

เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, มท 0201.2.1/1514, เอกสารกระทรวงมหาดไทย.

_____ มท.0201.2.1.43/277. เอกสารกระทรวงมหาดไทย.

_____ มท.0201.2.1.43/76. เอกสารกระทรวงมหาดไทย.

_____ (1) มท.3.1.5.18/2. เอกสารกระทรวงมหาดไทย.

_____ (2) สร.020.92/47. เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี.

_____ (3) สร.0201.13.1/28. เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี.

_____ (2) สร.0201/18/44. เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี.

กระทรวงการต่างประเทศ, POL 1-3 2515. เอกสารกรมการเมือง กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.

_____ DEF 19-9 2519/2. เอกสารกรมการเมือง กองอเมริกา.

ภาษาไทย

กนต์ธีร์ ศุภมงคล, *การวิเทศนภาพของไทย*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

กรมพุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด, *ประวัติการรบของทหารไทยในสงครามเวียดนาม*.

กรุงเทพฯ, 2541.

กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, *อนุสาวรีย์ในประเทศไทย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ, อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2539.

ขจักษ์ บุรุษพัฒน์, *นวนิยาย*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2521.

คณะกรรมการอำนวยการจัดทำหนังสือประวัติผู้บัญชาการทหารสูงสุด, พลเอก สุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและประธาน สภารักษาสถาบันความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ. กรุงเทพฯ, สำนักงานเลขาธิการกองบัญชาการทหารสูงสุด, 2534.

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. *สงครามเวียดนาม*. พระนคร: บรรณาการ, 2511.

ชมรมคนรุ่นใหม่, *มหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ*. กรุงเทพฯ, บริษัท บพิธ, 2516.

ชมรมรัฐศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ชมรมรัฐศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, ชมรมรัฐศาสตร์ศึกษา และชมรม นิติศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, *ชัยชนะของประชาชนอินโดจีน*. เอกสารประกอบนิทรรศการ, กรุงเทพฯ, เจริญวิทย์การพิมพ์, 2518.

ชีวิตและผลงาน พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ขงเบ้งแห่งกองทัพ. กรุงเทพฯ, หจก.ภาพพิมพ์, นปป.

เดช บุญนาค, “สถาปนาความสัมพันธ์ไทย-จีน 1 กรกฎาคม 2518: ประสบการณ์ของนักการทูต” *วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา*. 3, 1 (กรกฎาคม 2533) น. 23-30.

ถนัด คอมันตร์, *ประมวลคำให้สัมภาษณ์* ของ ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 1. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์พระจันทร์, 2512.

_____ *ประมวลถ้อยแถลงของ ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ* เล่ม 2. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์พระจันทร์, 2512.

_____ *ประมวลถ้อยแถลงของ ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ* เล่ม 4. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์พระจันทร์, 2512.

ถนัด คอมันตร์, “ปัญหาทหารต่างด้าวในประเทศไทยและนโยบายต่างประเทศของไทย,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 11, 5 (พฤษภาคม 2516), น.27-38.

_____ “ประเทศไทยกับกองกำลังทหารต่างด้าว,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 12, 8 (สิงหาคม 2517), น.37-45.

แถมสุข นุ่มนนท์, “ขบวนการต่อต้านอเมริกันสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม,” *รวมบทความประวัติศาสตร์*. 2 (มกราคม 2524) น. 50-83

_____ “แถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์ ค.ศ. 1962,” *วารสารธรรมศาสตร์*. 9: 2 (ตุลาคม -ธันวาคม 2522) น. 64-104.

ทวีศักดิ์ ชัญญววงศ์ศักดิ์, “อธิปไตยของไทย” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับนิสิตนักศึกษา*. 5 (กุมภาพันธ์ 2511) น. 39-41.

_____ “การถอนทหารสหรัฐออกจากเวียดนาม,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับนิสิตนักศึกษา*. 9 (กุมภาพันธ์ 2513) น. 4-8.

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, “กอ.รมน. บทความเพื่อกล่อมผีคอมมิวนิสต์ให้หลับ,” *วารสารธรรมศาสตร์*. 10, 2 (มิถุนายน 2524) น. 106-113.

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, “ศีลธรรมของคนหนุ่มสาวและปัญหาสงครามเวียดนาม,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 8, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2513) น. 44-48.

ธงชัย พึ่งกันไทย, *ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500*. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิติศาสตร์ ฉบับรับศตวรรษใหม่. 2500, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520.

นิธิ เอียวศรีวงศ์, “กรุงศรีอยุธยาสิ้นคนดี,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 5, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2510) น. 82-90.

ประจักษ์ ก้องกีรติ, “86 ปีหนังสือนักศึกษา ชีวิตประวัติดนุสาวสยามฉบับลายลักษณ์,” *จุลสารหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์*. 5 (มิถุนายน 2543-พฤษภาคม 2544) น. 3-6, 27-50.

ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์, “สัมพันธไมตรีไทย-จีน ก่อน พ.ศ. 2518,” *วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา*. 3, 1 (กรกฎาคม 2533) น. 13-22.

ปรีชา ศรีวาลย์, พลตรี, *การรบทางอากาศ*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2534.

ปรีชา อารยะ, “นโยบายการต่างประเทศของไทย: เหนือเมฆหรือใต้ดิน” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 9, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2514) น. 6-12.

ผู้สื่อข่าวอิสระประจำลาว, “ลาวและปัญหาทหาร ไทยรับจ้าง” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 11, 10 (ตุลาคม 2516) น. 46-61.

พัน รัชแก้ว, นาวาเอก, *รวมสุรเสียงฟ้าฟาด*. กรุงเทพฯ, ประพันธ์สาส์น, 2519.

พันศักดิ์ วิทยุรัตน์, “ประเทศไทยควรยุ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ในเขมรหรือไม่” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 8, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2513) น. 10-19.

พันศักดิ์ วิทยุรัตน์, “อะไรคือความมั่นคงของไทย” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 10, 7 (กรกฎาคม 2515) น. 12-22.

พิชิต จงสถิตย์วัฒนา และ กมล กมลตระกูล, *ภัยขาว*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2514.

แพรสาธ น้ำดำรง, “ชาวมหาวิทยาลัย กับฐานทัพอเมริกันในประเทศไทย,” ใน *มหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ*.

จัดทำโดย ชมรมคนรุ่นใหม่, กรุงเทพฯ, บริษัท บพิช, 2516, น. 27-32.

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท ที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่พุทธศักราช 2498-2508*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์พระจันทร์, 2516.

_____ *กระแสพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช*. กรุงเทพฯ, กรุงเทพฯการพิมพ์, ม.ป.ป.

_____ *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2511 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2512*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2513.

_____ *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2512 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2513*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2514.

_____ *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2513 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2514*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2515.

_____ *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2516 จนถึงเดือนธันวาคม 2517*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2518.

_____ *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2518*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2519.

_____ *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2519*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2520.

_____ พระราชดำรัสกราบบังคมทูลกล่าวต้อนรับและกล่าวตอบในวาระที่ ๔๗๗ ประธานาธิบดีลินคอล์น บี. จอห์นสัน แห่งสหรัฐอเมริกาเยือนประเทศไทยระหว่างวันที่ 28-30 ตุลาคม 2509. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2510.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, “จดหมายเปิดผนึก ๔๗๗ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 7, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2512) น. 50-53.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, “การถอนฐานทัพอเมริกันกับเศรษฐกิจไทย,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 11, 5 (พฤษภาคม 2516) น. 18-26.

วีรประวัติ วงศ์พัวพันธ์, “ตาคี: ขยะสงคราม,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 10, 8 (สิงหาคม 2515) น. 44-55
ศูนย์กลางนักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, *จักรพรรดินิยมของพินาศ*. กรุงเทพฯ, เจริญวิทย์การพิมพ์, 2516.

สมบัติ วนิพก, “ทหารไทยในลาว: เรื่องจริงหรืออิงนิยาย,” ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 9, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2516) น. 24-31.

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, *ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง: รวมบทความเกี่ยวกับกรณี 14 ตุลา และ 6 ตุลา*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์ 6 ตุลารำลึก, 2544.

สฤณี ชนระวัชต์, จอมพล, 2505, “คำปราศรัยในวันชาติ 24 มิถุนายน 2502,” ใน *ประมวลสุนทรพจน์ของ จอมพล สฤณี ชนระวัชต์ นายกรัฐมนตรี ในระยะ 3 ปีแห่งการบริหารของคณะรัฐมนตรี (10 ก.พ. 2503-9 ก.พ. 2505)*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

สิริ เปรมจิตต์, *การต่อต้านคอมมิวนิสต์จักรวรรดินิยมแผนใหม่*. พระนคร, บุญส่งการพิมพ์, 2506.

สุชาติ สวัสดิ์ศรี, “คุยกันเรื่องเว็คนาม,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับนิสิตนักศึกษา*, 4 (กรกฎาคม 2510) น. 34-40.

_____ บทนำ “สงครามเจียปในอินโดจีน,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 10, 7 (กรกฎาคม 2515) น. 72-76.

_____ บทนำ “จดหมายเปิดผนึกถึง ฯพณฯ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 11, 5 (พฤษภาคม 2516) น. 8-12.

_____ บทนำ “ทหารรับจ้าง: เกียรติภูมิของชาติอยู่ที่ไหน,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 11, 10 (ตุลาคม 2516) น. 10-12.

สุทธชัย ยัมประเสริฐ, *แผนชิงชาติไทย*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์สมาพันธ์, 2543.

สุรัช พัทธน์ศิริศักดิ์, “ความซับซ้อนใจ” ใน *ไท*, กรุงเทพฯ, มงคลการพิมพ์, 2513, น. 9-10.

สุรพล ศรีคำ (บรรณาธิการ), *คัมภีร์ ฉบับการปฏิวัติและการเมือง*, กรุงเทพฯ, วัชรินทร์การพิมพ์, 2513.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์, บทนำ “ไทย-ญวน-สหรัฐ” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 5, 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2510), น. 3-5.

_____ “สหรัฐกับนโยบายต่างประเทศ,” 6, 3 (ธันวาคม 2511) น. 115-125.

เสถียร วิชัยลักษณ์, *รวมประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 1 ถึงฉบับสุดท้าย*. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์นิติเวช, 2504.

เสน่ห์ จามริก, “จดหมายจาก สิงคโปร์,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 11, 8 (สิงหาคม 2516) น. 80-84.

อนันต์ วิริยะพินิจ, “เด็กผมแดง: ลูกกระเบิดที่อเมริกันทิ้งในไทย,” ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 10, 8 (สิงหาคม 2515) น. 58-65.

อนุสารวรรณศิลป์ สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่, *ทองกวาว*, 7, 1 (มิถุนายน 2513)

อุดร ทองน้อย, “อธิปไตยของชาติ เหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 12, 8 (สิงหาคม 2517) น. 47-64

ภาษาอังกฤษ

- Anderson, Benedict R.O'G. and Mendiones, Ruchira, *In the Mirror: Literature and Politics in Siam in the American Era*. Bangkok, Duang Kamol, 1985.
- Blackburn, Robert M., *Mercenaries and Lyndon Johnson's "More Flags": The Hiring of Korean, Filipino and Thai Soldiers in the Vietnam War*. North Carolina, McFarland&Company, 1994.
- Chai-anan Samudavanija and Morell, David, *Political Conflicts in Thailand*. Cambridge, Mass.: Oelgeschlager, Gunn & Hain, 1981.
- Chomsky, Noam, *The Culture of Terrorism*. London: Pluto Press, 1988.
- Duiker, William J., *The Communist Road to Power in Vietnam*. Boulder: Westview Press, 1981.
- Fineman, Daniel, *A Special Relationship: the United States and Military Government in Thailand, 1947-1958*. Honolulu: University of Hawaii Press, 1997.
- Kasian Tejapira, *Commodifying Marxism: The Formation of Modern Thai Radical Culture, 1927-1958*. Ph.D. diss., Cornell University, 1992.
- Kobkua Suwannathat-Pian, *Thailand's Durable Premier: Phibun through Three Decades, 1932-1957*. Kuala Lumpur, Oxford University Press, 1995.
- Kolko, Gabriel, *Vietnam: Anatomy of War 1940-1975*. London, Allen&Unwin, 1985.
- Lashmar, Paul and Oliver, James *Britain's Secret Propaganda War 1948-1977*. Stroud, UK, Sutton, 1998.
- Leach, Edmund, *Custom, Law and Terrorist Violence*. Edinburgh University Press, 1977.
- Nicholson, Steve. *British Theatre and the Red Peril: The Portrayal of Communism 1917-1945*. Exeter, UK, University of Exeter Press, 1999.
- Puangthong Rungswasdisab, *Thailand's Response to the Cambodian Genocide*. Working Paper GS 12, Cambodian Genocide Program, Yale University, 1999.
- Randolph, R. Sean, *The United States and Thailand: Alliance and Dynamics, 1950-1985*. Berkeley, Institute of East Asian Studies, University of California, 1986.
- Said, Edward W., "Identity, Negation and Violence," *New Left Review*. 171, (September/October 1988), pp. 46-62.
- Saunders, Frances Stonor, *Who Paid the Piper? The CIA and the Cultural Cold War*. London, Granta Books, 1999.
- Sulaika, Joseba and Douglas, William A., *Terror and Taboo: The Follies, Fables, and Faces of Terrorism*. Routledge, New York, 1996.

- Taussig, Michael, "Culture of Terror - Space of Death: Roger Casement's Putumayo Report and the Explanation of Torture," *Comparative Studies in Society and History*. 26, 1984, pp. 467-497.
- Thak Chaloemtiarana, *Thailand: The Politics of Despotic Paternalism*. Bangkok, Social Science Association of Thailand and Thai Khadi Institute, Thammasat University, 1979.
- Vickery, Michael, *Cambodia, 1975-1982*. Boston, South End Press, second edition, 1985.

หนังสือพิมพ์

การเมือง	เกียรติศักดิ์
ข่าวพาณิชย์.	ชาวไทย.
เคลิมส์	ไท
ธรรมาธิปไตย	นครสาร
แนวหน้า	ประชาชาติรายสัปดาห์
ประชาธิปไตย	ปิตุภูมิ.
พิมพ์ไท,	วิทยุสารประจำวัน,
สยามจดหมายเหตุ	สยามนิกร,
สยามรัฐ	สายกลาง,
สารประชาชน	สารเสรี
หลักไทย	หลักเมือง
อธิปไตย	อักษรสาส์น
<i>The Bangkok Post</i>	